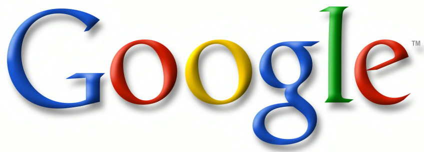

Ľudevít Kubáni.

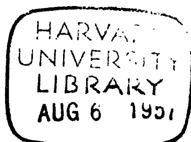
Spisy Ľudevíta Kubániho.

VALGATHA.

Historická povesť z dejov uhorských XV. stoletia.

TURČIANSKY SV. MARTIN.
Tlačou a nákladom Kníhtlačiarskeho účast. spolku.
1907.

HARVA
UNIVERSITY
LIBRARY
AUG 6 1951

Vladislav, hrdinský kráľ Uhorska, leží už šesť rokov pochovaný v stred svojich za slávu kresťanstva a samostatnosť kresťanskej Europy padlých víťazov slovanského a maďarského pôvodu na rovinách Varny.

Nad Uhorskom vedie správu Ján Huňad, bohatier, ktorému ani vo víťaznej udatnosti, ani v šľachetnomyselnosti, ani v bezžistnosti nebolo ešte páru v Uhrách — ba asnáď ani nebude.

Pritom všetkom, že správa krajiny leží v rukách tak mocných a za všeobecné dobro mohutne pracujúcich, — je krásna uhorská zem dejišťom sváru stránok, podlého sobectva, utiskovania národností a ľudu, panského prepychu, neslýchanej neočatej ctižiadosti a podlých pokútnych útokov na zmarenie najsvätejších snáh k celistveniu krajiny.

Jiskra povolaný do Uhier Alžbetou, vdovou po Albertovi zostalou, k zastávaniu korun-

ných práv jej pohrobka syna Ladislava proti Vladislavovi, zakorenil sa ľahko so svojim chrabrým vojom v Horňom Uhorsku, v lone svojich pobratimov Slovákov; lež bárs jak prísne drží svoje zmužilé voje, — predsa tieto už či jedine len z pudu po dobrodružstvách a zisku, či snáď že to samo v sebe tajná Jiskrova vôľa, ktorú jeho podriadení vodcovia mysleli si vyskúmať z jeho držania, rečí, posuňkov atď. — miesto aby pri boku hrdinského Huňada pomstili ztratu uhorského kráľa pri Varne, vychodia na zboje, lúpia pokojných obyvateľov a v svojom obchode cestujúcich kupcov.

Ako hovoríme, Jiskra hľadí veľmi čez prsty svojim podveliteľom. Privrženci jeho, ktorých je sila, tajne síce, lež tým dôraznejšie robia útoky na jeho slabú stránku, na jeho ctižiadosť, ktorá zračí sa v caesarovskom hesle: „Alebo Jiskrom, alebo ničím.“ — Bodlo ho — jako to všeobecná mienka — že ho Huňad vytisol zo spoluprávy krajiny; bodlo to i pánov Garu a Ujlakiho, toho času mohutných olygarchov, ktorí si na svojom pôvode mnoho zakladajú — a následkom toho sú tajnými nepriateľmi slávneho Huňada, jako takého, ktorý len nedávno vyšvihol sa

z prachu na správcovský stolec. A títo páni dľa ich rázu radšej pod pláštom ustrájajú kunšty, jako čoby otvoreno chceli čelo v čelo do očú pozrieť hrdinovi. Majú oni plášť pána Jiskru, taktiež hrdinu, ktorý jedinký toho veku, ba snáď i na potom, môže sa vyrovnať Huňadovi.

Bieda je to v tej uhorskej krajine!

Kráľa niet, ten je pod dozorstvom úskočného, podlého Ulrika Cilleya, v rukách cisára Fridricha i so svätou kráľovskou korunou. Dá sa myslieť, jakého panovníka chcú títo páni z neho vychovať: bábku, prvšiemu za prostriedok ustavičného vykonávania krajinskej moci za cudzím chrbtom, — druhému za vasalla, ba asi za rebrík, po ktorom mohol by krásnu uhorskú krajinu s pripojenými čiastkami jako zralé jablčko odtrhnúť a ku veľkej, lež roztrepanej nemeckej ríši pripojiť.

Na poludňo-východe Turek, ten zaťatý nepriateľ kresťanstva — bárs i nedávno uzavrel so správcom Huňadom pokoj na tri roky, — čaká len na príležitosť, aby prelomiac junácke prsia uhorských národov, celému západu ukázal cestu do Mohamedovho raja.

Zle to vyzerá, zle s tou úbohou vlasťou!

Veľmožia medzi sebou rozpadnutí, moc nesústrednená, osobné chúťky po vláde, moci

a zisku — a ľud, sťa kosienka, divým stádom rozšliapaná, kryje sa, úbohý, dodrancovaný do skrýš zeme, do tmavých jaskýň, do neprístupných hôr, hľadajúc aspoň bezpečnosť tela; bo čo mal, vyrval mu nie Boh, ale kŕdel za kŕdlom dravých žoldnierov.

Smutne to vyzeralo i v prsiach nezlomného Huňada. Nie za to, žeby jeho skalopevná povaha, vedením osobného nepriateľstva četných veľmožov bola ochabovala v pevných úmysloch založenia, vymoženia a šťastia vlasti; ale konca kraja nemajúce, zo všetkých strán jako kŕdle havranov na perutiach zloby sa vznášajúce upodozrievanie jeho najsvätejších úmyslov, vinenia ho zradou krajiny, potom, ba obzvlášte i najviac zakorenená nesvornosť uhorských národov, veľmožov, stavov, vyššieho i nižšieho kňazstva, a tejto účinok: biedno položenie ubohého ľudu... to dojímalo jeho šľachetné, za blaho vlasti a kresťanstva rovnako zaujaté srdce — ba vynútilo i tajnú slzu v jeho sokolových očach.

Slza vlastenca je najdrahšia perla tohoto sveta.

Snem roku 1450 držaný potvrdil síce prímerie s Jiskrom; ale to netrvalo dlho. Bárs dejepis zrušenie jeho pripisuje Jiskrovi,

predsa sa nám potrebným vidí poznamenať, že zrušenie výminiek prímeria z mnohých dôvodov privlastniť sa môže obidvom stranám. Obťažujúca čiastka padá síce na Jiskru, a najme na jeho podveliteľov; lež dajme za pravdu i tej okolnosti, že Ján Huňad v svätom zápale za vlasť použil i najmenšej príležitosti, aby Jiskrove voje vypudiť mohol z Uhorska jako večitú neresť horňouhorského ľudu.

Stretli sa dvaja títo velikáni, jako sa stretajú blúdiace kométy za million rokov raz; a jedna druhej nemohúc vyhnúť, udierajú do seba.

Keď sa Huňad dozvedel, že Jiskra už i v Novohradskej stolici zaujal pevný stánok a k poisteniu tohoto dal vystaviť na príhodných miestach viac zámkov, v tých časoch „lúpežnými“ volaných: videl, že tu ide o súrne pokorenie svojho odporcu. Ba povedzme, že teraz badal vyššie zámery Jiskrove, zámery totižto: podrobenie národov uhorských českej moci i v občianskom i v náboženskom smysle. Čo v tomto asi pravdivého bolo, ukáže beh našej dejopisnej povesti.

Tu len to podotýkame ešte, že Ján Huňad uderiac roku 1451 pri Lučenci na ležanie

Jiskrovo, víťazstvo, jako uhorskí dejepisci uvádzajú, zradou svojich vlastných pohlavárov ztratil hneď pri počiatku bitky.

A tuto začína sa naša povesť.

I.

Rytier Krask.

Svitalo pekne všade.

Raňajšie jarné mhly vystupovaly lenivo síce, lež plným tokom do povetrných výšin, kde bleskami vychádzajúceho slnka zapálené obliekaly sa v barvu purpuru, kým po kuse v tmavej modrine neba kapaly.

Život sveta, dňom prebudený hýbal sa v každom tvore. Rastlinstvo, rosou zkúpané, blyšťalo sa v priezračných dúhových maľbách kryštálu. Vtáctvo šveholilo, vlnka šumela, kvietok otváral niadra — slovom bolo to krásne jarné ráno.

Na oždanskom husitskom zámku spustili zpadný most a po ňom vycválali dvaja jazdci v plnom vojenskom brnení, a obrátili svoje vraníky hore vrchom, zakývajúc rukou na rozlučné veliteľovi zámku, stojacemu na hradbách.

Jazdci ti nejazdili popri sebe.

Vraník prvého ostrohami popichnutý pobral nohy v skok — a jako strela švihá hore vrchom cestou, vedúcou do Rimavskej Soboty, — nechajúc spoludruha svojho, ktorý nebol snáď majiteľom svojim tak dôrazným spôsobom k behu ponuknutý, asi na sto krokov za sebou.

„Ha, pane rytier! Čert mi do duše a sto striel do mojej strely, a to je nie jazda po tak planej noci“, kričal zaostalý jazdec na cválajúceho skokom hore, a popchol i on svoju „strelu“, až sa zpäla a poberala sa hore.

Oslovený rytier zastal na kopci trôniacom nad Oždanmi a obrátiac svojho koňa, pozeral s tejto výšiny po celej doline, deliacej Malý Hont od Novohradu, jako čoby dačo podozrivého chcel vyskúmať.

Vychádzajúce slnko dodávalo jazdcovej, jako kameň nepohnute stojacej postave čarovnej pôvabnosti.

Bol to asi dvatsaťosem rokov starý, v úplnom vývine mužstva síce, no, v mladistvých útvaroch tela postavený junák, i čo do výzoru obličaja, i čo do štíhlosti — slovom, šuhaj v plnom kvete.

Sedel pyšno na svojom vraníku, ktorého nohy nepohnuto jakoby do zeme boly zakotvené. Jazdec vo vojenskom brnení i zovnútornosťou ukazoval svoj stav. Hlava, na spôsob terajších železníkov prikrytá prilbicou v zlate stkvúcou sa, veľkým orličím perom ozdobenou; z popod nej vlnily sa svetlé kružky vlasov, čo jeho podlhovastej, sivým sokolím zrakom, orličím nosom a svetlými dlhými fúzami honosiacej sa tvári dodávalo čosi ľúbostne lahodného. Ľavá ruka, červenou hodbavnou šatkou obviazaná držala nedbale obodz koňa, pohybujúc sa tu i tu v nevdojakých potrhoch, jakoby bola poranená. Prsia jazdcove čiernym blyskavým remeňom kryté dmuly sa čím hor, čím dolu, srkajúc čistý raňajší vzduch nevýslovnou chuťou. Driekom rytierovým hadil sa remeň vyšívaný perlami a drahokamom na červenom poli. Biela kazajka, priliehajúca úzko ku drieku, tak tiež biele, u spodku čiernym remeňom lemované šaravary, bielo-žlté čižmy s obrovskými ostrohami —: to bol významný oblek nášho rytiera. Zpoza jeho ramena vykukávaly strieborné hlavy dvoch pištoliek a dlhého noža. Na ľavom boku opálala sa mu dlhá, jako ražeň prostá šabľa, dosť blyskavá síce, lež sem i tam po-

fŕkaná temnými znakami krve, jako čoby teraz z boja prichádzala; čo sa obzvlášte rukoväti týkalo.

„Hrabina! hľadže nazpät, čo to za kúr za Pincinou? — prehovoril náš jazdec k svojmu súdruhovi, jako sa tento k nemu bol dostal.

Hrabina — jako to z oslovenia vidno, zbrojnoš rytierov, — územčistá ale mocná chlapina, svoju „strelu“ jedným trhnutím nazpät obrátiac, jako čoby nebol ešte dosť vysoko na vrchu, vypnul sa zo sedla a zo dvoch na ňom položených pláštov, natiahol hrubé hrdlo, vytreštil čierne jako tŕnka oči, utrel rosu z bajúzov a hľadel, hľadel dlho, až na ostatok zakašľajúc, vypľul slinu a poškrabal sa za ušami.

„Ha, junáku, drahý môj pane Krasku, vy rytier od Sinai, či, jako vy povedáte, od Tábora — to je, čert mi do duši a sto striel do mojej strely, nech som nie Hrabinom, jak je nie pravda, — to je vám, prisahám na kalich, kúr z Huňadovho tábora; to mu náš čertovský vojvoda, jeho milosť pán Talafúz tak podkúril!“

A jako by sa bol zadychčal, odkašľal si zas, i obrátil svoju „strelu“ zase — jako čoby ho výjav horiaceho ležania dosť nič nezaujímal.

Krask sa ešte díval za pár okamžení zakaleným okom na znaky zhuby nepriateľského ležania; i škrípajúc zubami zamrmlal: „Lúpežné plemä, čo odniesť nemôžeš, to zničíš!“ A obrátil svojho vraníka, i jazdili cvalom ďalej.

Hrabinovi ale — už či snáď minulú noc užil málo pokoja, či z druhej príčiny — takáto cesta o závod nebola veľmi po chuti. Kým sa len dalo, vydržal. Čertoval a streloval za čas, ale zunujúc taký samohovor, aby pozor svojho veliteľa obrátil na seba, dal sa do hrozného stenavého kriku, jako čoby mu dakto šiel o život.

„Čo za bieda, Hrabina?“ zvolal zadivený rytier, čudujúc sa nad počínaním zbrojnošovým.

„I bieda i — zieda, drahý môj pane z Tábora. Čert mi do duše...“ začínal svoje porekadlo Hrabina. I vidiac, že mu veliteľ netrpezlive kýva, vynechal ostatok a dokladal polosmutným, polosmiešným hlasom: „Plášte sú tu, človek ustatý, nevyspatý; kulače sú tu, človek biedny, smädný a predsa neposedný; mrváne sú tu, človek hladný a nevládny... a hľa lúčka medzi horou a váš „šíp“ i moja „strela“ nie sú z kamena, ale z kože, kostí, tela! Čert mi do duše!“

Rytier, ač vážnejšími myšlienkami zaujatý, predsa usmial sa nad biedou Hrabinovou okamžitými veršami zobrazenou. Ačpráve mal málo času, predsa i jemu bol návrh zbrojnošov vítaný. Cítil, že i poranená ruka jeho potrebuje trochu previazania, i koník prskajúc klonil hlavu k zemi a pohryzkoval na ceste vyrastujúcu burinu. I skrútnuc koňa v ľavo, spiechal pažiťou, ktorou vinul sa malý potôčok; za ním uradovaný Hrabina.

Jako cestu z očú ztratili, poskákali s koňov, a pustiac tieto na voľnú pašu, usadili sa pod storočný buk, kde Hrabina hneď začal robiť prípravy k raňajkám.

Odopäl priviazanú o sedlo kapsu s potravou, rozprestrel svoj plášť z bielej hune, na spôsob obrusa na zelenej pláni, vytiahol mrváň, nalial do dreveného pohára vína, v žltých perlách sa peniaceho a zazdravkal takto:

„Po práci chutné sú koláče, nepremožiteľný môj pane z Tábora. Moju žiadosť ráčili ste z mojej duše vyňať a uskutočniť, keď ste sa dnes ráno ohlásili u Hubáča v oždanskej diere. Hej, pane, čert mi do duše, a sto strieľ do mojej strely, nie je dosť celú noc sa biť, potom utekať o závod s vetrom, jako čoby nás boli namlátili, — slovom s Hubáčom pre-

hovoriť, a potom zas bez oddychu cválať; nech čert vezme takú službu i so slávnym Jiskrom a so všetkým — vyjímajúc vás, pane môj z Tábora, a moju Doru v Hubáčovom odžďanskom hniezde, ktorá mi predsa tento proviant tajne podstrčila! — Za naše zdravie, a za tie čierne oči, ku ktorým letíte — a za moju Doru!“

I vytrúsil pohár, verný slovenskému obyčaju, kde domášny gazda prvý pripíja svojim hosťom zdravice, domnievajúc sa, že v tejto hôrnej osamotnelosti úrad hospodára naproti svojmu veliteľovi on musí zastávať.

Medzitým náš rytier bol odviazal svoje ľavé rameno. Rukáv kazajky polo usadnutou, polo čerstvou krvou zabehnutý ukazoval, že pod nim rana až do teraz krváca. Rytier cítiac ešte veľkú boľasť, oprel sa o strom a zponenáhla klesal. Mrákoty ho obchodily. Bledý výraz jeho významnej tváre prezradzoval neodolateľnú mdlobu. Na zdravicu Hrabinovu v bôľnom úsmechu hlavou kývajúc, klesol ťažko k zemi a zatvoril oči.

„Ha, bysťu, čertovskú strelu, pane, ká vás strela nadchodí?“ zkríkol prestrašený Hrabina a priskočil k rytierovi, chtiac ho v páde zachytiť. Vidiac ale, že veliteľ jeho

skutočne tratí povedomie, rozplakal sa neborák tak žalostne, že ačpráve stískal zubami, predsa výrazy jeho žialu šumely horou. Potom odopäl prilbicu s hlavy veliteľovej, popustil mu opasok, poobzeral skúseným zrakom poranené rameno, letel k potoku, načrel do šišaka čerstvej vody, rozpáral jedným rezom zakrvavený rukáv a dal sa do vymývania rany. Táto bola dosť široká, lež jako sa videlo z jej položenia, nie nebezpečná. Bolo to rubnutie šable v hrubom mäse vyše lakťa, ktoré sa ale kosti nedotklo, jako to Hrabina s potešením videl. Rytierova mdloba povstala patrne z ubývania krve, čo pri noci v bitke strávenej a pri tak spešnej jazde ani ináče nemohlo byť.

Jako Hrabina prácu svoju skončil, podložil plášť rytierov tomuto pod hlavu, vzal kulač a silou otvoriac jeho ústa, lial mu tuhú hroznovinu do hrdla, chtiac takto milovaného pána k životu priviesť. Po nemalom ustávaní sa mu to aj podarilo. Pán z Tábora — jako ho Hrabina menoval — otvoriac oči, neistým zrakom pozeral vôkol seba. Na ostatok vidiac skormútenú postavu svojho verného sluhu, usmial sa prívetivo, jako čoby mu chcel ďakovať za tak laskavú opateru, i dvíhal sa hore.

„Len pomaly, pane z Tábora a z Krasku; lebo čert mi do kuše, takto je z nás nič. To bola Rozgoňova ruka!“

„Rozgoň!“ zamrmlal Krask, a čelo sa mu chmárou zatiahlo, oči ohňom zaiskrily a ruka chmatla po šabli, jako čoby mu toto meno bolo dalo nadprirodzenej sily; skočil hore, i veliteľským hlasom rozkázal Hrabinovi predviesť pasúce sa kone.

„Aspoň si kus mrváňa zajedzte, pane môj,“ — prosil Hrabina úprimným názvukom. „Čert mi do duše, tá Dora ich dobre pečie, i víno lepšie padne, keď má postelište. Hej, „šíp“ a „strela,“ kone vrané, striebrom, zlatom podkované, hop, hohop...“ i zahvizdol a kone k vojenskému cviku privyknuté postavili sa, prskajúc a rechtajúc. Naší jazdci skočili do sediel a jako čoby sa nič nebolo stalo, uháňali horou.

Rimavská dolina bola pred štyristo rokami ešte temer celkom horami zatiahnutá. Len kde-tam vykukávaly prázdniny, kde sa malé dedinky rozkladaly. O otvorenom poli nebolo ani chýru, ani slychu, okrem okolo Rimavskej Soboty bolo kus obrábaných rolí a lúk. S vrchov, horou pokrytých trčaly zámky, Maginhrad nad Skalníkom, a hore vyššie na-

proti Hrachovo. V oboch týchto tvŕdzach rozkazovali Husiti, jako to bolo vôbec vtedy po všetkých zámkoch horného Uhorska. Prvý prináležal slovenskej rodine Brezovickej s Jiskrom držiacej, kde jeden úd tejže veliteľstvo viedol; na druhom rozkazoval český rytier Hraško, ktorý dal svoje meno i osade, jeho ľudom založenej. My behom našej povesti jednak budeme mať príležitosť soznámiť sa i s jedným i s druhým zámkom i s ich veliteľmi bližšie; tuto sme ich len zato menovite uviedli, aby rozhovor našich dvoch jazdcov bol čitateľovi srozumiteľnejším.

I Krask i Hrabina dostali sa na ostatok na Rimavskú dolinu, tam asi, kde teraz stoja Klačany. Prvší zastal a zdal sa rozvažovať, zkade má namieriť ďalší pochod. K Sobote nezdalo sa mu zbližovať, poneváč táto, bárs na oko Husitom podvržená, chovala v sebe predsa mnohých Huňadových privržencov; i dalo sa obávať, že po nešťastnom pre Huňada výsledku Lučenskej bitky niektoré zbytky správcových vojov na svojom úteku utiahli sa do Sobotských a Vargedských hôr, kým sa rozprášené voje dovedna nespoja.

„Čo myslíš, Hrabina,“ dozvedal sa na ostatok dôverne verného zbrojnoša, „či nenazreme

trochu hore k Hraškovi, — a tak nazpät na Maginhrad? Ono je nám síce súrne, ale ešte ďaleko poludnie. Do večera máme do Drienčan času dosť. A nebude škodiť, keď i Hraško i Brezovický zvedia cieľ môjho posolstva.

„Ha, čert mi do duše, pane!“ zahrešil zbrojnoš a zazrel hore dolinou k Hrachovu a Maginhradu, až mu len tak zablyslo v očach. „Nech som nie Hrabinom, jak je nie pravda! I Hraško i jeho milosť mladý panák Brezovický sú líšky, haďacou kožou podšité. Tých že sa na pozore!... Veď sto striel do mojej strely, viem, čo viem... Nie zato, že ma Vlčúr, ten chýrečný krútichvost Hraškov previedol nedávno čez lavičku, — hrom mu tam dušu páral, kde je; ale prisahám na kalich, za vernosť Hraškovu proti nášmu milostivému pánu Jiskrovi nedal bych ani — hľaďteže, toľko!“

I ukázal prstami napodobnenú figu, a lusknul frčku do povetria.

„Ten, čo nazbíjal, rád by mať na suchom, jako ulovenú rybu, i krúti sem i krúti tam, jako pes chvostom — bez viery, jako pohanský Turek — bez česti, jako klamársky žid. Ha, čert mi i jemu do duše! Mne je len za mladým junákom slovenským Brezovickým

ľúto. Škoda mladej slovenskej krve! Sadol na lep, jako vták a úbožiatko trepoce krýdelcami, on sa nazdá, že od radosti... a tu, že už ani sem, ani tam. Poznám vtáka po perí a Hrašku po poli, na ktorom zrástol a Brezovického po nôte, čo si vyspevuje, zavzdychuje. Za kým?... Pán Boh pri nás a zlé preč! — za jazernou Hraškovou Meluzínou!"

Krask nevyrovnanou trpezlivosťou vypočúval Hrabinovu hrmavicu, vedenú na veliteľov zámkov Maginhradu a Hrachova, potom, hľadajúc na Rimave brod, jazdil hore dolu, kým sa na ostatok oba nedostali na druhý breh potoka.

„No, nechže ti bude po vôli, Hrabina! Hrašku a Janka Brezovického navštívime na druhý raz; teraz ale povedz, či najskôr domov a tak nazpät do Drienčan? I na Drienku nás čakajú!" Takto sa zpytoval rytier a popchýňal koňa do vrchu, na ktorom teraz dedina Pokoradz leží, držiac sa hôrnej húšte, aby ich oko strážcu Maginhradskeho zámku nedostihlo.

„No, čert mi do duše, pane môj z Tábora! To vy najlepšie viete. Ja sa do cudzích vecí nemiešam, ale to stará obyčaj, že si posol najskôr posolstvo vykoná — a tak ide

svojou cestou, kde ho dvoje očí vedie. A potom i tá vaša holubica, či Milica, jako ju vy voláte, by tej vašej rane najlepší liek vedela. Úbožiatko, ani nevie, či mriete, či žijete? No, i jeho milosti pánu Valgathovi musí sa vyrozprávať, jako sa nám tej noci vodilo. Hej, sto striel do mojej strely, viem, že i starý Kudlák natiahne uši a otrčí gambu, keď mu budem rozprávať minulonočný shon, trmu-vrmu, fuky-tresky. Hahaha, ešte mu to musím složiť i do veršov, aby vraj, keď sa už sám nevládze biť, spieval si aspoň o bitkách.“

Hrabina sa z chuti smial na svojom nápade; ačpráve sa nikdy nedal dlho prosiť, keď ho spoluzbrojnoši pri pohároch žiadali ku skladaniu veršov.

„No, nech že ti i to bude po vôli; poďme teda do Drienčan, na náš Drienok i ztade nie obchod —“ hovoril rytier a púšťal sa do húšti, kade jazdci ledva stúpať mohli.

Pred štyristo rokmi nebolo takých ciest, jako teraz. I väčšie mestá spojujúce hradské človek len po koľaji uznával za cestu, horami ale ani chodníčka, nieto žeby cesty. I tie terajšie hory naše sú ani stien predošlým. Sú to chraste proti starovekým lesom, v ktorých sa sekera neozvala. Päťstoročné dubi-

ská, vysoké cery, rozšírené buky, medzi nimi husté skupeniny velikánskych hrabov, lieštiny a javorov a v prostred tohoto dákasi tajná polotma, ustavičný šust, huk a hvizd, mrmlajúce hlasy medveďov, zavýjanie vlkov, brechanie líšok ... to bol prirodzený obraz hory, ktorou sa dobýjali naši jazdci, húšťou si klesniac cestu z Malohontskej strany na Balogskú dolinu, k chýrečnému zámku Drienčany, v ktorom sedel nie menej chýrečný husitský podvelitel Valgatha.

Asi po dvojhodinovom blúdení, hladaní čistín a premávaní sa cez menšie hôrne potoky, ložiská skál, kopce a prepasti, dostali sa naši jazdci konečne na Balogskú stranu a vyjdúc na vrch, teraz „Polhorou" menovaný, kochali svoje oči na utešenej doline, ktorá meno „Balogská" dostala od zámku na protivnej strane niže vrchu Tehetníka sa vznášajúcej a od potoka, pretekajúceho krásné a v tých časoch v strategických ohladoch veladôležité údolie.

Táto dolina, počínajúca sa od vrchu Trsťa, záležajúca z viac menších dolinôk, spájala sa pod Balogským zámkom v jedno a takto rozšírená ťahala sa dolu až hen pod Rimaseč, kde sa sbiehala s Rimavskou dolinou.

Jazdcom našim bol celý kraj nižnej „Balogskej Doliny“ otvorený. Títo ale obrátili svoje zraky k vyšným stranám doliny, ktoré, celkom zarastené starovekými horami, javily divokú prírodu, opierajúc sa vrch vrchom na vysoké brdá terajších hronských hôr.

„Nech som nie Hrabinom, pane môj, až z tadiaľto vidno chýrečné hniezdo Valgathovo! V tých horách je všetko skryté; ani ten náš Drienok, — tak bývame ozaj ako medvedi. Hej, čert mi do duše, lepšie Krahulcovi na Balogu; každý deň sa môže aspoň obzreť po tom Božom svete!“ žaloval sa Hrabina, keď na darmo hľadal okom väže a cimbury Driečanského hradu.

„Kto sa dobre skryje, dobre žije, Hrabina!“ odpovedal rytier: „ruža v šípe rastie — a predsa je pekná.“

„No no, pane môj, nechže si vám bude! Ale môj hriešnu, pri tom všetkom by lepšie bolo, keďby človek videl aspoň pol bašty Valgathových múrov, lebo —“ a tu sa dľa svojej obyčaje zbrojnoš poškrabal za ušami a nedôverive pozeral dokola.

Pred nimi otvárala sa priepasť, ťahavým rastlinstvom zapletená. Hlboko v spodku hrčal potôčok, ale k nemu nebolo ani cesty, ani

otvoru. Mohutné žuly trčaly príkrym spádom vrchu k druhej strane, na ktorú sa mali jazdci prepraviť; i zdalo sa, že bez krýdel nemožno sa dostať na druhý bok. I rytier i Hrabina skočili s koňov a za úzdy ich vedúc, hľadali priechod.

V tejto nesnádzi zazreli dve postavy približujúce sa k nim jakosi chúlostivým krokom. Jedna v dlhý šat oblečená, driek bielou šnúrou obviazaný, hlavu baršoňovou okrúhlou čiapkou pokrytú, v ruke mohutný kyjak — javila kňaza husitského, ktorý útlosťou otcovskej náklonnosti viedol za ruku, jako sa zdalo, mladú osobu bieleho pohlavia. Zblížiac sa asi na dvadsať krokov k našim jazdcom, pošepkal niečo mladuche, ktorá, zarazená, výkrikom strachu ťahala starca v húšť, zakrývajúc si bielou plachietkou na hlave celú tvár okrem očú.

„Ani na krok, otče Brožko,“ zavolal rytier na starca, mladuchu nevoľky do húštiny nasledujúceho. „Tajomstvá vaše si uctím a vaša plachá srnka sa odo mňa nemá čo báť. Na rytiersku česť a na kalich, zaručujem jej i moju ochranu; — ostatne, mňa i môjho sluhu Hrabinu znáte dokonále. Žiadam vašu spoločnosť; lebo tuším, že i vaše kroky mieria domov do Drienčan.“

Brožko vystúpil nazpät z húštiny a otvorenou tvárou a dôverným krokom pristúpil k rytierovi, podal mu ruku i požehnal ho, bozkajúc ho v mladistvé čelo.

Bol on ozrutnej postavy, opravdivý obor, takže i rytier i Hrabina pri ňom stojac, vyzerali v pomere k nemu len ako nedorostlí chlapci. Mohlo mu byť okolo sedemdesiat rokov, aspoň dlhé šedivé vlasy jeho svedčily o tak vysokom veku; lež plná, otvorená tvár, úprimné, usmievajúce sa oči, k tomu zázračne veliký nos, dodávaly jeho zovnútornosti dačo mladistvo-bujného, predsa úctu a vážnosť vzbudzujúceho.

„Kde sa túlate?“ prehovoril na ostatok starec tak plnozvučným hlasom, jako stocentový zvon. „Či ste na úteku, a kalich pokorený, či máte radostnejšie zvesti?“

„Ha,. čert mi do duše!“ zvolal netrpezlivý Hrabina. „Huňad s celou pereputou zbitý, tábor vykúrený... a nepriateľ uteká jako myši, keď sa strnisko podpáli... sto striel —“

Starec pozrel prísne po zbrojnošovi, ktorý, k takémuto pohľadu neprivyknutý, nedopovedal svoje porekadlá, ale sa utiahol za pána svojho.

„Mám posolstvo od pána Jiskru na hrad

Drienčany“, odpovedal Krask a stúpal za starcom, ktorý, istotne dobre znajúc hôrne cesty v týchto divokých končinách onedlho doviedol našich jazdcov na schodnú pirť. Medzitým sa spoločnosti pridružila i prestrašená mladucha, zavitá v plachôtke ale tak, že z jej tváre okrem očú a z jej tela okrem sňahobielej rúčky, ktorú starcovi podala, zvedavý Krask nemohol nič vypátrať.

„Chvála všemohúcemu Bohu za víťazstvo kalichu popriaté!“ zvolal nábožným názvukom starec, jako sa z úst rytierových obšírnejšie bol dozvedel o víťazstve Husitov pri Lučenci. No ale, Mirko, jako vidím, seč bola tuha, i tvoje ľavé rameno nesie znaky boja.“

Pri týchto slovách starca pozdvihla zababušená mladucha oči na rytiera a tajný vzdych letel jej z úst.

Potom sa striasla a „otče, poďme, poďme“, šepkajúc, ponáhľala sa jako ranená srnka vopred, vyšmiknúc sa zo starcových rúk.

„Čo to za osoba?“ dopytoval sa znepokojený rytier tíško starca, kráčajúceho popri ňom.

„Pst, Mirko, to je moje tajomstvo, i sľúbil si, že ho budeš šetriť. Ostatne, vidíš, že to chudobné dievča, ktoré sa naľakalo vás, vojínov a náhli sa domov.“

V rytierových prsoch čudne búrilo.

Nepokojným zrakom prenasledoval dievčinu, ubiehajúcu pred ním asi dvadsať krokov, jako čoby ho dáke neisté tušenie zajímalo. Sledoval každý pohyb na jej tele, každý záhyb na jej vlniacich sa červených šatoch, jako čoby jej postavu zo škrupinky nemotorných sedliackych šiat chcel vylúpiť a ju svojmu vkusu primerano obliecť. Zdala sa mu byť známou, blízko známou, a predsa...

„Ty si blázon, Mirko", začal vysileným úsmechom starec, ktorý nepokoj rytierov nemilo bol spozoroval. „Povedám ti, chudobná dievčina, sirota a nič viac. Vzal som ju k sebe, vytrhnem ju z katolíckych pazúrov a pripravím ju ku kalichu. Služba sa jej pri Valgathových dcérach najde a ratujem dušu."

„Kedy ste nechali Drienčany, otče môj?" vyzvedal sa trochu uspokojený rytier. „Čože robí Milica — a malá Želmíra?"

„Predvčerom som mal kus cesty do Soboty, jako vidíš, syn môj — ztadiaľ sa vraciam. Ostatne, device boly pri mojom odchode zdravé, lenže trochu smutné v ich osamelosti."

Pri ostatných slovách pozrel prenikavo na rytiera, ktorého líca zalialy sa ružovou barvou mládeneckého studu.

„Škoda šuhaja!“ zamrmlal starec a zadumal sa v sebe.

„Ha, čert mi do duše.... a sto striel moju strelu páralo“, vykríkol radostným hlasom Hrabina. „Či sú to tamto nie Drienčany, hniezdo pána Valgathovo?... Hophop, strela, len popchýňaj; bude obroku dosť i veľa... a starému Kudlákovi také verše složím, že sa bude i biť i plakať.“

Po malej chvíli ztratila sa celá spoločnosť v hradbách husitského zámku na Drienčanoch.

II.

Zámok Drienčany.

Hrad Drienčany, nachádzajúci sa behom našej povesti v mocných rukách nezlomnej vernosti privrženca Jiskrovho, Zdenka Valgathu, bol takrečeno stredom, či hrdinských a či lúpežných výprav Čechov, ktorí vládli stredňouhorskými krajami. Okolité zámky jako: Drienok, Hrachov, Maginhrad, Ožďany, Balog, Gemer, Rimaseč, ba i Vadna, boly v istom smysle tomuto podriadené — už či preto, že časť veliteľskej moci Jiskrovej sústrednená bola vo Valgathovi — a či preto, že tento hrad skutočne svojim strategickým,

v horách ukrytým položením poskytoval výhody pre nápadné výpravy a pre bezpečné uloženie nalúpených pokladov.

Poneváč dej našej povesti koná sa z väčšej čiastky v okolí a na pôde tohože hradu, je našou rozpravopisnou povinnosťou, krátkymi síce, lež významnými ťahami nakresliť stav polohy, zovnútornej bezpečnosti a krajovej nadvlády jeho.

Balogská dolina, jako sme už riekli, z vrchu Trstia vybehajúca, ťahá sa úzkou stužkou, až po výklenok, na konci ktorého teraz de dina Drienčany leží. Tu na ľavom výklenku hôrnych bŕd, dolinu úžiacich, vypínal sa pod záštitou takrečeného „Holého Vrchu“ zámok Drienčany, na skale vápeného tvaru, asi desať siah výšky, kolmo hore točenej. Ležal teda nižšie jako výbehy hôr, končiace sa s ľavej strany u dediny Budikoväny, s pravej ale u Meleghedu. Vyššie vrchy, jako Holý vrch, Tehetník, Bankovo, ležaly v amphitheatrálnom kruhu okolo neho a Balogský zámok bol mu jakosi okom do šíreho sveta. Samé údolie, nad ktorým panoval, bolo vajcovitej podoby, okrúženej spomenutými výbehami Holého vrchu a Bankova.

Pod zámkom žblnkal potok Balog, na kto-

rého pravom boku prebývali v tichých svojich chalupách osadníci, pracovitý slovenský ľud. Proti zámku nad osadou vypínal sa spôsobom husitským s pevnou ohradou, ktorá doteraz stojí, v gothickom slohu vystavený kostol, tak tiež panujúc nad údolím, jako jeho mocnejší sok, sám hrad Drienčany.

Tento, jako povedáme, ležal na nízkom výklenku Holého vrchu s ľavej strany potoka. Z ďaleka túto mohutnú stavbu ani vidieť nebolo možno. I z blízka podobala sa viacej nakopeninám ozrutných skalných balvanov, jako riadnemu rytierskemu hradu. Najsamprv točily sa okolo celej stavby asi dve siahy vysoké predmúry, medzi nimi hlboké priekopy, za nimi asi štyri siahy vysoké predhradby; za týmito s polnočnej strany dvor, na ktorom sa asi päťtisíc chlapov pohodlne mohlo cvičiť; s východnej strany menšie budovy vystavené pre zámožnú čeľaď a uhospodenia vojska; so západnej strany vypínaly sa maštale pre vraníkov a strelbopevné komory pre potravu; s poludňajšej strany ale sám vnútorný zámok, ktorý bol zo spomenutých bokov vysokou hradbou obohnaný a do vnútra ktorého viedol od dvora dlhý vchod pozvolne zvýšajúcimi sa schodami. Sám vnútorný hrad na

troje poschodí ležal v riadnom štvorhrane, podopretý v každú sveta stranu strelbopevnou baštou ohromnej výšky. Okolo druhého poschodia ťahala sa mrežová chodba, z ktorej bol výhľad voľný na dvor vnútorného zámku. Na poludňo-východnej bašte v treťom poschodí lepil sa výklenok, jako lastovičie hniezdo, z ktorého veliteľ zámku mohol Drienčanskou dolinou pyšno a k Balogskému zámku vyzvedajúcne vyzerať.

Samé vnútorné usporiadanie hradu nemienime tu opisovať; už i preto, aby sme blahosklonnému čitateľovi nerobili dlhú chvíľu, ba i z tej príčiny, že sa toto samo v sebe rozvije behom našej povesti.

Len to podotkýňame, že krem zpadného mostu, pripraveného na východnej strane, druhého vchodu do zámku, ak len nie tajného, nebolo.

V tom čase, jako sme sa na začiatku našej povesti so známou nám už spoločnosťou zblížili ku zámku, viala na najvyššej streche červeno-biela zástava, ozdobená znamením kalicha, na znak toho, že veliteľ hradu mešká na tento čas v jeho múrach.

Jako sa naša spoločnosť dostala do vnútra hradu, na východnej strane ležiaci zpadný

most zámku zostal spustený. Pred ozrutnou bránou vrchného jeho konca strážili dvaja, pikou, šabľou a cepami ozbrojení šarvanci z plemena obrovských Hanákov, tak tiež dvaja u spodnej jeho čiastky. Na planine, niže sa plaziacej, tam, kde teraz dedinská lúka leží, prechádzali sa rovnako ozbrojení čeľadníci v hrubých bielych huňach, v takýchže červenou stužkou šnorovaných nohaviciach, voľne k drieku priliehajúcich úzkych opaskoch, a v červených — na spôsob terajších kučiem — čiapkach z tuhého remeňa.

Títo — oddiel za oddielom — mali dnes deň východu, ihry a pohalaškovania, jako to bol Valgatha nariadil svojim vojínom k oddychu po ťažkých prácach.

Služba v zámku bola prísna; lež Valgatha, vediac, že človek či mladý, či starý potrebuje tu i tu i kus svobodnej vôle — podával sám príležitosť vojínom svojim k svobodnej rozkoši, ktorá jednak i na svobode, na planine pred zámkom dľa vkusu a žiadosti ich, hľadala svoju zábavu a vyrazenie jedine vo vojenských ihrách.

A boly to ihry i vojenského cviku i mladistvej bujarosti.

Jeden oddiel zkusoval svoje sily a spô-

sobnosť v správnom zachádzaní s cepami, zbraňou v tých časoch chýrečnou, strašnou a pri odrážaní útokov nepremožiteľnou; — druhí šermovali dlhými pikami, — tretí hádzali do vŕb naproti stojacich nože, — štvrtí sa pasovali, dajedni krepčili od zeme, krátke valašky nad hlavami zvŕtajúc — a zase niektorí veslovali v malých loďkách po rybníku, na pravej strane potoka ležiacom, ktorý je v našich časoch už vysušený, ale jedna čiastka dediny, na tomže mieste ležiaca, volá sa i teraz tým menom.

Na prostred pláne blnkal oheň. So dvoch strán vatry krútily sa ražne, na ktorých boly barance nastrčené. V pár kotloch vrela slovenská kaša a fŕkala po poloupečených barancoch. Bujnejší chlapci tu i tu preskočili vatru, ačpráve nie každý šťastlive, poneváč hneď jeden zvalil ražeň, hneď druhý skočil do pahraby, nad ktorou nemotornosťou nebolo smiechu konca kraja.

Okolo vatry bola najväčšia trma-vrma. V polkolese sedely staré baby a meraly zo súdkov vyhriatým, rozveseleným vojínom mädovec, dajedna za dobrý peniaz i hroznovinu. Na všetko toto hľadelo zo zámku s výrazom spokojenosti oko Zdenka Valgathu, ktorý rád

poprial v istom čase chase svojej trocha veselosti, zato ale každý čeľadník žil a mrel jedine za neho, za slávu kalicha a za boj!

„Ha, čert mi do duše, to sú opravdové hody!“ hovoril Hrabina, vystupujúci popri boku jednoho starého vojína z brány zámockej na rovinu, kde sa ihra diala. „Hej, báťa Kudlák, vy tu žijete jako v raji, kým sa my perieme a hladujeme!“

„No, no, Macík, neboj sa nič — i tebe sa dostane!“ potešoval starý Kudlák nášho známeho a viedol ho k vatre do kola chlapcov, točiacich sa okolo ohňa.

Sotva títo príchodzích uvideli, obstúpilo to všetko týchto dvoch a — „vítaj Hrabina, vítaj Macík!“ ozývalo sa temer každému z úst a sto rúk hľadalo Hrabinovu pravicu a sto čiapok letelo do povetria.

„Pokoj, chlápci!“ zavolal Kudlák, starý hradný zámku. „Nezaduste mi Macíka, škoda by ho bolo, neboráka, aspoň do tedy, kým nám nevyrozpráva, kade ho všetci čerti nosili. A ty, Sabína, sem s tou pintou, ulej toho Balogského octu, lebo Bohu prisahám, víno je nie, čoby ťa všetci diabli brali.“

Sabína, skrčená starucha, naliala žiadaného nápoja, podala ho mladému, vedľa nej

stojacemu dievčaťu a toto zapálenou jako ruža tvárou ponuklo Hrabinu, ktorý nevdojak nazrúc do čiernych jako žúžel očú dievčaťa, zabudol na Oždanskú Doru, na všetko a pod nos dačo nesrozumiteľného zamrmlajúc, priložil nádobu k ústam.

„Pripi, pripi!“ volala rozveselená chasa.

„Ha, tisíc hrmenských striel do mojej strely!“ odvetil nevrlo Matej, odpľul si, vykrútil vymastený fúz; na ostatok ale švihnúc s boku šelmovským okom po dievčine, pokračoval: „Na slávu kalicha, na slávu ich milosti pána Jiskru, Valgathu a nepremožiteľného rytiera Kraska, pána na Sinai a na Tábore a na teraz v Drienku, na slávu vašu chlapci a moju, i za šťastie tejto dievčiny, červenej kaliny!“

A schytil devicu, vyzdvihol ju hore, bozkal v čelo a chlapci kričali „sláva, sláva!“

„Nerob fígle, Macík!“ káral tichým hlasom starý Kudlák Hrabinu. „Ty si prebitá šelma; uchytíš, čo kde môžeš, zblázniš dievčaťu hlavu, posľubuješ hory — doly a keď ťa potom pán otec Brožko na examen vezme, ukážeš päty.“

„Čert mi a vám do duše, vy starý pencurák; kýže vás zrádnik mece?“ rozhorlil sa

Hrabina na káraniny Kudlákove! „A či ja neviem vojenskú regulu, he? A či som ja váš pes — he? A či švarnú dievčinu tak po našsky bozkať je hriech — he?!“

„Pst, Macík, daj že ty pokoj tomu, čo ti dobre chce“, chlácholil ho starý hradný. „Počkaj času a keď si na lep sadol, múdre rob. Hľadže, hľaď, jak ťa Kaňúr meria, jako čoby ťa chcel prehltnúť. Mladá Sabínka i tomu do srdca padla a to by ti aspoň teraz neradil, aby si sa s ním dovedna sišiel, lebo je to jako vidíš obor, ktorému ty málo budeš na ráno. No, len ticho, nič to zato, vyschne blato a čo sa vlečie, neutečie! — Rozprávaj nám vaše minuloročné dobrodružstvá, neprilož nič, však známe, jaký si junák!“

„Ako vecheť!“ ozval sa jeden hlas z kola.

Všetko sa obzrelo, a Hrabina jedom sa trasúc, vesloval strašným okom po shromaždenej chase.

„Sto centov hromu ti do pažeráka, či ho čušíš!“ zavolal ohromným hlasom Kudlák a hľadal okom Hrabinovho haniteľa. Keď s istotou nikoho nemohol vypátrať, obrátil sa zase k Hrabinovi a tíšil jeho zbúrenú krv.

„Rozprávaj, rozprávaj!“ volalo kolo šuhajov na trochu uspokojeného Mateja, ktorý pyšne pozrúc na nich, začal takto:

„Ako viete, minulej noci bola vám taká tma, že si statočný človek ani svoje vlastné slovo nevidel. My, totižto ja a môj nepremožiteľný pán, tak tiež jeho „šíp“ a moja „strela“, — my sme vám boli poslaní von ku Veľkej na výzvedy, poneváč jeho milosť pán Jiskra už dobre vedel, že nás starý Huňad chce z Lučenca vykúriť. Preberajú tie naše koníky hore Tuhárskym vŕškom, preberajú; — len vám odrazu zaštrkocú šable, zablisnú nocou jako ocieľky. — Sám neviem, jako sme sa biť začali. Tni a rúbaj! volal môj rytier i zahvizdol, až mu hneď sto a sto hvizdov z tábora nášho odpovedalo. V okamžení bolo všetko na nohách. Žblnkotaly vatry a len keď sa všetko rozsvietilo, videl som, že sme všetci v kope a všetko rúbe a dusí o dušu. V tej ruvačke som vám dáko zabudol na môjho pána. Zrazu vám mi na um zíde — obzrem sa... a tu vám vidím, jako sa vám — viete s kým pere, rúbe a seká? — na moju hriešnu prostorečnú.... so samým čertom Šebkom z Rozgoňa, veď ho dobre znáte. Ha, sto striel do mojej strely... i mne nebolo viacej treba. Švihnem šabľou... popchnem strelu a hybaj....“

„Do úteku,“ ozval sa z novu hlas z kola a zachychotal sa tak, až týmto žartom celé posluchářstvo, do veselého rozmaru dovedené, dalo sa do hlasitého smiechu.

Hrabina od zlosti i žlkol, i černel i zelenal sa. Rozpajedený novou touto urážkou, skočil k utrhačovi a vylepil mu takú facku, že sa tento k novému smiechu obecenstva zvalil horeznačky na zem.

„Nuž, ty huncútstvom vybíjaný komprd... ty deravý mech, ty holomok, odkundes, baba, ty, ty, ty,... Kaňúr, — ty sa nazdáš, že som ja tvoj pes — he?!“ — kričal Matej a drvil na zemi zvaleného obra, až sa mu len tak z käčky kúrilo.

„Nedaj sa, Kaňúr, nedaj!“ volali dajedni z kola.

„Neboj sa, Matej, neboj a bi!“ volali druhí.

„Pasujte sa!“ kričali tretí; „uvidíme, kto zvíťazí.“

„Za pasy, za pasy!“ volal i rozpajedený Hrabina, i so zeme hore skočivší Kaňúr a ledva že sa im priestor spravil, dali sa jedon do druhého, pochytali sa za drieky, až len tak kosti prašťaly.

Boj sa zdal na počiatku nerovným. Kaňúr, ozrutný chlap, nenadálym útokom Hrabino-

vým prekvapený, posbieral sa skoro dovedna a obojmúc mohutnými ramenami štihlý driek tohoto, vyzdvihol ho jako bábku hore, potriasol trochu v povetrí, lež chtiac ho o zem hodiť, zapiskol ako had a pustiac ľavou rukou Hrabinu, chytil svoj nos, ktorým cedila sa červená krv.

Tento totižto, v úzkom preši Kaňúrových ramien, jako videl, že nemôže potrebovať svoje ruky, neztratil prítomnosť ducha, lež v tom okamžení, jako ho odporca k sebe hore zdvihol, chytrým pohybom hlavy zblížil sa ku Kaňúrovej tvári a otvoriac ústa, zaštikol mu medzi zuby nos. Jako Kaňúr bolesťou nosa nútený, pozdvihol ľavé rameno k ochrane, Hrabina vylúčil sa z úzkeho objemu a šťuchnúc Kaňúra päsťou do brucha, povalil ho na zem.

„Vivat Matej, Hrabina zvíťazil!“ kričalo obecenstvo a obklopilo vo veselom ruchu nášho hrdinu, ktorý stierajúc si potoky potu s čela, víťazne pozeral po vojínoch a vykrúcajúc fúzy pristúpil k starej babe, hroznovinu predávajúcej, dal si naliať i vypil pohár za slávu junáctva a za blaho mladej Sabíny.

Odporca jeho, neborák Kaňúr, medzitým bol sa sosbieral a pomstu mrmlajúc po-

beral sa, prevádzaný smiechom druhých, k potoku, kde si vymýval poranený, krvácajúci nos, premýšľajúc o hanbe, teraz sa mu prihodivejšej a o budúcej pomste...

„Počkaj, psia krv slovenská,“ šomral sám v sebe, „dám ja tebe nosa, dám ja tebe Sabíny! Veď mi ho ty sadneš na lep i s tvojim slávnym panákom — žobrákom z Tábora. Hej, myslíte si, že som váš? Osli sprostí, nazdajú sa, že sa Kaňúrom volám a že kalich na huni nosím a že som sprostým vojínom, — že k ich čriede patrím?! A Ritter von Habicht že je čo?!... Počkaj, pereputí husitská, príde na psov mráz! Na Hrachove Vlčúr, Ritter Wölfel, tu ja, Ritter von Habicht, na Balogu sám veliteľ Krahulec, Ritter Sperber! My traja, s dušou i s telom grófovi Cilleymu oddaní privrženci nemeckí máme túto českú a slovenskú háveď v pasci; — a nech krásne Štýrsko nikdy neuvidím, keď len jedna ujde z týchto bielych myší!“

Kým sa takto Kaňúr, či jako vidíme a jako sa sám nazýva, Ritter von Habicht, oddával svojim pomstyplným plánom, stála na planine okolo vatry hostina. Barance sa boli dopiekli, kaša dovarila, — i hodovalo to všetko o závod, zalievajúc smäd mädovcom; a tí, čo mali groše, Sabíniným vínom.

„Chlap si, Matej!“ hovoril Kudlák a podával kus pečene Hrabinovi, ktorý i minulonočnou bitkou, i dlhou jazdou, i najbližšie prešlým pasovaním vyhladovelý, nedal sa dvaráz núkať, ale jedol až mu v ústach chrapšťalo.

„Čo to za posolstvo od veľkomožného pána Jiskru?“ dozvedal sa starec. „Či hádam jeho milosť chce Drienčany svojou návštevou poctiť?... či budú nové výpravy?“

„Hm,“ odfukoval Matej, — „myslíte si, že som straka a že vám všetky tajomstva našich veliteľov, pán Boh ich živ! vyrapocem? Jazyk na úzde! hovoril pán Jiskra, keď nás sem posielal — a jako viete. báťa Kudlák, takých pánov treba poslúchať! Ostatne, báťa, netrápte ma svojimi výzvedami, lebo bárs som jakým junákom, také pletky ani len mne nesveria; i nech ma čert bere, až viem, načo a s čím sme sem prišli. Jak vás dačo omína, spýtajte sa môjho nepremožiteľného rytiera z Tábora a na teraz z Drienku, ktorého — sto striel mu do duše páralo — minulej noci Rozgoň okaličil — ten vám snáď dačo pošepne o našom dnešnom príchode.“

Netrvalo dlho i zavreštaly trúby, zahrmely bubny — a svobodným ruchom tam von k no-

vej zámočnej službe otužená vojenská chasa, poberala sa pekným poriadkom za vysoké múry hradu.

Zpadný most zdvihol sa; a bolo ticho, pusto všade tam, kde pred niekoľko okamženiami bola trma-vrma a ozýval sa huk a tresk vojenských hier.

III.

Posolstvo.

Vo veľkom zámockom tereme, v druhom poschodí sedel rytier Krask a otec Brožko za veľkým dubovým stolom. Chutne ujedali si oba z nastolenej divočiny a popíjali z dobrého vadňanského vínka. Očividome mizla na stole nahromadená potrava a ubýval vo veľkom krčahu nachádzajúci sa nápoj. Jak rytier, tak i otec Brožko nedali sa veľmi núkať; veď sa už dávno tak nehostili!

Teremom prechádzala tretia osoba.

Hrdý krok, hladká nenútenosť v pohyboch, slovom celé držanie sa muža poukazovalo s istotou na domáceho pána, na veliteľa zámku Drienčany.

Bol to skutočne sám Valgatha, hrdina našej rozpravy, ktorého z tejto príčiny i dľa

zovnútornej podoby, i dľa jeho vnútornej povahy a rázu obšírnejšie mienime opísať.

Valgatha mal v tomto čase asi päťdesiat rokov. Bol strednej, no plnej svalovitej postavy. Obličaj mal otvorený, husté, čierne, šedinami pretkávané vlasy. — Husté, tmavé obočia, ktoré boly temer dovedna srastené, dodávaly mu akéhosi zasmušilého výrazu. Tento výraz miernily jeho usmievavé, tu i tu ohňom blnkajúce oči, hladké vysoké čelo a rovný, útlej podoby nos, pod ktorým pečlivou rukou riadené čierne fúziská, splývajúc v jedno s takouže bradou, ústa jeho celkom zastieňovaly. Okolo týchto pohrával si obyčajne horkoposmešný, opovržlivý úsmech, čo tvári Valgathovej — ináč prívetivého pozoru — dodávalo čosi tajného, odstrkujúceho.

Ačpráve doma, bol predsa v úplnom vojenskom obleku, vyjímajúc prilby, ktorá ležala na stole. Mohutné prsia prikrýval čierno vyleštený remeň; zpoza druhého opasku trčaly nože, pokvačkané na strieborných retiazkach; za ľavým bokom vliekla sa mu dlhočizná šabľa a ostrohy, pripravené na vysokých čižmách štrngaly hlučno za každým jeho krokom. —

Valgatha bol najmilším podveliteľom Jiskrovým, na všetko odhodlaný, vykonávajúci

rozkazy svojho veliteľa na vlas bez odporu; pritom všetkom bol človek chladnej krve a rozvahy — kališník, dušou telom oddaný Husitismu, žijúci a mrúci za jeho slávu a rozšírenie, junák osobnej hrdinskosti a zmužilosti; — prísny síce, lež spravodlivý veliteľ podriadencom svojim, majster v nenadálych útokoch a v použití dobitého víťazstva, taktiež v obrane svojej moci sverených zámkov — slovom, chlap a junák v opravdovom smysle slova, na ktorého mohol sa Jiskra bezpečne spoľahnúť.

Súc vdovcom od niekoľko rokov, pečoval nevyrovnanou otcovskou útlosťou o budúcnosť svojich dvoch dcér, matku ztrativších, z ktorých staršia, Milica, teraz asi šestnásťročná, prechádzala do kvetu mladosti, mladšia, Želmíra, asi osemročné dieťa, útly to púčok, bezstarostne trávila svoj mladušký život v detinských rozkošach.

Priveľká otcovská láska a starosť o budúcnosť týchto devíc, vyvinula vo Valgathovej — ináč mravnej povahe — náruživosť lakomstva a ziskuchtivosti, baženie po veľkých pokladoch, k nadobudnutiu ktorých vítaný mu bol každý prostriedok a tak i lúpežné výpravy.

Dôvery nemal v nikom, vyjmúc asnáď otca Brožku, ktorého ctil od detinstva, viacej snáď z obyčaje, ako z obzvláštnej príchylnosti a zasväcoval do tajomstiev a plánov svojich. Jeho námietky, tu i tu hromženie proti jeho medze nemajúcej ziskuchtivosti, prijímal so šetrnosťou a synovskou úctou. Ináč šiel svojou cestou, nedajúc sa mýliť radám, výstrahám a vyhrážkam pekla a večného zatratenia, ktorými dotieral otec Brožko na neho.

Mravnú výchovu svojich dcér sveril bezpodmienečne na starého otcovského priateľa, ktorý, bárs mal svoje stále bydlisko pri kostole v osade, ležiacej proti zámku, predsa, najviac zamestnaný svojím vychovávateľským úkolom, zdržoval sa obyčajne v zámku.

Po tereme prechádzajúci sa Valgatha zastal konečne u stola a jako bol pripil na zdravie príchodzích, obrátil sa k mladému rytierovi, potľapkal ho po pleci a preriekol zvučným hlasom:

„Mirko môj, ako vidíš, u nás je všetko v poriadku. Na prípad nešťastného výsledku včerajšej bitky boli sme úplne prihotovení k vytrvalej obrane. Jeho milosť pán Jiskra žiada, aby sme i na ďalej zostali v tomto obrannom položení. Píše mi, že o nedlho

prijde sám k nám a to v spoločnosti Pankráca, Talafúza a Komorovského. Huňadovi neverí. Tento velikán nezabudne na pomstu. Má nás v oku ako soľ a nazdá sa, že sme nešťastím krajiny. Hja, darmo je, každý žije ako vie, — a víťazstvo kalicha sa musí šíriť a zveličovať národ československý. Či nie tak, otec Brožko?"

„Kto mečom bojuje, mečom zahladen býva, vraví písmo sväté", odvetil tento vážne a pozrel prenikavo do Valgathových očí.

„Meč je znakom junáctva!" zavolal vínom trochu rozpálený Krask, „a naše časy nie sú pre baby, ale pre hrdinov, bojujúcich za slávu slovanstva a za užívanie večere Pána pod obojím. Či nenie tak, otče? Veď ste ma to tak učili."

Starý Brožko vopchal miesto odpovede svoj veliký nos do pohára vínom naplneného, lebo to bola jeho slabosť, že rád užíval hroznovinu. A nikdy sa neopil, poneváč jeho obrovská ústrojnosť tela zniesla mnoho.

„Pravdu máš, Mirko! časy naše sú časy bojov," prisvedčoval Valgatha, potešený nadšeným zápalom mladého rytiera. „Si opravdovým synom svojho otca, môjho nezapomenuteľného súdruha, vrstovníka a soka v láske

a junáctve, môjho Smíla z Tábora a Krasku, čo život položil za kalich pri Rábe, kde náš slávny Žižka ztratil druhé oko. Pokoj prachu jeho a večná mu sláva! Bol to jediný a opravdivý priateľ môj," doložil dumno a večitý posmešný úsmešok jeho tváre zmizol na okamženie, aby spravil miesto bôľnemu pohybu, zahrávajúcemu si okolo úst.

„Kedy dôjde jeho milosť pán Jiskra?" vyzvedal sa otec Brožko, chtiac uviesť veliteľa zámku z bôľnych upomienok do toku obyčajného shovoru.

„Dľa jeho spôsobu istotne nás prekvapí. No, ale nič to, my sme v poriadku. Chlapstvo otužené, dobre ošatené, k cviku privyknuté, nadchnuté duchom hrdinským za slávu a kalich. Hja, prisahám na nevinnú krv Husovu, jeho milosť Jiskra bude s nami spokojný! — Ozaj, Mirko," pokračoval ďalej, jako bol takto vylíčil spokojnosť nad stavom svojho vojska; „v liste, čo si mi doniesol, ťa teraz jeho milosť pán Jiskra podriadil úplne mojim rozkazom. No, neľakaj sa.... to je dôkaz blahosklonnosti jeho proti tebe. Osobnej voľnosti trochu síce ztratíš, lež zato budeš spolu s Brezovickým mojim pobočníkom a skrze mňa, jeho milosti pánu Jiskrovi,

ba, zaraduj sa — dôverníkom. Potrebujeme šuhajov, nám úplne oddaných, na ktorých mienime založiť budúcnosť týchto krajov a našej nadvlády. Ide tu o vaše zveľadenie. Vy máte žať, čo sme my nasiali. Žiadame ale úplnú oddanosť a poslušnosť vo vykonávaní našich rozkazov, a tak uskutočňovaní našich velikánskych zámerov, rozumieš, Mirko!"

Mladý rytier z Tábora, zarazený určitou rečou Valgathovou, premýšľal zachmúreným čelom o násilnom prevrate jeho položenia, doteraz dosť voľného. Bolo vidno, že nechápal dokonále vyšší cieľ svojho budúceho určenia. Zavzdychol ťažko a bárs sa jak premáhal, povedal s názvukom horkého citu:

„A Drienok, môj osamotnelý, v horách skrytý Drienok ostane opustený; kto že bude tam veliteľom?!"

„Nuž ty, syn môj," uspokojoval ho Valgatha, „len že nie osobne. Právo veliteľstva na Drienku neodoberá ti nikto, to si si už vydobyl svojou zmužilosťou. Ale ty máš väčšiu úlohu, ako v tom tmavom hniezde, v nečinnosti žiť a pasovať sa s medveďmi i divými kancami. Na Drienok pošleme starého Kudláka, ak nič nemáš proti tomu. On je síce starý, lež tuhý, ako remeň. Rodom Slovák, úplne

spútaný s nami a s našimi záujmami, za ktoré žije i mrie. Zrady a nevernosti sa pri ňom nemusíme obávať. A veď ho vy znáte, otče a ako badám, s ním vediete dôvernú spoločnosť? No, bude to pre starého Kudláka!“

„Robte si vy, ako chcete, syn môj,“ odvetil tento, „mňa do vašich vojenských poriadkov nič. Kudláka síce ľutujem, že ide preč; on mi tu bol na velikej pomoci v rozširovaní náboženského ducha medzi vašimi rozpustilými vojínami. No, ale poručeno Bohu, vás do tohoto a mňa tam do toho nič.“

„Čo je môj najbližší úkol?“ dozvedal sa Krask, ako videl, že je nad osudom jeho už rozhodnuté.

„Úkol vypátrania zámerov nášho nepriateľa Huňada. Pojdeš k nemu, syn môj, s posolstvom. Pán Jiskra mu chce podať návrhy pokoja. Už či z čistého úmyslu to pochádza, poneváč jak ti známo Cilleymu a vôbec Nemcom neverí, či len aby získal času, to neviem. No na Žižku! to sú jeho záležitosti. My budeme poslúchať a keď treba, biť. Jako vidíš, úkol tvoj je slávny a netajím, že ťažký. Takí dvaja šuhajci, ako si ty a Brezovický, keď sa soberú dovedna, všetko vyvedú! Ide tu o naše bytie, o zadržanie toho, čo sme

vydobili a o pokojnom užívaní toho, čo sme nashromaždili. A toto všetko nám má vyprostriedkovať tvoje posolstvo k Huňadovi. Akonáhle ti zacelie rana, Rozgoňom zadaná, a trochu si oddýchneš, nastúpiš svoju cestu. Bližšie návody dostaneš pri odchode. Do tedy sa usrozumej s Brezovickým z Maginhradu. Urobte vedno prípravy k vašej ceste. — No, ale dosť na teraz! Potrebuješ odpočinku, syn môj. Zaveďte ho, otče Brožko, do jeho chyže a potom sa vráťte!“

Rytier prosebným zrakom pozeral na veliteľa i zamrmlal čosi zajikavo, čo sa ale nedalo rozumieť.

„Viem, čo chceš, syn môj!“ smial sa Valgatha, „no, ja proti tomu nemám nič, len sa usiluj dokončiť to sám s Milicou!“

A kývnul na rozlúčenie. A Krask uspokojený s tejto strany zdvihnul sa hore od stola; kráčal za Brožkom, vedúcim ho do jeho chyže.

„Hja, na Žižku! driečny šuhaj ten Mirko!“ vravel sám sebe Valgatha, sprevádzajúc zkúseným okom štihlú, ohebnú a hrdo si vykračujúcu postavu odchádzajúceho rytiera; potom, prejdúc niekoľkoráz po tereme, vrhol sa na lavicu zatiahnutú medveďou kožou,

očakávajúc v tomto položení návrat otca Brožku.

Po malej chvíli vstúpil tento dnu a zaujal svoje predošlé miesto pri stole.

„Otče Brožko, pozorujem, že za mojim chrbtom kujete tajomstvo. Milice minulej noci a dnes nebolo doma! Chcem vedieť, čo je vo veci. Hovorte pravdu!" začal prísnym hlasom Valgatha, a vstal hore a sadnul si k stolu naproti starcovi.

Tento zadiveno pozrel na vyšetrujúceho veliteľa.

„Pane," začal neistým hlasom, ktorý ale čím diaľ tým viac nabýval pevnosti: „pane, od kedy že nedôverujete Brožkovi? Výchovu svojich dcér sverili ste na mňa, a svätý Václav mojim svedkom, že tomuto úkolu zodpovedám dľa najlepších svojich náhľadov. Milica vzrástla, bude mať dnes zajtrá sedemnásť rokov a v tomto veku zatúži srdce po voľnosti. Zámok váš mu je klietkou, žiada sa na svobodu; no, a myslím je v poriadku, keď ho moja ruka vedie."

„Žiadne okolky, otče," skočil mu do reči Valgatha, „tuším vaše spojenie s Huňadovým domom! Myslíte si, že mi výsledok jeho bude po vôli?! Ach, znám pýchu Huňada — a

moje meno vyjde na všeobecný smiech. Nie, nie, otče! Tak ďaleko nebudeme začierať. Viete, Milica je i mojou nebohou ženou slúbená Kraskovi.

„Srdce si rozkazovať nedá!“ preriekol vážne starec, „a spojenie vášho domu s Huňadovcami poslúžilo by celej vlasti, i ubezpečilo by postavenie vaše. Ostatne, staň sa vôľa Božia!“

Valgatha premýšľal. Slová starcove vzbudily v ňom nové smelé myšlienky. Ctižiadosť ozvala sa v ňom.

„Ha, na Žižku, otče! tvoj plán je veliký!“ zvolal na ostatok, prsia sa mu vzdmuly, a v svobodnom lete obrazotvornosti videl sa už na vrcholu slávy, ligotajúcej v spojení s Huňadovským domom. „Milica je deva zvláštnej krásy a hrdinského ducha, súca k boku Lacka Huňada. No a Mirko Krask.... pravdu máš, otče, srdce si rozkazovať nedá. Sám som zbadal, že Milica bočí od neho, bárs dávno vie, že mu je jej matkou súdená. No, dáme jej po vôli! Tvoj plán, otče, ja síce nebudem verejne napomáhať, lež mu ani prekážky v cestu klásť. Rob, čo za dobré uznáš, lež, na Žižku, opatrne, aby Valgathovo meno nevyšlo na posmech.“

„Zanechajte, syn môj, lúpežné výpravy; smierte sa so statočným Huňadom, podrobiac sa mu jako správcovi krajiny, buďte vďačným synom tejto novej vlasti — a verte mi, vaše meno prijde k sláve a nie k posmechu!“

„Ďaleko čiahaš, otče!“ zvolal trochu omrzlo Valgatha, výčitkami starcovými rozdurený. „Ja nie som lúpežníkom; a čo som dobyl, to ďakujem môjmu rytierskemu meču. Že sa chceme s Huňadom smieriť, môžeš badať z posolstva, ktoré som teraz rozkazom jeho milosti Jiskrovým sveril na Mirka Kraska. Ostatne čas ukáže budúcnosť. Nemcom, jak vieš, ani sám neverím!“

Po týchto slovách vstal hore od stola, a podajúc Brožkovi ruku, odišiel von z teremu, istotne k večernej prehliadke nad zámockou posádkou, ktorá sa bola shromaždila k vojenskému prehľadu na veľkom zámockom dvore, jako to ohlasovaly trúby a bubny.

Otec Brožko zadumal sa nad žbánom, vínom naplneným, kým nepovstal vytrhnutý z premyšlovania šumom otvárajúcich sa dvier s pravej strany, a milým úsmechom v tvári nepovzniesol žehnajúce ruky nad anjelské hlávky prichádzajúcich.

IV.

Dva holúbky v klietke.

„Ach, otče Brožko, či ste sami?“ dopytovala sa deva Milica, veslujúc po jedálni zvedavým okom, „a môj drahý otec a rytier Krask kde že sú?“

Miesto odpovedi hľadel starec s nevyslovným potešením po krásnych deťoch, ktoré v nevinnej dôvere túlili sa k nemu.

Skutočne, boly to utešené deti!

Milica — v hrdých pohyboch tela temer podobajúca sa otcovi Valgathovi, v červenom, zlatom vyšívanom živôtku, v bielych, vlniacich sa šatoch a v striebornej, drahokamami ozdobenej parte, z pod ktorej vlnily sa v rozmarnom trasení dlhé kaštanové krúžky vlasov — mala v svojom vzozrení dačo ušľachtilo-hrdinského, ba povedáme panensko-mládeneckého. Vysoké, biele sťa alabaster čielko, pod ním dvoje veľkých, čiernych, blýskajúcich sa očiek, smelého výrazu, zastienené pruhmi útlych ťahov a tiež čiernej barvy, k tomu rovný nošťek útleho sústruhu, sťa púčok ružový ústičká, líčka vnútorne slonovými zubkami lemované a k tomu priezračne nádychom rannej zory sružované —: predstavte

si všetko toto v najpravidelnejších súmeroch, v jeden célok utešenej hlávky sliato a — máte obraz vidiny a túžob neboráka Mirka, rytiera z Krasku a Tábora i na Drienku.

Želmíra, jej sestra, mladšia polovicou veku od Milice, javila v svojich zovnútorných formách ešte síce detinstvo, ale pri tom všetkom zračil sa v rozvážnom vzozrení jej modrých očičiek, potom odmeraných pohyboch tela privčasný vývin jej duševných vlohov a vnútorného rázu. Bolo na nej poznať, že jej výchova, zbavená útlocitnej lásky materinskej, vyvinovala jej povahu docela v jednostranných náhľadoch rozumu, bárs srdiečko, nadané od prírody ušľachtilou jemnosťou citu — trepotalo túžobne po sladunkej náklonnosti tvoru jej pohlavia, čo dalo sa bezpečne zavierať z nevysloviteľnej oddanosti na proti jej sestre.

„Drahý, drahušký otče, Brožko!“ prerieklo dieťa s názvukom utajeného žiaľu; „i ty, zlatá Milica, nechávate malú Želmíru samú, a mne je samej tak smutno, otupno — ako našim holúbkom v klietke.“

„Nuž, veď si nebola sama; stará Kudláčka i Sabínka z dediny boly s tebou,“ chlácholila ju Milica a bozkala v útle čielko.

„Ach, sestrička, veď vieš, že stará Ku-

dláčka nepočuje a na veky šomre. Sabínka neprišla, bojí sa pred tým dotieravým Kaňúrom, čo i za tebou okom pasie. Rozprávajte že mi, kde ste chodili, čo ste videli, drahý otče, Brožko, lebo Milica nič neodpovedá, len vzdychá, až mi srdce puká. Ach tak som sa o vás bála; i otec sa spytoval, kde ste, a hrešil i vás i Milicu, a hnevlive vyvolal, že on vie, kde ste."

Milica dupla nôžkou, potom začervenajúc sa vzdychla:

„Nie, nevie, ani vedieť nesmie. Jaj Bože! keby zvedel o našich krokoch a tajných víchodoch, zhynula by od hanby!"

„Ba vie, všetko vie!" prehovoril starec tichým ale pevným hlasom.

Deva sa ztriasla ako osika, keď ju severný vetrík zkníše, a s výrazom urazeného citu pozdvihnúc blýskajúce čierne oči k starcovi, riekla nevýslovne bôľnožiaľnym tónom:

„A vy, otče Brožko, vy jediný môj dôverník, vy ste ma zradili? A môj otec zná nočné víchody jeho dcéry? A on vie, že sa spolčujem s nepriateľmi kalicha a českej slávy? A on netresce nás oboch, zradcov jeho úmyslov?!"

Starec zmraštil i šedivé obrvy i čelo. A vyjasniac trochu velebnú tvár, pozrel zrakom plným lásky a potechy na dievčinu, skúpanú v barve studu a panenského hnevu.

„Upokoj sa, Milica! Láska tvoja k Lackovi Huňadovi má byť stužkou viažúcou v priateľstvo vás a Huňadovský dom, má byť prostriedkom bratského mieru Uhrov a Čechov k založeniu blaha tejto krásnej vlasti. Ha, na svätého Václava! veľká je úloha tvoja, ty dievka mojej výchovy, ty krásnolepá nádoba mojich čistočlovečenských zámerov! No, zdvihni sa, vyjasni oko, a nech sa tvoja panenská hruď vlní pocitom tvojej vznešenej úlohy, majúcej vyprostriedkovať lásku a mier hrdinských národov uhorskej vlasti — a Hospodin buď s tebou!“

Nadšené slová starca neminuly sa žiadaného účinku v Miliciných niadrach. Výraz nevysloviteľnej vznešenosti preletel deviným významno-krásnym obličajom, oči žblnkotaly ohňom nebeského nadšenia a celá postava devy vztýčila sa v junonskej hrdosti, povedomá svojho velikého určenia.

„A videli ste tej noci Lacka Huňada?“ dopytovala sa malá Želmíra, nechápajúca reči starcove a držanie sa sestrino. „Ach, roz-

právajte že mi dačo o ňom, čo ma vlani, vieš Milica, keď sme boly chytené v Moldvanskom zámku a odvedené do Munkáča, drážil svojim malým bratom Matejom! Rozprávaj že mi o nich, či je už Matej väčší a či ešte má ten zlatý prstenčok, čo mi bol na silu vzal, že mu vraj to bude pamiatkou odo mňa."

„Ach, Želmírka, tvoj malý Macík je už zaťom Cilleiho, vieš, toho tenkého nemeckého pána, čo bol pred mesiacom u nás a Kaňúra so sebou doviedol", odpovedala na štebotaniny sestrine Milica, a táto, bárs zvesť sestrinu nechápala dokonále, položila rúčku na bijúce srdiečko a vzdialila sa po tíšku do kúta teremu, kde nespozorovaná Milicou — ktorá bola zapradená v hlbokom rozhovore so starcom, — premýšľala o významu slov, sdelených jej sestrou.

„Nie, nie, otče Brožko, teraz ho vidieť nemôžem, nesmiem!" šeptala Milica, „ja ľutujem Mirka, úctím ho, jako čestného, junáckeho rytiera, — lež odpusťte, vy to najlepšie znáte, pre koho moje srdce bije. Zruším sľub matke daný, ale mi to Hospodin odpustí; veď som k väčším cieľom určená."

„Práve preto, Milka, musíš otvorene sdô-

verit sa Kraskovi", prehováral ju starec presvedčujúcim hlasom. „Jeho srdce bude síce krvácat... lež naučí sa uctit tvoju povahu, ba šlachetnost jeho smýšlania a nezlomná oddanost k tebe podáva mi nádeju, že pri uskutočňovaní našich vznešených zámerov bude nám nápomocným. Poznám ho dôkladne a lutujem jeho osud. Ale práve zato je povinnostou tvojou otvorit úbohému oči. A k tomu máš dnes najpríhodnejší čas!"

„Dnes, otče?" dopytovala sa zadivená deva. „Nie, nemožno; však znáte, že dnes vo vašom sprievode sídem sa s Lackom vo vyšnej jaskyne vašej pustovne."

„Práve tam", určoval pevne Brožko. „On musí byt svedkom vašej schôdzky, aby sa nepodvratne presvedčil o nemožnosti uskutočnenia jeho nádejí ohladom na teba, — aby videl, že komu sa musí ustúpit, — aby poznal naše vyššie ciele, na oltár ktorých má položit lúbost svoju v zápalnú obet."

„Ach, to je strašné, strašné... len dnes nie, otče, pred Lackom nie..." riekla deva a spínala ruky.

„Čo, Milica! či je to ten tvoj hrdinský duch?!" spytoval sa v zadivení starec a nepokojne krútil hlavou. „Ha, na svätého Václava,

dievča, nechcem, aby som sa mýlil v tebe! Myslíš, že ťa Mirko dnes nepoznal? Darmo si sa zakuklila, tvoje nevyrovnano ohnivé oči ťa prezradily. — To som videl z nepokoja Kraskovho. Ľúto mi je šuhaja, ale práve za to, pre vaše obapolné dobro musí svoj osud zvedeť čím skôr a síce dnes!“

A nečakajúc odpovede devinej, zavolal Želmírku, a keď jej čosi pošepol, pobrala sa táto von.

Mrkalo sa.

Ostatné blesky slnka kapaly za vrchom, Bankova rečenom, a teremom i celým zámkom rozhostilo sa šero.

I starec, i Milica sedeli mlčky, táto prezradzujúca jedine nepokojným zdýmaním niader buriace city svoje, tento zadumeno a sám v sebe pohrúženo.

Po malej chvíli vošli do jedálne zámockí sluhovia nakládli na velikom kozube oheň a zapálili voskovice, až sa celá sieň zaligotala a rozjasnila v žlto-jasnom blesku dolu s povaly visiacich voskových sviec, blnkotajúcich v masívnych kahanoch.

Želmírka sa navrátila, vedúc jednu staruchu, nesúcu v rukách harfu — obľúbený v tých časoch hudobný nástroj.

„Tu máš harfu, Milica; nezdržuj ma, nestačím počúvať, bárs len na ľavé ucho nepočujem, čo i môj starý vraví, že na obidve. Musím sa ponáhľať do kuchyne. Ach, Bože môj, Bože, celá ťarcha na mojej hlave; tá háveď by vždycky jedla a pila. Nikdy nemám oddychu" — šomrala starena a nečakajúc odpovede, ktorú by jednak nebola dopočula, motkala sa von.

Milica vzala harfu a prebehnúc zkúsenými prstami po ľúbozvučných strunách, dala sa do preludovania, až na ostatok ľúbeznými tónami nástroja, cengajúcimi jako strieborné zvonce, rozčuleno dala sa do spevu:

„Lieta orol, lieta, za nim lastovička,
smutná je tá moja ubohá dušička.
Smutná mi dušička — bo ten orol smelý
len lieta, kým ho šíp zrady neprestrelí.
Kvitne tam von jaro... hájik sa zelená,
či srdiečku môjmu potecha súdená?
potecha, lásky kvet, ružička ľúbosti!
Ľakám sa ja, ľakám tmavej budúcnosti.
Ach, Bože môj, Bože, drahá mati moja,
nad mojou nádejou čierne zore stoja.
Čierne zory, čierne, krvou lemované:
tie moje nádeje v hrobe pochované.
A nad kopcom čiernym vznáša sa mohyla —
ratuj, Bože, šabľa šuhaja zronila!"

Ostatné slová vykríkla deva hlasom srdce tak raniacim, tak podivným názvukom veštby,

že Krask, vstupivší dnu nespozorovane medzi spev . ı, taktiež starec, načúvajúci spevu chtivým sluchom, jedným skokom octli sa pri nej a trasúcu položili ju na lenošku, zatiahnutú medvedími kožami.

„Ďakujem, otče Brožko... ďakujem i vám, Mirko!“ šepotalo zoslabené dievča a pozeralo zlomeným, šanujúcim zrakom po šumnom, taktiež v bôľnom rozčulení trasúcom sa rytierovi. „Ach, Mirko, mám vám zvestovať smutnú novinu, tak to otec Brožko chce, že dnes, ale nie... on vám povie... kde... Posilnite sa duchom junáckym a pomodlite sa k Bohu, aby vás obdaril zmužilosťou k znášaniu ťažkého osudu.“

Mirko nechápajúc smysel deviných slov, pripisoval ich náruživej obrazotvornosti svojej sverenice. Dačo tajného, čo si sám nevedel vysvetliť, stískalo mu síce srdce, no, o blízkom tragičnom výsledku jeho lásky sa mu ani nesnívalo; preto ohebnosťou mladíka priblížil sa znovu k milovanej deve a začal tichým, ale pevným hlasom.

„Milica, drahá sverenica moja! pamätáte sa na smrť drahej matky svojej, na hodinku — v ktorej mi vás slávne zasnúbila pred Bohom a s udobrením vášho pána otca?!

Upamätúvam vás dnes na sľub, ktorým ste sa — ačpráve ešte dieťa — mne vtedy zaviazali. Dľa vôle vášho pána otca mám sa zajtrá odobrať na dvor správcu krajiny, Huňada — kto vie, jaký ma tam osud čaká. I chcem byť s mojim budúcim lósom na čistom. Milica, hviezda duše mojej! hovorte, či vaše srdce za mňa ešte bije?“

Deva, určitou otázkou junákovou nie síce prekvapená, než do zmätku uvedená, zakryla najsamprv oči, potom kývnuc pravicou na starca, stala hore a jediným dlhým zrakom, — v ktorom zračil sa i bôľ, i nepokoj jej duše — odoberúc sa od Mirka, vyšla so Želmírou von, v prepodivných citoch nechajúc rytiera, ktorý naskrze nevedel si vysvetliť držanie svojej verenice.

„Nie, otče, to sú pre mňa hádky! Takého vítania od mojej snúbenice nezasluhujem. Pre všetkých svätých vás prosím, vysvetlite mi, čo sa s Milicou deje! Mám počuť dáku smutnú novinu, a na moju úprimnú otázku neodpovedá.“

„Trpezlivosť, syn môj, dozvieš sa za včasu, čo si túžiš vypátrať“, uisťoval ho starec a podával mu ruku. „Dnes sa len mňa pridržuj, oddýchnul si si trochu, po večeri prij-

deš za mnou do mojej pustovne. Zmuž sa... tam čaká na teba rozhodnutie tvojho osudu.“

Bárs neuspokojený, predsa vidiac, že po uplynutí niekoľko hodín má nasledovať rozlúštenie otázky, jeho sa týkajúcej, — oddal sa nádejam previevajúcim jeho srdce ľúbostnými pocity — i na peruťach týchto zanášal sa do blahej budúcnosti. Šľachetné jeho srdce — bárs tušilo blízke stroskotanie týchto nádejí — predsa neverilo.

Po niekoľko okamženiach začala sa plniť jedáleň podveliteľmi zámockej posádky. Dlhý dubový stôl sa prikryl, a jako sám veliteľ dnu vstúpil, usadil starca na svoju pravicu, Kraska ale na ľavicu. A keď otec Brožko zvučným hlasom povedal svoje požehnanie nad jedlom, začala sa rytierska večera, ktorá pozostávala najviac z pečených jedál a syra, z vína a mädoviny.

V.

Sokovia.

Vyše hradu ťahala sa hore úzka dolina, obtočená s oboch strán vápno-skalnatými brdami vrchov, pokrytými hustou dúbravou. Na ľavom brehu doliny, ktorý sa kolmo dolu spúšťal, nachádzajú sa i teraz dve

jaskyne súmerných otvorov, utvorené v pradávnych časoch vulkanickým pôsobením v tekutom vápenáku. Vo vyšnej, asi polštvrte hodinky od zámku vzdialenej jaskyni, bol otec Brožko usporiadal pre seba pustovňu, do ktorej sa, už či pre vykonávanie súkromnej nábožnosti, či k inakšiemu účelu, čas po čase uťahoval. Okolný nábožný husitský ľud považoval túto skrýšu starca za svätyňu a pokornou úctivosťou vyhyboval sa jej, nazdajúc sa, že blízkosťou svojou zneuctí posvätnú skrýš starca. Ba povedzme pravdu, ľud toho veku, jako i teraz, v básnickej obrazotvornosti držal takéto jaskyne za bydlisko dobrých a zlých duchov, ktoré, majúc vplyv na osudy človeka, vzbudzovaly v ľuďoch pocity strachu.

Otec Brožko, bárs osvietený kresťan, použil nevinnú poveru ľudu k svojim cieľom a slovom i držaním svojim vzbudil u pospolitosti vážnosť k svojej skrýši, obtočiac ju neprekročiteľným kolesom tajnej náboženskej povery a bázne.

Samé položenie jaskyne malo na sebe dačo romantično-posvätného.

Asi v polovici vrchu, kolmo hore vystupujúceho, nachádzal sa otvor, z doliny temer neviditeľný, poneváč bol zôkol-vôkol zastie-

nený hrabinou a lieštinou. Pod nim asi v šesť siahovej hĺbke žblnkaly vlny potoka Balogu v dumno-ľúbostných šumoch. Na prosto neho, na pravej strane doliny vybiehala z vrchu veliká vápenná skala, jakoby ozrutný oltár určený v pohanských časoch k modloslužbám.

Nad jaskyňou šumelo tichými vzdychami široké lísťa storočných dubov.

A všetko toto v jedon celok spojené tvorilo čarovný obraz posvätného účinku.

Krásna májová noc zahaľovala svet prírody tmavosvetlým vzdušným závojom, na ktorom trasavé hviezdičky ligotaly sa spôsobom blyskavých kryštálov.

Ľúbezný zápach a vôňa jarných kvetín plávala vzduchom, arómou svojou opojujúc driemkajúci život prírody k milostným snom. Májový vetrík láškal sa v ľahkom vánku so zelenými vetvami stromov a slávik v nebeských tónoch prespevoval svoju pieseňku všesvetnej ľúbosti.

Zachádzajúci mesiačik osvietil ostatnou žiarou dve, pred otvorom jaskyne stojace postavy, ktoré zraky svoje túžobne upieraly na skalu, ležiacu proti nim.

A skutočne na tejže skale hýbalo sa niekoľko druhých postáv v polnočnom šeru,

z ktorých jedna napodobniac hlas kuvika, jako dostala ozvenu takéhože druhu, spustila sa hneď dolu a prekročiac strmým krokom malú dolinku, preskočila úzky jarčok a ohebnosťou kamzíka škriabala sa hore.

„Či si to ty, Lacko môj?“ šepotal strieborný hlások v ľúbeznom znení a biela rúčka klonila sa k príchodziemu, ktorý, sotvaže vstúpil pred otvor jaskyne, poľúbil podanú mu rúčku a názvukom nevysloviteľného pocitu lásky odpovedal takže tichým šepotom:

„Ja som, ja, — drahá duša moja — tvoj Lacko Huňad!“

„Pst... pane gróf, ticho;... cudzie oči vás strežú! Nasledujte mňa!“

A po týchto slovách vstúpil otec Brožko do jaskyne, nasledovaný ľúbencami — Milicou a Huňadom.

Sotva, že tieto tri osoby vstúpily do pustovne, zjavily sa pred otvorom dve nové postavy.

„Ha, sto striel do mojej strely... to je opravdivý medveďací brloh! Nech ma čert vezme, keď je to nie strygôňske hniezdo. Pane rytier, ratujme si dušu!“... homral Hrabina, lebo on bol svojmu nepremožiteľ-

nému pánovi z Tábora a Krasku po boku a obzeral sa nedôverivým okom po okolí.

Krask neodpovedal nič, načúvajúc v zimničnom rozjatrení netrpezlivosti šumot u vnútra jaskyne.

„Hľaďte že, hľaďte, tam na tú skalu... to sú vám, prisám Bohu, šišaky. Na moju hriešnu prostorečnú, to vám je Kaňúr! Spozoroval som, že za nami sliedi. Hrmenských..." začal väčším hlasom Hrabina, dopovedať ale nemohol, lebo ho v tom dakto chytil za plece... a jako sa obzrel, videl pred sebou obrovskú postavu starcovu.

„Ani pisknúť, chlapče!" preriekol temnohrubým zvukom otec Brožko. „Tu stoj na stráži, ale ticho, a keď dačo podozrivého zbadáš, daj nám dnuká znamenie."

Hrabina onemel jako stĺp, prežehnal sa krížom svätým, nedôverivo pozerajúc za odchádzajúcim svojim pánom, ktorý sa i s otcom ztratil vo vnútri jaskyne. I zastal si k stráži, ostrým zrakom prelamujúc polotmu, ktorá i jeho, i postavy umiestnené na skalnom balváne, ležiacom proti nemu, a taktiež istotne stráž držiace, zahaľovala v šero.

Nechajme Hrabinu tak, — pozrime do pustovne, tam nás čaká zajímavejší výjav.

Jako Krask s otcom Brožkom vstúpil dnu do jaskyne, sliedivým, zvedavým pozorom prehliadol podzemnú priestraninu. Bola to veliká, v skale prírodne otvorená sieň. Vedľa mokrých, kvapkaním stalaktytu navlažených stien ťahalo sa niekoľko kamenných lavíc, ktoré boly úpravne mochom pokryté. Z najvyššej hĺbky sklepenia visela žltá, temnopriezračná mechúrová lampa, a liala slabé svetlo po podzemnom priestranstve, ktoré nedosahujúc svojimi blesky do všetkých kútov jaskyne tvorilo v prostriedku bledožltý kruh, na spôsob dvoru kolo mesiaca, keď vo vyšších vrstvách blankytu plávajú mlhové obláčky.

Krask darmo pátral po druhých osobách, ktoré, jako istotne vedel, pred nim boly vstúpily do jaskyne. V podzemnej, pred nim otvorenej sieni okrem neho a starca nikoho nebolo.

„Ach, otče, Brožko!“ prehovoril smutno, „tu tajomstvo za tajomstvom. Netrápte moje umorené srdce. Moja trpezlivosť dochádza konca. Odkryte závoj môjho osudu, — a potom nech sa stane vôľa Božia!“

Miesto odpovedi viedol ho starec prostriedkom siene ďalej k otvoru, ležiacemu naproti ústam jaskyne, ktorý ale, poneváč bol

zakrytý dvoma veľkými medveďacími kožami, jakoby oponami, neznáme oko nedoviedlo vysliediť.

„Zmužilosť, rytier, zmužilosť!“ šepkal starec Kraskovi a pomaly rozhrnul medveďacie opony.

Z tajnej skrýše valilo sa bleskové more mnohých voskovíc, vo svetle slnca blnkotajúcich a oslepilo zlatými lúčami zraky rytierove.

„Och, och...“ zamrmlal tento srdcoraniacim hlasom, jako uvidel a pochopil pred ním zjavivší sa výjav a položiac pravicu na ranené srdce, klesal k zemi.

„Zmužilosť, rytier, zmužilosť!“ posilňoval ho starec a dvíhal hore.

Skutočne — Krask potreboval duševnej sily, aby bôľom srdca prekonaný neztratil rozum.

V slávne osvetlenej sieni stála utešeným výrazom nadšenej ľúbosti v tvári okrášlená Milica, dívajúc sa nevysloviteľne milostným pozorom na hrdinskú postavu, kľačiacu pred ňou — mladého Huňada....

„Vstaň, Lacko môj, vstaň; nesluší sa synovi slávneho Huňada kľačať pred dcérou lúpežného rytiera českého! Vstaň, junák mladý! Milica, dcéra Valgathova, sa tebe korí.“

A vstal mladý Huňad a povznesúc hore svoj mladistvý obličaj hrdinsko-krásneho výrazu, bez toho, aby bol znal, že meria ho zlomený zrak sokov, obrátil sa k otvoru a takto dal vidieť tomuto štihlý junácko-hrdý vzrast v kvete mladosti stojaceho bohatiera.

„Rozumiem ťa, Milica, rozumiem...“ mrmlal nešťastný Mirko, „tejto božskej podobe musí ustúpiť chudobný český rytier. Och, otče Brožko, poďte, poďte... vyveďte ma na čisté, svobodné povetrie. Tu mŕtvo — pusto všade.“

Ostatné slová, bárs boly ticho povedané, dotkly sa v tupom zvuku i uší milencov. A bárs starec, zbadajúc pozornosť Huňadovu, spustil medzi Mirka a milencov medveďaciu oponu, predsa zazrúc Huňadovo oko smutnobledú tvár a plamenné oko českého rytiera, chytil rukoväť svojej drahokamom vykladanej šable a chystal sa k obrane.

Na štrnk zbrane roztrhly sa opony — a rytier Krask vstúpil dnu.

Milica sa striasla.

Okamženie zlomenia Mirkovho srdca bolo tu.

Huňad díval sa prekvapene i na devu i na dnu vstúpivšieho rytiera.

„Ach Mirko!“ začala deva. a hlas sa jej

triasol jako zvuk struny, keď ju vetrík dotkne, „pohliadni naňho a odpustíš úbohému srdcu bývalej snúbenici tvojej. Je to chýrny Lacko Huňad, môj ľúbenec a jedinká vidina mojej mysle, mojich citov!“

A obrátiac sa k Huňadovi, pristúpila k nemu a uložiac hlávku na jeho mohutné prsia, pozerala nevyslovne sladkým zrakom do jeho čiernych očú a šepotala názvukom prosby:

„Podaj mu ruku, Lacko môj! je to súdruh mojej mladosti, zomierajúcou matkou mne zasnúbený. Och, srdce moje sklamalo túhu matkinu, oddajúc sa tebe večne!... Moja láska tvoja.... dovoľ, nech cítim k nemu priateľstvo. Podaj mu ruku, Lacík môj, je to Mirko Krask z Tábora, hrdina našich vojov, ktorému v mladistvom ohni junáctva snáď okrem teba v krásnej uhorskej vlasti nieto páru. Podaj mu ruku, a vaše priateľstvo bude záväzkom spojenia chrabrých maďarských a slovanských vojov, a naša vlasť dožije sa pokoja a — naša láska cieľa!“

Vábivý hlas devin neminul sa u Huňada žiadaného účinku. Pohladkajúc nežne jej anjelsku hlávku, pozdvihol pravicu a otvoreným, vyjasneným čelom podával ju Kraskovi, ktorý tu stál zamyslený a jakoby nad rumami svojich nádejí.

„Ach, vy ste Mirko z Tábora? — Poznám vás. Šebko Rozgoň chváli vaše junácke rameno.“

„Žiadne úštipky, pane!“ zvolal rytier, pri Rozgoňovom mene z tupého bôlu sklamanej lásky k sebe dovedený, a pozrel trpko na rameno ešte i teraz zaviazané. A spamätajúc sa, doložil prenikavým vážnym hlasom:

„Vyhodili ste ma zo sedla, pane gróf. Ustupujem... vám svitlo a mne — mrká! Lež, na kalich a slávu Slovanstva! oceňte poklad, daný vám Hospodinom v osobe Milice, je to poklad mojej duše, za ktorý vás v páde nevernosti na zodpovednosť ťahať budem. S Bohom, Milica!... Sľubu tvojho ťa sprosťujem! Buď blažená a nezabudni, že bárs zlomené, predsa povždy verné srdce Mirka bude za teba biť. — Pristúpte, otče Brožko; požehnajte láske týchto dvoch ľúbencov, mňa ale posilnite k bojom za kalich a za slávu Slovanstva!“

Dopovedal a hrdo pozrúc po milencoch obrátil sa k odchodu.

Lacko Huňad vstúpil mu do cesty.

„Ani na krok, rytier, kým mi vašu zmužilú pravicu nepodáte k priateľstvu. Znám

uctiť vaše veľkodušné srdce, znám si vážiť veľkosť vašej obeti."

„Príjmi pravicu Huňadovu, syn môj. Známosť táto je výhodou tvojho posolstva k jeho otcovi", nahováral ho kňaz, jako videl, že je rytier v rozpakoch.

Mlčky prijal na ostatok podávanú mu pravicu junáckeho grófa a stisol vrelým citom. Potom, kývnúc na rozlučné Milici, poberal sa von.

Sotva vstúpil do veľkej podzemnej siene, počul vonku štrnkot brnkajúcej zbrane.

„Ratujte dušu, rytier — i tí druhí, čo sú tam dnu", volal dnu otvorom Hrabina, „tu je, prisám Bohu, zle! Skala von obstúpená. Ha, sto striel... to je Kaňúr i s druhými čerty! Bohdaj ich diabli brali!"

Mirko dajúc znamenie nebezpečia starcovi, — vyskočil z jaskyne von... a práve včas Hrabinovi k pomoci.

Tento šermoval s dvoma postavami, dorážajúcimi naňho od spodku, a, opretý o zovňajší múr jaskyne, s výsledkom. Útok robiaci odzbrojení priskočivším rytierom, potácali sa dolu do jarku, za ktorým na balváne skalnom, zkade Huňad bol prišiel, taktiež stála úporná seč.

Sotva Mirko osvobodil vchod jaskyne, zjavil sa i mladistvý Huňad a — „s Bohom Milica“ — zašepkajúc, ponáhľal sa svojim ku pomoci, prevádzaný novým priateľom, Mirkom z Krasku a jeho sluhom Hrabinom.

„Povedal som, že to Kaňúr... sto čertov mi a jemu do duše!“ homral zbrojnoš, preskakujúc jarok, v ktorom bola o breh opretá dlhá postava, vytiahnutá hore značky. „No, keď je on, tak je i Krahulec z Balogu tu; lebo na moju hriešnu, Kudlák mi pošepol, že tí dvaja do jednoho mecha dujú.“

Hrabina mal pravdu.

Na sprievod Huňadov útok vedúci nebol nikto inší, jako Krahulec, veliteľ Balogu, ktorý upovedomý svojimi vyzvedačmi o zjavení sa uhorského jazdectva, chtiac i bez Valgathovho vedomia niečo ukoristiť, sledoval toto — a v porozumení s Kaňúrom oboril sa naň.

Sprievod Huňadov mal bezpečné položenie.

Kolmosť skaly prekážala výlet dobýjajúcich... A títo nespozorujúc v ohni útoku výsledok Kaňúrovho boja s Hrabinom, prekvapení náhlym uderením Huňada a Kraska na nich, bárs vo väčšom počte, dali sa hor dolinou v útek.

„Zastaň im cestu, Rozgoň, zastaň!“ volal v ohni boja rozhorlený mladý Huňad a vyskočil na privedeného mu koňa, prenasledujúc spolu s Kraskom Krahulcových žoldnierov.

„Prepusťte tú nočnú sberbu, nech uteká na výlom hlavy. Pre česť vašej Milice, Valgatha o vašom tu pobytí nesmie nič vedieť“, dohováral Krask Huňadovi.

„Pravdu máte, rytier“, odpovedal tento a zatrúbil na malej striebornej trúbke, a spojený so svojim sprievodom podal mu ruku, stisknúc ju vrelo, a uháňal hore čistinou, ťahajúcou sa vyše skaly k Bankovu.

Krask s Hrabinom utiahol sa do húšťavy a spiechali oba tajnou cestou k Drienčanskému zámku.

VI.

Meluzína.

Tam asi, kde teraz kostol zahoranský stojí, v časoch našej povesti — na čistine dosť hodného objemu a dokola zelenou bučinou lemovanej — ležala horáreň, určená majiteľmi zámkov Maginhradu a Hrachova k výletom honbovým.

V tých časoch junáctvo v krátkych dobách pokoja neustávalo od boja.

Keď ľudského nepriateľa nebolo, vypovedal sa boj divej zverine, sliediacej v ozrutných prastarých horách v celých kŕdloch.

Strediśťom takýchto zábav bola naša horáreň, z ktorej dialy sa výpravy na divú zver, a zkolená zver zase sem sa znášala. Nemôžem síce povedať, žeby v zovnútornej podobe terajším vkusne a nákladne vystaveným myslivňam bola sa mohla prirovnať. Podobala sa viacej nemotornej, z ozrutných brvien složenej kolibe, pokrytej nehoblovanými hrubými doskami. V brvnách vyrezané oblôčky, priezračným mechúrom zalepené, podávaly jej dnu polotmavé svetlo, ktoré bolo zväčšované ohňom, blnkajúcim v prostred horárne. Pred dosť priestraným otvorom dupkaly a prskaly kone, priviazané o drevené stĺpy, na znak toho, že ich majitelia meškajú tam`dnu okolo blnkotajúcej vatry. Boli to štyri opravdové tátošíky ohnivej krve a pozoru, dľa zvyku toho času bohato okantárené.

„Vlčúr, stúpajte von, prihotujte kone!“ rozkazoval tam dnu v horárni milo, lež veliteľsky cvendžiači hlas, a na prahu zjavila sa osoba v obyčajnom rúchu a zbrani zbrojnoša,

s potmešilým úsmechom okolo tenkých úst, žltočerveným fúzom zastienených.

Vlčúr zjastril modrozeleným okálom naproti do bučiny a spozorujúc tam ligotavý odblesk šišaka, bez toho, aby sa bol na prskajúce kone obzrel, stúpal ťahavým krokom do bučiny.

„Všetko v poriadku, Wölfel?“ spytovala sa ho nemecky postava, v húštine ukrytá.

„Áno, Sperber,“ odpovedal v takejže reči zbrojnoš.

„Je sama?“

„Brezovický a Hraško, jej otec je s ňou.“

„Gottes Blut und alle Heiligen!... nič sa nám nedarí! Ani včera, ani dnes. Zajtrá príde Cilley a — nemáme ani jednu v rukách.

Vlčúr sa horko usmial.

„Ty, jako ty, Sperber, ty si aspoň pánom, ale ja a Habicht nič po nič takej hávedi kacírskej slúžiť. Ha, sakrament! to ja nevydržím!“

„Z Habichta nič — to je trup, i tej noci všetko on pohubil. Mali sme ich všetkých v pasci, a to nie len ju, ale i zvláštnejšieho vtáčka. A odbrnklo to všetko. Gottes Blut!“

„A čo teraz, Herr von Krahulec?“ dopytoval sa úsmešne Vlčúr, dávajúc takto na javo závisť svoju nad postavením svojho spoludruha.

„Wölfel, Cilley ťa na teraz mne podrobil. Žiadna závisť a odpor. Trpíme všetci pre velikú vec. A tak, zostane pri starom pláne, rozumieš?“

„Dokonale, Ritter Sperber!“ uklonil sa Vlčúr.

„A tak, počuj, mám desiatich so sebou. Tvoj úkol je doviesť poľovnícke družstvo do Papčanskej doliny. Ja tam budem v zálohe; o ostatné sa nestaraj.“

S tým zmizol.

A Vlčúr sa plazil nazpät k horárni.

Sotva vystúpil z bučiny, letela na koni proti nemu štihlá, hybkých pohybov tela Amazona, švihla ho po hlave malým remenným korbáčom a hnevivým výrazom v tvári a očiach blnkajúc hromžila tenkým síce, lež rozkazujúcim tónom:

„Neposlušná sberba nemecká! Či ty tak plníš moje velenie!?“ Potom obrátiac sa k jazdcom, cválajúcim za ňou, pokračovala veliteľsky: „Nie, otče Hraško, to je posmech a hanba, brať do služby spozdilých zradných

Nemcov, čo sú vyzvedači a kedy-tedy nás predajú."

„Ja som nie Nemec", odpovedal zpurno Vlčúr, „ja som poctivý Čech z Prahy", a pozrel strašným zrakom na rozpajedenú Amazonu.

Táto ho ešte niekoľkokráť korbáčom švihla a potom, sprevádzaná jazdcami, letela čistinou jako šíp.

„Zinka, Zinka!" volal starý Hraško, tučná, územčistá chlapina s prebitým ťahom v tvári, a lapal ústami i nosom povetrie a doháňal pred nim uháňajúceho jazdca, ktorý pádil za Amazonkou.

„Hahaha!" smiala sa Zinka, obrátiac sa zpätkom, „ste to vy mne za jazdci, za rytieri, ktorých i devica prehoní a ktorí pred zpupným zbrojnošom ani jej právo velenia nezastanú."

„S odpustením, panna, vy ste si ho sama dôkladne zastaly, k výpraskom sú vaše biele rúčky dokonale stvorené", odpovedal jej mladý jazdec, prechodiac do devinho žartovného tónu.

Ale Meluzína, miesto úsmechu, jako rytier očakával, švihla po ňom tmavým zrakom, v ktorom sa ligotal odblesk urazenia, a preriekla s netajenou zlosťou:

„Janko Brezovický, menujete sa slovanským šľachticom, ale s odpustením — jako povedáte — vy ste baba!“

Mladý šuhaj zakabonil čelo.

„Pravdu máte!“ odvetil na ostatok, „málo chybí, že nestal som sa už pri vás babou; ale na Matúša z Trenčína, ktorý mi bol po starej matke pradedom, nedám sa vodiť vašej ľúbovôli jako psík na svorke!“

A pozrel hrdo po Amazone, popchol koňa a uháňal preč.

„Hrom a peklo! kýže vás čert tepe?“ volal otec Meluzínin, pustiac sa za rozmrzeným šuhajom, istotne chtiac ho pohnúť k návratu.

„Brezovický!“ volala odhodlanosťou svojho súpera zarazená deva.

V tom zadupotaly kone a ona obzrúc sa, videla dvoch jazdcov, vystupujúcich z bučiny na čistinu, v ktorých jej bystré oko na skutku poznalo rytiera z Krasku a jeho verného Hrabinu.

„Mirko z Drienku! Hľaďte, hľaďte, jako pán z Maginhradu uteká pred ohnivým okom Meluzíny Hraškovej. Doveďte mi toho neverníka, nech mu čítam kapitolu.“

Krask sa pred ňou ohebne uklonil, potom, vytiahnúc zpoza opasku malú, zlatú píšťalku, vylúdil z nej prenikavý hlas kukučky a upozornený týmto znamením uháňajúci Brezovický zastal v behu a obrátil sa zpiatkom.

„Hu, jak smutne vyzeráte, Mirko; jako čoby ste práve z hrobu vstávali!“ prihovárala sa Meluzína nášmu známemu. „Čo? Snáď i vy od Milice utekáte? ach“, doložila vážne a tajne pozrela bokom, pátrajúc, či sa Brezovický vracia, „dneskajšie junáctvo nestojí za nič, vymrel v ňom duch rytierskej ľúbosti, vernosti a oddanosti k devám — ten jediný zbudzovateľ hrdinských činov. Tak sa sláva kalicha a Slovanstva nezvelebí! Vidím vás už všetkých v pazúroch Nemca... Vidím, jako sa koríte Nemkyňam v Cilleyho oplzlom dvore a nechávate nás, odmeny vašej chrabrosti, tam Sperberom v koristi. Eh, viem ja všetko“, — dodala hrdo a obrátiac sa k došlému Brezovickému, opýtala sa posmešne:

„Pane z Maginhradu, kam smeroval váš útek?“

„Všetko jedno, hoci kam, len vám z očú“, odpovedal chladne a podal vítajúcu ruku Mirkovi.

Meluzína sa hrýzla do gamby. V očiach

ziskrilo sa jej a purpur urazeného citu hrdosti zalial jej významnú počernú tvár, smelých, ale pritom milých ťahov.

„Čo nového, Mirko?“ dozvedal sa Brezovický svojho priateľa. — „Tebe Jiskra a Valgatha nikdy nedá odpočinku. Z tvojej vážnej tvári vidím, že si zas v dôležitej úlohe.... Eh, a bolo by ti i trochu oddychu treba!“

Miesto odpovede vytiahol Krask hodvabnou šnúrkou zakrútený list a podal ho Jankovi.

„Hrom a peklo!“ zamiešal sa Hraško, „to tajomstvá, zas tajomstvá a na veky tajomstvá. Dúfam, rytier, že ich i mne sdeliť máte.“

„Nie som k tomu oprávnený! Na vás mám posolstvo, aby ste sa zajtra dostavili k schôdzke českých veliteľov na hrad Drienčany. Tam sa istotne dozviete o budúcich zámeroch jeho milosti Jiskru. Jeho milosť bude tam i s grófom Cilleym.“

Hraško, očividome uspokojený odpoveďou Mirkovou, vzdialil sa asi na sto krokov od nich — a tam naňho čakajúcemu Vlčúrovi, jako sa nazdal nespozorovano, sdelil dáke rozkazy.

„Hm“, homral Hrabina, „na môj hriešnu, tí kujú dákych čertov —“ a zrakom stíhal do huštiny sa poberajúceho Vlčúra.

Kým Brezovický čítal Kraskom podaný mu list, stíšila sa rozbúrená krv Meluzíny a spozorujúc odchod otcov, pridružila sa k Mirkovi a pošepla mu určitým názvukom v uši:

„Posolstvo vaše znám, i ja pôjdem s vami!"

Rytier z Tábora zadiveno pozrel na dievčinu, naklonenú k nemu.

„Myslíte si, že nemám svojich vyzvedačov? Eh, znám ja všetko — ale to všetko k vašej ochrane! Pre Boha, nesverte nič otcovi, ten je Nemcami celkom osnovaný. Cilley o vyslanstve vašom nesmie vedeť; to je vôľa Jiskrova... Rozumiete? — No, či ste už dočítali, pane z Maginhradu?" obrátila sa k Brezovickému, „pristúpte sem, bozkajte mi na smierenie ruku, dnes budeme vaši hostia. Uveďte slávne svoju ľúbenicu do zámku svojho chýrneho pradeda po starej matke, Matúša z Trenčína, ktorému, daj Boh, aby ste sa vyrovnali."

Tieto slová Amazony, prednesené sladkosmiešnym hlasom, roztopily chladnosť slovenského šuhaja. Vo veselom rozmare priskočil k devici, bozkal jej rúčku, pozrel v jej utešené čierne oči, z ktorých letely blesky citu plnej ľúbosti do jeho zrakov.

„Pôjdem i ja s vami!“ šepkala deva milencovi v ucho a pustiac svojmu koňovi uzdu, uháňala vopred, za ňou kavalkáda rytierov, v sprievode Hrabinu uprkom cválajúc.

Kým takto spoločnosť, nami opísaná, nemysliac ďalej na honbu, vracala sa domov na Maginhrad, ležal Krahulec, veliteľ Balogu, s desiatimi dobrodruhmi v Pápčanskej doline za jednou velikou skalou v zálohe. Čas mu už bol pridlhý a nepokojne načúval hôrny šuchot a kládol ucho k zemi, aby približujúci sa dupot koňský mohol ešte z diaľky dopočuť.

Zrazu sa spokojno usmial, pozdvihol hore od zeme hlavu a kývol svojej chase.

Táto sa pomaly, každý v inú stranu, roztratila, tvoriac okolo zálohy neviditeľnú reťaz.

Zpoza skaly vystúpil udychčaný Vlčúr.

„Sám si?!“ zareval Krahulec zlostným hlasom.

„Jako vidíš, Sperber, z našich plánov dnes nič nebude, honba sa prekazila, rytier Krask došiel k spoločnosti — a tá sa neomýlne vráti v sprievode jeho na Maginhrad.“

„Gottes Blut, a ty že čo tu chceš — čo si im nie za pätami?“

„Poneváč som nechcel, aby sa tu celý deň strávil nič po nič; ba mám na teba i posolstvo."

Krahulec pokojne kývol hlavou.

„Hovor, Wölfel!" rozkazoval veliteľsky.

Tento, urazený zpupnosťou svojho spoludruha, zazrel naň bokom diabolským pohľadom; potom ale dajúc odpornej tvári svojej pokorný výraz zvestoval sporou rečou:

„Hraško ti oznamuje, že je Krask vyslaný s tajným posolstvom od Valgathu k Brezovickému. Istotne má písomné návody. Medzi Čechmi sa dačo tajného kuje. Krask sa iste ešte dnes domov vráti. Ide o to, aby sa tie písomné návody dostaly do rúk Cilleyho a tak..."

„Gut, gut, hovor ďalej!"

„A tak — ostatné, že znáš, čo máš robiť."

„Gottes Blut! v hrsti vám je, a ja mám vám ho chytať? Ihr Memmen, keby to Meluzína, ale Krask!"

Nahnevaný zahvizdol, a jako sa jeho chlapstvo dovedna sbehlo, bez toho, aby sa bol ďalej o Vlčúra obzrel, stúpal dolu dolinou.

„Či tak, Sperber?" homral v strašnom rozbúrení krve a modrozelené okále divo kúlal za odchádzajúcim. „Chichichi.... a to-

muto oplanovi Cilley najviac verí? Höll und Hod!... On veliteľ, ten podlý oplzlý pes, ten zradca Habsburgského domu! ktorý, kým ja za slávu a rozšírenie Nemectva nosím potupný šat zbrojnoša, sháňa sa po lúpežných Češkách? Rozumiem ťa, Krahulec, nie Cilley, ale ty sám za Meluzínou pasieš! Ach, prašinák! utri si ty i s vychrtlým našim grófom od tej zuby. Meluzínu Ritter Wölfel ľúbi!"

I usmial sa príšerno a stúpal hore.

VII.

Porady.

„Všetko v poriadku, Kudlák?" dopytoval sa Valgatha svojho hradného, ktorý vstúpiac na rozkaz veliteľa svojho do zámockého teremu, nami už opísaného, pokorne sa uklonil pred ním.

„Áno, pane. Stráže sú rozostavené, jako obyčajne; mužstvo je na dvore, jako ste rozkázali, v šiku očakávajúc vaše ďalšie rozkazy."

„Dobre, môžete odstúpiť. Pošlite mi dnu otca Brožku."

Jako sa hradný vzdialil, vstúpil Valgatha do výklenku, zkade prebehnúc sokolým pozorom okolitý vidiek, zamrmlal sám sebe:

„Nejdú — a predsa znám iste, že prijdú. Oždanský Hubač mi tajne dal na vedomie, že jeho milosť i s Cilleym ma dnes prekvapí. Ach, na Žižku!... všetko najdú v poriadku! Vy ste to, otče?" obrátil sa, počujúc za sebou kroky. „Do sto diablov, hľaďteže!" skríkol hnevlivým hlasom, jako znovu von oblokom bol pozrel a ukazoval rukou na Balogský zámok.

„Skutočne!" odvetil prekvapený Brožko, jako skúmajúci pozor k Baloghu bol obrátil. „Skutočne, čierno-žltá zástava! Náš dobrý priateľ Ulrik sa istotne pri Krahulcovi uhostil, a par nobile fratrum — i Krahulcovi z každého pobybu tela vyzerá zakuklené Nemčisko.

„Viem ja to, viem, ale rozkáž Jiskrovi!" povedal horko Valgatha a oči mu v plameni hnevu splávaly. „Úlisný Ulrik nás otočil zradou a potom sa ti nám ešte vysmeje na našich vlastných hradoch. Ej, do sto diablov... to nesmie tak byť: otvorime jeho milosti oči!"

V tom ozvaly sa trúby strážnych hradu a zahrmely bubny, až sa po celom zámku ozvalo. Valgatha pozrel skúmave na okolitý vidiek a zablyskly mu v oči ligotné šišaky jazdectva, sbližujúceho sa od Sobotskej strany.

„Idú, otče, pripravte moje dcéry k slušnému

prijatiu nášho nadveliteľa. Na váš úkol vás neupozorňujem. Dobre znáte, že jeho milosť odbaví najsamprv svoju kresťanskú povinnosť. Pospiešte si, aby ste v zámockej kapličke mohli prijať našich hosťov s večerou Pána pod obojím."

To dopovediac, ponáhľal sa spešným krokom dolu, kde vyšinúc sa na vraníka pohotove stojaceho, postavil sa svojmu voju v čelo, dal otvoriť vráta a spusteným zpadným mostom pádil s celou svojou vojenskou družinou naproti nadveliteľovi.

Bol to veľkolepý, utešený výjav.

Asi zo troch sto jazdcov záležajúca družina Jiskrova blížila sa k hradbám Drienčanského zámku vojenským trojradom, majúc v čele trubačov, zvestujúcich na nástrojoch svojich slávny príchod veliteľa Horného Uhorska. Asi na päťdesiat krokov od týchto, prostriedok jazdectvo tvoriac, jazdil Jiskra na utešenom, nôžkami hrdo preberajúcom sivkovi, obtočený s pravej i s ľavej strany svojimi podnáčelníkami. Bola to slávna hrdinská postava. Mohutné telo, pyšné držanie, bystrý veliteľský zrak, k tomu skvostný oblek... všetko toto prezradzovalo i zovnútorne bohatiera veliký́ch činov, náčelníka a hlavu všet-

kých husitských vojov. Shovával sa dôverne so svojou družinou, obzvlášte s jedným starcom, zasmužilého vzozrenia, jazdiacim na pravom jeho boku.

„Vidíš, Pankrác, Valgatha sa nedá prekvapiť“, hovoril spokojným hlasom k starčovi — jako videl proti nemu cválajúceho veliteľa zámku a vojsko ním v polkolese rozostavené na rovine pred zámkom.

Valgatha vytiahol šabľu, uklonil sa vojensky a zavolal hrmiacim hlasom:

„Sláva kalichu, sláva Slovanstvu, sláva tebe, otče Jiskra.“

A zahučala dolina a z tisíc úst sa ozvalo: „Sláva, sláva, sláva!“

Jiskra veliteľsky pokýval hlavou.

Pred vrátami zámku stála Milica, oblečená v biely oblek, ladná jako vila. Pokorne zohla hlávku a podala na zlatom tanieri zámocké kľúče českému nadveliteľovi.

„Pánovia, anjeli nás vítajú“, riekol Jiskra v dobrom rozmare, prijal podaný mu tanier, oddal ho ale hneď s kľúčami Valgathovi dokladajúc: „V dobrých rukách sú, Zdenko; dúfam, že ich nikdy nikomu okrem mňa nepodáš. A keď anjeli naše zámky strážia — na rytiersku česť — sláva naša nezahynie!“

Po týchto slovách vjazdila celá družina do vnútra hradu.

* * *

Služby božie sa skončily.

Otec Brožko prislúžil večeru Pána pod obojím došlým zastávateľom kalicha. A privítajúc ich dôraznou rečou, dal im sväté požehnanie, a kvet českého rytierstva a slovenského šľachtictva odobral sa, vedený pohostinským, úlohu domášneho pána ohebne zastávajúcim Valgathom do velikého teremu, kde pri bohatých raňajkách mala sa diať porada veliteľov husitských.

„Sláva vám, otče Jiskra, sláva bratia! Dobili ste nad Huňadom víťazstvo — a mňa tam nebolo. Nech Pán Boh dá, by poslúžilo k zveľadeniu a k rozšíreniu Slovanstva!“

Tak pripil Valgatha jako domášny hospodár shromaždeným hrdinom.

Kanty zaštrngly a teremom zahučalo: „Staň sa, staň sa!“

„Bude z toho hrom! Za víťazstvo toto našou kožou i majetkom zaplatíme. Ej, sto paromov, nerád ja to, keď sa Gara a Ujlaky do našich vecí miešajú. To sú psi — čo sme my vydobili, užijú oni i s vychrtlým Cilleym.

A utiahnú sa a Huňad za svoju ztratu len na nás sa vypomstí."

Tak homral, jako sa huk v dvorane bol utíšil, starý Pankrác, hlavný župan Liptova, ktorý sa s Jiskrom asi pred rokom bol smieril s Nemcami, následkom svojho pokorenia.

„Eh, vy všade len strašidlá vidíte, otče. Bojíte sa poznovu budinského väzenia", ozval sa Komorovský, prebitý veliteľ zámku Vadna, asi tridsať ročný, smelých očú a príjemnej tvári — „čo nás potom, kto nám do saku durí, len si ryba naša."

„Ba pravda je, otec Pankrác má pravdu!" kričalo viac hlasov. „Tí potrimiskári všade podhuckávajú a keď je zle, skryjú sa za naše chrbty, chvália nás do očú a okrem očú, že sme my vraj nešťastie krajiny."

V tomto smysle asi sdeľovala väčšina rytierstva svoje úsudky, sledujúc zrakmi Jiskru, ktorý bol s Valgathom v tajnom rozhovore zanorený. —

„Oddali ste moje písma na Huňada Kraskovi? A máte istotu, že už dnes nastúpil svoje vyslanstvo s Brezovickým?" spytoval sa náčelník Husitov veliteľa zámku.

„Na spasenie, pane, všetko je v poriadku."

„Dobre, dúfam, že ste ho dokonále opatrili

návodmi. Ide o to, aby o tom posolstve ani naši nezvedeli, tým menej Cilley.“

S tým vstal hore a zodvihnúc kantu, zavolal polozvučne:

„Pánovia, rytierstvo! za slávu nášho budúceho kráľa Ladislava V., za našu novú vlasť a zveľadok Slovanstva!“

Ohromné „sláva“ zadunelo dvoranou, až sa zdalo, že sa pevné múry hradu trasú. Junáci vyťahovali meče, zabrnkotali nimi a velebný otec Brožko, pozdvihnúc sa hore, zopäl k nebu ruky a začal spievať chýrnu toho času husitskú pieseň, sprevádzaný celým shromaždeným rytierstvom:

„Tešme sa blahou nádejí,
že nám zkvitnú zlaté časy,
že se nám zas vyjasnějí,
slavské meče, slavské hlasy.
Český lev jen ať se vznese,
mužně hájí právo dávné,
zvláště ono pravoslavné staročeské:
Milujme se, napíme se,
nedejme se, vybijme se,
a pak napijme se.
Amen, ráč to Bože dáti!
Oroduj za nás,
Svatý Václave,
vojvodo české země!“
Milujme se atd.

Po ostatnej sloke strhla sa búra, búra nadšenia.

Z každého oka šľahal plameň junáckej hrdinskosti a túžby po boji. Sám Jiskra hoc bol i katolík, sdielal toto ducha povznesujúce nadšenie a v hrdom povedomí svojej slávy a moci vesloval uspokojeným zrakom po rytierstve.

Na ostatok dal rukou znamenie, a jako sa stalo utíšenie, otvoril takto poradu:

„Bratia po meči a sláve! Chcem počuť vaše smýšľanie o budúcich našich cieľoch. Jako znáte — veď ste sa z väčšej čiastky všetci v ňom zúčastnili, — dobili sme nad nepriateľom našej národnosti Jánom Huňadom pred niekoľko dňami skvelé víťazstvo. Dopomohla síce k tomu i zrada, lež — Boh je svedok! — víťazstvo to je z hlavnej čiastky ovocie našich chrabrých mečov. Víťazstvo to ale i použiť treba. To žiadajú od nás i spojenci naši, Cilley, Gara a Ujlaky, to žiadajú ale od nás obzvlášte naše vlastné nároky k poisteniu našej budúcnosti. Jedná sa o to: či — jako si to naši spojenci prajú — v ďalších výbojoch Huňadovu moc zlomiť máme, — či nastúpime cestu smierenia s týmto zmužilým odporcom našim; a keď sa to podarí,

v spojení s ním budeme chrániť našu novú vlasť pred návalom Turka, ktorý celému kresťanstvu hrozí nebezpečím. A skrze toto založíme bezpečnosť nami vydobytým krajom, nám i nášmu potomstvu. Pravda je, duch bojovný sa v nás nedá utlačiť. I to možno, že Huňad, nami na teraz pokorený, neprím e od víťazov výminky mieru. V tom páde ale je otázka: či nápadne, či obranne sa mu máme proti postaviť? Premýšľajte o tomto, hovorte smelo a poslúžte dobrou radou!"

„Otče Jiskra, slavný vodca náš!" prehovoril po dlhšom mlčaní Peter Aksamít, nadveliteľ spišského hradu, postava temného a zasmušilého, ba temer divého vzozrenia — „uctím tvoje náhľady, ale poneváč si si smelé slovo dovolil, upomíňam ťa a vás všetkých, pánovia, rytierstvo, na cieľ nášho príchodu do krajiny. Povolaní Alžbetou, ovdovelou kráľovnou Uhorska, spojenou s cisárom Fridrikom, náš účeľ inší byť nemôže, nesmie, jako — upevniac a rozširujúc naše panstvo — zlomiť nadvládu Huňadovu a jeho privržencov, čeliacu k vyvráteniu Ladislavových práv. My sme vtrhli do Uhorska, aby sme tieto práva zastávali — a tak o miere s Huňadom nemôže byť reči."

„Ale ani o Nemcoch nemôže byť reči!" skríkol starý sväto-mikulášsky Pankrác — ktorému ešte na ume boly rakúske stavy, čo ho roku 1448 vyhlásily za škodcu, drancovníka, nezbedného človeka, roku 1449 uzavreli proti nemu válečnú výpravu, skrze Ulrika Cilleya dobytím jeho hradu Weiden jeho a druhých pokorili, manželku mu zajali, ľud jeho dali povešať — a drnknul pästou o stôl, až sa tento spolu i s kantami striasol. „Tisíc bleskov! ta, či sme my Fridrikova papuč? Ukradol nám všetko, i kráľa i korunu; a teraz by nedbal, keďby sme mu k tej koristi dali i Uhorsko. Poznám Nemcov! Otvorte si i vy oči; kde sa vám raz Nemec vhniezdi, nevyškriabete ho ani hrebienkami. Bratre Jiskra! moja rada je tá: smierme sa s Huňadom, a hájme vlasť či proti Turkovi, či proti Nemcom — všetko jedno!" —

„Hospodin, žehnaj tvojej rade, Pankrác, a Vám otvor srdcia k jej vďačnému prijatiu!" začal otec Brožko vážne a nadzemským pohľadom pozeral po shromaždení. „Bojovníci kalicha! čas i povyšuje i ponižuje. Božstvo dodávalo vašim ramenám sily k rozširovaniu nebeských právd, Kristom zjavených, Husom očistených, — dodávalo vám sily k založe-

niu slovanskej samostatnosti, — ktorej hrozí nie východ, ale západ. Vy ste nástroje moci božskej. Čo sa špiníte otroctvom Nemectva? Srdce mi plače, vidiac váš úkol zneuctený lúpežnými výpravami, potlačovaním ubohého ľudu, zbabelým podriaďovaním sa nemeckým úmysľom, čo nás všetkých trhajú, dvoja, aby nás nielen v ohľadoch viery, ale i občiansky mohli pohltiť. Stojíte na prahu nového života. Položenie a samostatnosť vaša národná uistená je posledným vašim víťazstvom. Pravda našej viery rozšíri sa blahodatne i bez meča. Urobte mier s Huňadom, uspokojte vlasť a žite v blahých účinkoch pokoja duchovnému vzkrieseniu národa náško, pracujúc ruka v ruke s ostatnými Maďarmi, ktorým je Huňad hlavou — na zvelebení vlasti, už či v bojoch proti zovňajším nepriateľom, či v pokoji pozdvihovaním vnútorného občianskeho žitia! — Veľmožný Jiskra, ja hlasujem za mier!“ —

Sotva dopovedal, započal sa medzi rytierstvom najsamprv temný huk, jako vzdialená hrmavica, alebo jako na mori, keď sa búrka chystá. Huk rástol čím ďalej, kým sa nepremenil v divý vztek víriaceho orkána. Jednotlivé, náruživým, ostrým tónom vyrazené hlasy, letely sťa šípy búrou, iskriacimi blesky pla-

menných zrakov osvetlenou. Sám Jiskra a Valgatha mraštili čelá, len starý Pankrác kýval pokojne hlavou a odhodlane pozeral i s Brožkom po rozbúrenom shromaždení.

„Lúpežníci?... potlačitelia ľudu? nástroje Nemcov?!... Hrom a peklo! Či sme my nie statoční rytieri?"

— Tak sypeli Aksamít, Uderský, Komorovský, Hraško a druhí, ktorí si týchto názvov najlepšie boli povedomí.

„Odvolaj svoje urážlivé reči, otče, lebo, hrom a peklo! — ani tvoje šediny, ani nič ťa nezachráni. Otče, Jiskra, upravte ho k poriadku!"

Tak volali druhí.

„Ticho!" zvolal tento veliteľským hlasom.

Na dvorane otvorily sa dvere, a na ich prahu zjavila sa tenká postava, žlto-bledej tvári, vpadnutých očú, tenkého nosa a gámb, ťahajúc za sebou dlhý prostý meč, visiaci na zlatej šnúre, opásanej okolo drieku.

„Cilley gróf, Cilley.... vítajte, vítajte!" kričalo shromaždenie, jako bolo zazrelo postavu, ktorú niekoľko rytierov nasledovalo.

„Vaša veľkomožnosť ráčila zabudnúť na pohostinský poriadok! Ja, tútor kráľa, ledva som sa dostal do zámku našich drahých českých

spojencov“, vravel k Jiskrovi pristúpivší Cilley, s úsmechom v tvári, podobajúcim sa úškľabku, a poklonil sa celému rytierstvu.

„Vaša milosť sama si je príčinou. Odsekli ste sa od môjho jazdectva a spiechali ste bez môjho vedomia na náš zámok Balog. Hospodin vie, z akej príčiny. No, ale nič to — česť vašej osobe, v ktorej vidíme zastávateľa nášho milostivého kráľa. Vítajte u nás!“ povedal Jiskra.

Ulrik sa hryzol do gamby. Vnútornú zlosť ale ukryjúc pod úlisný úsmech, poklonil sa ešte raz a zaujal miesto u boku Jiskrovom, prezerajúc skúmavým okom celú spoločnosť.

„Vaša milosť!“ prihovoril sa mu Valgatha. „Rád bych s dovolením nášho slavného vodcu Jiskru vedieť, či na Balogskom zámku vašim návodom veje čierno-žltá zástava?... a k jakému účelu?“

„Myslím, že to dávna obyčaj, zosobňovateľov vysokých spojencov i zovnútornými znaky uctiť. A to dobre viete, že ja predstavujem jeho jasnosť Fridrika.“

„Vaša milosť predstavuje kráľa Ladislava V., o inakších spojencoch my neznáme, ani nechceme znať!“ zamiešal sa Pankrác.

„Pokoj, páni, pokračujme v porade!“ velel

Jiskra a obrátiac sa k Ulrikovi, zadivenému nad rečou Valgathu a Pankráca, hovoril ďalej... „vaša milosť, istotne má návody, určujúce naše budúce držanie sa. Sdeľte nám ich otvoreno, aby sme i svoju mienku otvoreno mohli sdeliť vašej milosti.“

Cilley si odkašľal, poskrúcal na palcoch zlaté, diamanty vykladané prstene, a začal takto:

„Slavný vodca, Jiskra a nepremožiteľné rytierstvo! Smutnou zkúsenosťou pozorujem, že tuhé svázky nášho spojenia začínajú sa rozpadúvať práve vtedy, keďby nás najlepšie maly spojovať. Ja síce nič nedám na zovnútorné znaky, už či sa týkajú zanedbania patričnej česti mojej osoby, či druhých pletôk, — ale keď vidím a počujem, že sa do otázky berie spojenie s jeho jasnosťou Fridrikom, ktorému, či moja, či vaša strana ďakovať má všetky dobré výsledky: tu nemožno, aby som sa nezhrozil nad budúcnosťou našou, nezaplakal nad osudom našim, vidiac, že práve na vrchole našej slávy rozpadne sa tá budova, ktorú sme tak prácne postavili k prevedeniu našich záujmov. Hovorím o nás, lebo ja s mojou stranou a vy — sme jedno mohutné telo, spojené pod záštitou jeho jasnosti

Fridrika k zastávaniu svätých práv uhorského trónu a nášho mladistvého kráľa, ktoré pyšný, nadutý Huňad, na nešťastie i teraz správca krajiny, v neslýchanej ctižiadosti chce stroskotať, zamýšľajúc podmaniť Uhorsko svojej čeľadi — a tak, spojený s Turkom, zaplaviť asiatickými hordami celú západnú Europu, k vykoreneniu osvety, ktorá sa tam zmáha, k znivočeniu samostatnosti Nemectva, ba i Slovanstva. Odpor jeho proti Turkom je vymyslená komédia, ktorou chce kresťanstvu zaslepiť oči. Vrana vrane oko nevykole, a to dobre známe, že i Turek i Maďari sú jedného pôvodu. Bože môj! — a to nebezpečenstvo, ktoré hrozí celému vzdelanému svetu, nechápe, neverí nikto. Rozdvojujeme sa, keď by sme najlepšie mali vedno držať. Slavný vodca, Jiskra, znám orličí zrak veľkomožnosti vašej do budúcnosti. Vaše isté náhľady, povedomie vašej moci, vášho ostatného víťazstva, vaše vlastné záujmy o samostatnosť a vieru, ktorej ste sa zasvätili so slavným českým rytierstvom svojim, nedopustia, aby teraz vami pokorený Huňad, ktorý pracuje na zničení našom, za dosť urobil úlohe našej; ale v spojení s Nemectvom zničíte jeho moc a nadvládu, a ochránite takto seba, nás a celý

vzdelaný svet. Vzchopte sa a pokorte Huňada!“

Sotva Ulrik, roznáružený sožierajúcim ohňom svojho osobného nepriateľstva naproti Huňadovi, dokončil chrapľavo jačiacim hlasom huckajúcu reč, ktorá zdala sa účinkovať na rytierstvo, vstal starý Pankrác, a z pošmurných jeho očú šľahal plameň, a okolo úst preletoval opovržlivý úsmech.

„Úlisný hade nemecký, čo všade štípeš, a jedom spenené tvoje zuby do každého zatínaš, by, koho si uštknul, zkrepenel jako mršina! Čo, rytieri, či nechápete, že tento potrimiska len pre seba breše? Tisíc striel! ta, či sme my nástroje Nemectva?... Čo sa Západ, to jest Nemci, neozbroja, keď sa boja asiatických hôrd? — Poznám ťa, Ulrik. Vytreštuješ okále na nás, jako štrkáč na vtáča; nazdávaš sa, že ti chrabrý, husitský kvet sám od seba do pažeráka vletí? — Ej, do sto paromov — bolo by to! Nedajme sa mu sviesť, pánovia, rytierstvo. Bratre Jiskra, ja s otcom Brožkom hlasujem, smierme sa s Huňadom!“

Cilleyho žltá tvár i černela sa i zelenkavela; i nos krčil, i usmieval sa, jako čoby sa ho nápady Pankrácove za mak nedotkýňaly.

„Dovoľte slovo, pánovia“, ozval sa Valgatha, „nehlasujte, kým sa záležitosť so všetkých strán neosvetlí. Mám otázku na vás, pane Cilley... Čo za výhody nám podávate, rozumiem, jako nás odmeníte, keď váš návrh prijmeme? My sme chudobní rytieri. I Nemci, i Maďari nás za lúpežníkov držia; ale, na Žižku! našu kožu za darmo nepredávame. Naše šťastie, že máme moci chrániť a brániť svoju mečom vydobytú državu. Vy to darmo krútite a opakujete, že sú ciele naše rovné a totožné... To vám nejde od duše. Znáte dobre, že sa skorej spojí voda s ohňom, jako Nemectvo so Slovanstvom. Jedno vieme: chcete nás použiť; k čomu, to je vaše tajomstvo, — ale začo? to chceme vedieť. Ináče o spojení ani slova. S vašimi vysokými rečami o vzdelanom svete západnom a tak ďalej sa my nenasýtime, neošatíme, neosamostatnieme. Tu treba inakšej spruhy a ostruhy k prijatiu vašich pomstychtivých návrhov... Či je nie tak, bratia?“

„Pravda je, pravda, svätá pravda! Valgatha to uhádol“, volalo shromaždenie jednohlasne, vyjmúc asnáď Krahulca, — i sám Jiskra kýval, potvrdzujúc hlavou.

„Slavné skutky nosia v sebe odmenu!“

odvetil zarazený Ulrik a mrdol plecom, jako čoby takto bol chcel vyjadriť opovrženosť svoju nad smýšľaním Valgathovým. „Ostatne, ruka ruku umýva . . . čo ste si vydobyli, to vám do teraz nikto neodnímal, a i na druhé vaše činy zažmúrili sme vo Viedni oči. Čo si ďalej vydobyjete, zadržíte i to, pravda, jako leno cisárske, lebo viete“ . . .

Nedopovedal. Hrdinská postava Jiskrova sa vztýčila a jeho hlas zahrmel dvoranou.

„Leno, cisárske leno? Blesky Božie! A v ktorej smluve že to zapísané stojí, aby Jiskra so svojimi junákami vydobyl Uhorsko Fridrikovi, a potom niektoré jeho čiastky prijal jako leno? Kde to stojí, Cilley, že je Jiskra nástrojom vašim, zradného zástupcu mladistvého kráľa, čo sa neostýchate cisárovi zapredať jeho práva so samostatnosťou Uhorska? Blesky Božie! Či tak uctíte samostatnosť Jiskrovu? Odstúpte od nás, nepoškvrňte prítomnosťou svojou česť slovanského rytierstva! So zradcami svojho vlastného kráľa Jiskra nechce nič mať. Pánovia, rytierstvo, bratia po meči a sláve! budeme robiť na vlastnú našu ruku. Dozreli sme, aby sme si boli sami hospodármi! Sláva kráľovi!“

„Sláva i tebe, samostatný vodca náš!“ zahučal Pankrác a s ním celé shromaždenie.

Ulrik vidiac, že diplomacia jeho tuto nešťastne pochodila a že ranil slabú stránku Jiskrovu, odoberúc sa diabolským pohľadom od spoločnosti, pospiechal preč, sprevádzaný tými, čo s nim boli prišli.

VIII.

Štvorlístok.

V nasledujúcej noci po týchto udalosťach svietilo sa v jednom malom okienku, v bašte zámku Balogského, na polnoc ležiacej.

V tajnej chyžke bašty prechádzal sa Ulrik Cilley, v rozdráždených myšlienkach, ktoré zračily sa v nevoľnom zimničnom potrhovaní jeho líc, v zmraštenom čele, zlosť šľahajúcich očach a v strmých pohyboch tela.

Pred ním stály jako skamenelé tri postavy nám už známych tajných vyzvedačov jeho, Krahulca, Kaňúra a Vlčúra, očakávajúc oslovenie a rozkazy ich veliteľa.

Zrazu Ulrik zastal pred nimi a meral ich od päty do hlavy.

„Vydajte počeť pôsobenia svojho. Začnite, Sperber!“

„Gottes Blut, zle sa vodilo, ani s jednou ani s druhou slúžiť nemôžem“, odpovedal Krahulec chladno.

„Tölpel“ zamrmľal Ulrik. „A ty, Habicht, získal si Valgathovu dôveru?“

„Nejde to, pane. To je zatvorená šelma, nikomu neverí. Dostal som ale vplyv na hradného ženu. Hluchá je síce, ale lakomá, blesk zlata ju ku všetkému svedie.“

Cilley sa opovržlivo usmial a obrátil sa k Vlčúrovi:

„No, a s Hraškom jako stoja veci, Wölfel?“

„Znamenite, pane. Ten je v našej hrsti — hotový k vykonaniu všetkých vašich rozkazov. Ale žiada poistenie svojho majetku, za dcéru svoju ale že nemôže stáť.“

„Dobre, Wölfel, dobre! Keďby nie tam sprostý Sperber, mohly už byť holubice v klietke.“

„Pane, žiadne urážky, bo na česť rytiersku —!“ rozhorlil sa Krahulec, a udrel rukoväť šable až zaštrngotala.

„Mlčte, vy nejapník! Vypustili ste i mladého Huňada z pasce — a dal som vám dosť zavčasu jeho schôdzku vedieť!“

„Gottes Blut, to je veľa! či ja z toho môžem, že nemotornosť Kaňúrova všetko pokazila?“

„Nemotornosť — moja?“ ozval sa tento, a položil svalovitú ruku Krahulcovi na plece, jako čoby ho chcel rozmliaždiť. „A moje rany že čo? Pozri mi v tvár, — či je to nie dôkaz mojej hrdinskosti?“

Skutočne, na jeho nose modré znaky Hrabinových zubov boly do teraz viditeľné.

„Rytier Sperber i chytenie Kraskovo zmaril“, žaloval Vlčúr, jako videl, že sa na veliteľa Balogského zámku valia so všetkých strán nápady. „Dal som mu to rozkazom Hraškovým včera na známosť, on ale, čerti vedia z jakých príčin, pustil vtáka v pokoji, bez toho, aby sa bol zmocnil písomných návodov, uňho sa nachádzajúcich a iste na Huňada znejúcich.“

„Gottes Blut, vy jedon kameň dujete! Nazdáte sa, že som ja váš blázon?“ zareval Krahulec, a pľaskol Vlčúra, až sa mu v očach ziskrilo, Kaňúra ale búšil v prsia tak, že sa tento, jednak predvčerajšími dobrodružstvami zmorený, roztiahol po zemi jak veľký, tak dlhý.

„Krv, krv“, škrečali oba, a tygrovým skokom oborili sa na Krahulca, on ale vyhnúc ich nápadu, odtiahol sa do kúta, kde chrbát v bezpečnosti majúc, vytasil meč a postavil sa k obrane.

Všetko toto stalo sa tak skoro, že Cilley, prekvapený celým výjavom, nemal ani času položiť medze potýčke.

„V mene jeho Jasnosti, pokoj! Zrušili ste mier: padáte pod súd tajný“, zvolal na ostatok, jako videl, že to nejde do žartu. „Pokoj, povedám! Krv jednoho padne na druhých a pomstí ho rytierstvo. Pre náš veliký cieľ rozšírenia Nemectva a našej moci zaprisahám vás — pokoj!“

Ostatné slová Cilleyho účinkovaly.

Brnkanie mečov stíchlo, nemajúc krvavého výsledku.

Krahulec bol spôsobný šermír, obratne odrážal naňho padajúce meče odporníkov. Títo počujúc hrozby Cilleyho skryli ich v pošvy a pozrúc strašným pohľadom pomsty na Krahulca, pristúpili bližšie k Cilleymu v očakávaní ďalších jeho rozkazov.

Prebitý Ulrik cítil, že jestli tieto na teraz rozpadnuté nástroje svoje upotrebiť chce k ďalším cieľom, musí ich aspoň na oko spo-

jiť. Znal si on vážiť udatnosť Krahulcovu, líškárstvo Vlčúrovo a dobrú vôľu, vernosť a oddanosť Kaňúrovu. Tieto vlastnosti málo síce stály, ale dovedna spojené, vedené chytrým rozumom, maly preňho dôležitú cenu. Cítil i to, že jestli nechce vzbudiť revnivosť, zášť medzi nimi, a nedôveru v nich naproti sebe, zachodiť musí trochu opatrnejšie, ich rytierskému stavu primeranejšie. Premeniac teda svoj, predtým nadutý a rozkazujúci hlas v zvuky priateľstva, prehovoril k nim takto:

„Zle to s našou vecou vyzerá, keď my zabudnúc naše veliké ciele, snahy a smery, pri každom nedorozumení, pri každej najmenšej nepatrnej urážke budeme ničiť sami seba. Naše osoby nie sú naše. My sme zasvätencami velikého účelu, rozšírenia Nemectva a s týmto západnej vzdelanosti a skrze túto našej nadvlády. Jako takíto, musíme zapierať seba samých, ku ktorej ctnosti, jako vidím, ste vy ešte nedospeli. Nedurte sa! Uctím vaše pochopy o rytierskej česti, ale s touto teraz na stranu. Berte si zo mňa príklad. Sperber, ty si bol prítomný, a vieš, jaká sa mne dnes potupa stala, mne, Ulrikovi Cilleymu, priateľovi Fridrika a zastupiteľovi Ladislava. Lež, čo povedám — mne!

Nie len mne, ale i celému Nemectvu! Tento posmech, túto strašnú potupu musíme na tých lúpežníkoch pomstiť. Sperber, sadni k stolu a píš. Rozdelím vám vaše budúce úkoly."

Krahulec si sadol a Cilley diktoval takto: „Urodzenému Jánovi Huňadovi, správcovi Uhorskej krajiny vzkazuje Ulrik Cilley, gróf Štyrský pokoj a priateľské pozdravenie!

„Milý, drahý! Vyjavujem urodzenosti vašej súcit nad ztratou u Lučenca, ktorú zapríčinila jedine zrada našich obapolných nepriateľov. Náš odporník Jiskra so svojimi lúpežnými rotami, opojený svojim víťazstvom, chce Uhorsko, jako toho mám isté dôvody, podmaniť svojej moci. Ba prepych a ctižiadosť jeho je tak veľká, že so zapredaním svätých práv koruny nášho maloletého sverenca Ladislava — mieni položiť túto na svoju zradnú hlavu. Prisahal zničenie statného maďarského národa, prisahal zahladenie vášho hrdinského rodu. Urodzenosť vaša zná dobre oceniť toto nebezpečenstvo, ktoré drahému Uhorsku hrozí. Poneváč naše záujmy, či občianske, či rodinné — slúži mi to k hrdosti a k potešeniu, že moja dcéra zasnúbená je vášmu mladšiemu synovi Matejovi — sú totožné, vyzývam vás: aby ste, bez odkładu soberúc všetky možné

sily, uderili na lupiča krajiny Jiskru a jeho roty, pomstiac vašu ztratu pri Lučenci, a osvobodiac nešťastné Uhorsko od jeho zradcov a utiskovateľov. Zničenie týchto podarí sa nám teraz istotne, mám v ich službe našich ľudí, ktorí nám dopomôžu k ich zahladeniu. S týmto urodzenosť vašu bližšie soznámi oddavateľ tohto listu, rytier Wolfenburg, ktorého, jako dôverníka môjho, milosti vašej snažne odporúčam. Cilley."

Potom doložil vlastnoručne:

„P. S.: Mám isté dôkazy, že starší syn vašej milosti Ladislav je v úzkom spojení s nepriateľmi vlasti s Valgathom a s druhými. Chodí k Valgathovej dcére na zálety. Cilley."

Dodiktoval.

A složiac dovedna list a opatriac ho svojou pečaťou, oddal ho svojmu Vlčúrovi, vytešenému nad neočakávaným posolstvom.

„Tak, Wölfel! spolieham sa na tvoju chytrosť, opatrnosť a rozvahu. V obleku tvojmu rytierskému stavu primeranom, ale nepoznano vydáš sa hneď na cestu, a tento list oddáš správcovi krajiny, kde ho dostihneš. Pokús sa o jeho dôveru, splnomocňujem ťa ku všetkému, čo uznáš za dobré pre rozšírenie Nemectva. S Bohom!"

Kývol, a Vlčúr vrhnúc víťazný pohľad na Krahulca a Kaňúra, poberal sa von.

„Sperber! píšte ďalej“, velel Ulrik.

„Milica moja drahá! Osud nepraje našej láske. Podrobme sa mu, lebo s osudom bojovať je darmo. Môj otec sa dozvedel o našom spojení, a preklial lásku našu. V tvojom otcovi vidí len lúpežníka a do svojho rodu nechce lúpežné plemä prijať. S Bohom na veky! Ladislav Huňad.“

Cilley složil i tento lístok, jako meno Lackovo bol napodobnil a kývol Kaňúrovi.

„Rytier Habicht, spomenuli ste hradného ženu. Oddajte tej vážnej matrone týchto pár dukátov i s týmto lístkom, aby ho o niekoľko dní podšmarila Valgathovi. O mesiac vy budete veliteľom zámku Drienčanského. A teraz choďte, nechajte nás samých.“

Kaňúr radostne sa uklonil, prijal list a dukáty a odišiel preč.

„Sperber, na vás čaká najväčšia, najslávnejšia, ale i najťažšia úloha“, pokračoval Ulrik, jako sami boli zostali. „Vy ste ale ten muž ktorý jej dostojíte. Počúvajte ma teda. Jako ste zbadali, ide o to: i Maďarov i Čechov skrze jedno druhých zničiť a to sa — musí podariť. Úprimný Huňad nechápe môj cieľ,

dôveruje mi, nazdajúc sa, že mi Boh vie, jako záleží na jeho asiatických hordách a čárdach. Na sťastie mu je Jiskra v oku, a môj list jeho pomstu istotne roznieti. Jedon druhého musia zničiť, to je isté; lebo v jedno spojení zastriasli by celým Nemectvom. Eh, a to sa stať nemôže. Práve na opak! na rumoch ich rozšírime vševládu Germanstva na východ, bo to jeho úloha! Toto všetko, Sperber, vám, jako zasvätencovi našej spoločnej veci tým cieľom predkladám, by ste, majúc pred očima veliký náš cieľ, priúčali sa hoc i len na oko konať proti vašej rytierskej česti, lebo váš budúci úkol je — zrada."

Krahulec vstal hore a pozrel prenikavo do Cilleyho diabolsky zašknurenej tvári.

„Áno, zrada; zajtra zradíte mňa, Hrašku a druhých našich českých privržencov."

„Nechápem prečo, a jak?" pretrhol reč Krahulec.

„Prečo?... ach, nuž pre naše ciele! Jiskra sa musí znepokojiť. Zasejeme nedôveru medzi nich samých! A o mne už jednak vie, čo má smýšlať. Či ešte nechápete, Sperber? Vy ste padli uňho tiež do podozrenia. Vie on dobre, čím ste mi. Zajtra možno, že vám veliteľstvo

tohto zámku vezme. A to sa stať nesmie, poneváč som vás určil k zrade týchto hradov na Huňadove ruky. Chápete už?"

„Dokonále, pane gróf; ale to je — podlosť!"

„A prečo?" spýtal sa Cilley posmešne.

„Prečo?... nuž pre rytiersku — česť. Ja vám slúžim proti Čechom a Slovákom, ale s Maďarmi nemám nič. Slúžim Nemectvu, a nevidím, k jakému prospechu mu bude, keď tieto hrady zradím na Huňadovu ruku; veď sú jednak v našej moci."

Cilley zamyslel sa, a pozeral tajno a nedôverivo na Krahulca, ktorého odpor ho prekvapil.

„Ostane pri tom", riekol na ostatok určite. „Vaša zrada započne sa zajtrajším dňom. Jiskrovi, Valgathovi a druhým sdelíte to, čo som Huňadovi písal, pravda len natoľko, na koľko je potrebné k očisteniu vášmu. Stanete sa na oko mojim najúhlavnejším nepriateľom, by vám tým viac dôverovali. O vašom počínaní mi dáte zprávu týždenne, jako i o branných poriadkoch Jiskrových. Z ohľadu vašeho držania sa v páde nápadu Huňadovho dostanete úpravu pozdejšie, keď sa trochu zmenia vaše pochopy o rytierskej cti. Áno

zmenia sa, lebo vás odporučím jeho jasnosti Fridrikovi — a povýšenie na hodnosť ríšskeho grófa vás neminie. No, a teraz porobte poriadky, aby som sa na skutku mohol vzdialiť.“

Krahulec mädovým motúzkom ríšskeho grófstva privedený k inakším pochopom o rytierskej cti — jako sa z jeho jasajúcej tvári vidieť dalo — pobral sa von vyplniť Cilleyho rozkazy.

„Ničomná žobrácka sberba!“ sypel tento, a ťah opovrženia hral okolo jeho tenkých perí, „ničomná sberba, dá sa v službu, a o cti rytierskej hovorí! Vyžmíkam vás jak citrony a — suchú kôru odhodím preč.“

IX.

Vyslanci.

Piesočnatou púšťou medzi Böszörményom a Debrecínom brodila sa koňmo družina, záležajúca asi zo šiestich osôb; bola unavená síce, ale predsa napredovala vo veselom rozhovore.

Boli to Jiskrovi vyslanci Krask a Brezovický v sprievode Meluzíny Hraškovej, ktorá, v rytiersky šat oblečená, javila vo svojom štíhlom ohebnom vzraste príjemnú, mladistvú

postavu panoša. Vyslanstvo viedol Lacko Kanižay, maďarský junák výraznej tvári, ktorého jeho priateľ Lacko Huňad tomuže potajomne v ústrety bol poslal.

Títo štyria jazdili v jednom rade po predku, za nimi jachal na svojej „strele" Hrabina a Kanižayho zbrojnoš.

„Ej, Jánoš koma", prihováral sa náš Matej lámanou maďarčinou k svojmu súdruhovi upálenej tvári a čiernych vysúkaných fúzov, „to sú vám, čert mi a vám do duše, biedne kraje. Len nebo a piesok, a miesto povetria, lapaj do pažeráka prach — ebadta!"

Jánoš sa smial a vytiahnúc zpoza sedla kulač podával ho Hrabinovi.

„Napite sa, komám! My na dolnej zemi hortobáďsky prach s érmelléckym zalievame. A, Isten az atyám, tak vám pažerák vypläkne, ani vaša hronská voda."

Hrabina sa nedal dvaráz ponúkať, napil sa a kývaním hlavy dosvedčoval pravdu Jánošových slov.

V tom zadupotalo dačo, a popri nich letela postava jazdca v rytierskom brnení so spusteným vizírom na šišaku, preháňajúc našich jazdcov.

„To náš neznámy z Böszörményu!" skríkla

Meluzína, jako neznámy jazdec preletel popri nich. „Eh, vyvolám ho na kopiu!“ A uháňala za nim.

„Stojte, rytier, dlžni ste nám na včerajšiu otázku odpoveď!“ rozkazovala Meluzína, jako ho jednou zákrutou bola predhonila.

„Nemám času na odpoveď!“ zamrmlal jazdec a bodnul koňa, jako čoby jedným skokom chcel sa zbaviť prítomnosti dodierajúceho panoša.

Bolo už pozde.

Krask, Brezovický, Kanižay a dvaja zbrojnoši obstúpili v kolese oboch.

„To je násilie, páni!“ preriekol neznámy zmeneným hlasom, a čez vizír jeho zašľahol blesk zlosti.

„Odpoveď, alebo lámajme piky“, velela Meluzína.

„Ani jedno, ani druhé! S pannami nešermujem!“

Meluzína sa zapálila; videla, že je prezradená.

„Ach, či tak? Šermujte teda so mnou!“ preriekol Brezovický a chystal sa k nápadu.

Neznámy jazdec bol v rozpakoch. Zlostným zrakom merajúc družinu, obstupujúcu ho, obrátil sa na ostatok ku Kanižaymu; vytiahol

zpoza remenného náprsníka lístok a oddal mu ho.

„Jako vidíte, ja som poslaný od jeho jasnosti pána cisára Fridrika k jeho veľkomožnosti, správcovi krajiny. A oddávam sa do vašej záštity. Medzinárodné právo vyslancov viete uctiť.“

„Tak je, páni; pokoj nápadu“, preriekol Kanižay, jako poverujúci lístok bol prečítal. „Rytiera Wolfenburga beriem pod moju ochranu. Ostatne, pane Wolfenburg, sami ste si príčina. Mali ste sa nám ešte včera sveriť. No, ale nič to, jazdime ďalej.“

Jako sa dvojaké vyslanstvo znovu v jazdu pustilo, kývol Hrabina Jánošovi rukou. Tento nazdajúc sa, že spoludruh jeho znovu vysmädol, podával mu kulač.

„Pravdu máte, Jánoš koma, dajte sem; — dačo mi je na žalúdku a na jazyku, nech si to spláknem. Viete čo, Jánoš“, pokračoval ďalej, jako si to dačo skutočne bol spláknol, „to vám je prisám Bohu, taký rytier, jako my dvaja, to vám je na môj hriešnu Vlčúr, Hraškov zbrojnoš z Hrachova; poznal som ho po zelených očach. Len kí ho čerti za nami vlečú?“

To dopovediac, šibol svojho koňa a po-

náhľal sa za Meluzínou, ktorá od predných jazdcov zostávala tiež trochu nazad.

„Vaša Milosť, zle sme! Strygôn Hrachovský je s nami; čerti vedia, kde sa tu vzal“, šepkal jej ticho Matej.

„Pst, Hrabina, viem ja to všetko; ale vieš čo? popichni koníka, uháňaj predkom, a rozpovedz Kraskovým menom všetko Lackovi Huňadovi, čo si videl. Dolož, Cilley lebo Jiskra!“

Hrabina si to nedal dvarazy rozkazovať. Jako čoby svoju „strelu“ chcel len zkusovať, dal sa do behu a namieril prosto k Debrecínu, ktorého jediná v tom čase väža vystupovala v diaľke na obzor jako sťažeň lode na mori.

Krask' sotva spozoroval spech Hrabinov, tým viacej Wolfenburg.

„Neznám, páni, vaše obyčaje, len sa mi vidí neslušným, keď zbrojnošstvo letí pred rytierstvom“, preriekol nevrle, uhádnuc cieľ Hrabinovho spechu.

„Lepšie, keď je popredku, jako nikde“, odsekla uštipačne Meluzína, narážajúc na osamotnelosť Fridrikovho vyslanstva.

„Máte, páni, bezočivých panošov!“ zlostil sa Wolfenburg.

„A vy v jednej osobe i rytiera i zbrojnoša; neviem, ktorý je pôvodný“, posmeškoval panoš.

„Höll und Tod!“ zhomral Vlčúr, jako zbadal, načo panoš doráža a lapal sa šable.

Meluzína odopäla so sedla korbáčik.

„Rytier z Wolfenburgu, či poznáte moju zbraň? Nože ticho, lebo vám hneď zasolím.“

„A ja vás pasujem na rytierstvo tak, že sa vám hneď v očach ziskrí!“ zareval vyslanec Cilleyho a hnal sa na panoša s vytasenou šabľou, ktorý ale vyhnúc sa ohebne namierenej rane, praskol korbáčikom Vlčúra v oči, že sa mu až šišak i s vizírom striasol.

„Pokoj, páni!“ velel Kanižay, ktorému bol tento výjav nepochopiteľným. „Brezovický, rozkážte si panošovi, — a vy Wolfenburg neurážajte sami svoj vyslanecký ráz; zadosťučinenia sa vám inokedy dostane.“

„Bedár, podlý sluha!“ horlila Meluzína, darmo kojená Kraskom a Brezovickým. „Nie, pánovia, to zrada. Viem ja všetko. Dolu vizír, zradca, nech ťa po holej tvári vyšibem!“

Kto zná, čoby sa s úbohým Wolfenburgom bolo stalo, keby v tom okamžení neboly zahučaly trúby a od Debrecínskej strany nebola sa zjavila družina, v čele ktorej na ute-

šenom sivkovi vznášala sa polobožská postava mladého hrdinu Lacka Huňada.

Zjavenie toto zamedzilo ďalší výsledok Meluzíniných vyhrážajúcich rečí, obapolné vyslanstvá sa sriadili v šík a Kanižaym vedené postupovali mladému Huňadovi v ústrety.

„Ha, rytier Krask! vítajte na našich dolňozemských pustatinách“, volal Lacko vítajúcim hlasom na nášho Mirka, jako sa mu bol sblížil. „Šebko Rozgoň! vystúpte von, predstavujem vám vášho súpera!“

Krask a Rozgoň podali si ruky a merali sa od päty k hlave.

„To ste vy, Janko Brezovický? Jako vidím, máte roztomilého panoša!“ prihováral sa ďalej Huňad vlastnou mu prívetivosťou k súdruhovi Kraskovmu a pozeral ľúbezno po zapálenej Meluzíne, ktorá jakoby zaslepená, čierne oči klopila k zemi.

„Predstavujem rytiera Wolfenburga, vyslanca jeho jasnosti Fridrika, ktorý sa asi pred hodinou k nám pridružil“, hovoril Kanižay a oddával Lackovi jeho poverujúci list.

Vyslanstvo Fridrikovo Lacka ani za mak neprekvapilo. Na Vlčúra, ktorý takže očakával pozdravenia syna správcu krajiny, ani nepozrúc, sblížil sa k panošovi, kývol mu tajmo

a tento ruku najsamprv na ústa, potom na prsia položiac, kývol takže na znak toho, že mu porozumel.

„Som Wolfenburg, vyslanec jeho cisárskej jasnosti. Žiadam a prosím prednosť výsluchu u veľkomožného vášho pána otca“, zamiešal sa Vlčúr, pantomímou Lacka a Meluzíny znepokojený.

„Na príslušnom mieste vás nezameškám ohlásiť, pane z Wolfenburgu. Prednosť vyslanstva jeho milosť, môj pán otec nariadi. Ale, páni, blíži sa poludnie, a na nás v Debrecíne čaká obed.

To dopovediac, bodol sivka a celá družina spiechala do neúhľadného mesta, v tých časoch podobajúceho sa ešte roztratenej väčšej dedine.

* * *

Debrecínske bydlisko správcu krajiny, Jána Huňada bolo ozrutné síce, lež nemotorné, neuhľadne stavané. Bol to nepravidelný štvorhran na jedno poschodie, podoprený v každom uhle malými vážičkami. Vysoké, lež úzke gothické obloky zastreté železnými mrežami jako sakom, čierno-šedivá barva stien, dodávaly tejto stavbe zasmušilého vzozrenia dákysi ráz dávnovekosti.

Kol do kola bola hlbokou priekopou obohnaná. Naproti bráne, dnu do vnútra stavänia vedúcej vznášal sa spadujúci most, ktorý ale teraz dolu spustený, poukazoval na bezpečnosť obyvateľov tejto dolnozemskej pevnosti. Vnútornosť stavby záležala z mnohých pevne sklepených chýž a teremov, určených k obydliu jak panstva tak čeliadky i zbrojencov.

Vo vrchnom poschodí, v obednej dvorane pri úzkom gothickom obloku, stál Ján Huňad, správca krajiny uhorskej, zadumeným okom pozerajúc na vyslanstvá, jeho synom vedené a k pevnosti sa sbližujúce. Za ním asi dva kroky stál biskup a dôverník jeho, Ján Vitéz a Tomáš Székely, zkúsený vojevodca a verný privrženec Huňadovského domu.

Správca krajiny sa zrazu k obom obrátil a vytešenou tvárou ukazoval im v predu vyslanstva k pevnosti blížiacu sa synovu junácku postavu, jako čoby týmto posunkom chcel dať na javo svoju hrdosť nad zdarilým prvorodzencom.

I biskup Vitéz i Székely sdielali radosť otcovu a stavali na Lackovi budúcnosť Uhorska.

V tom okamžení, jako vyslanstvá vstúpily do pevnosti, pokročil správca krajiny v dvorane trochu k predu, oprel sa ľavou rukou na svoj meč a očakával ohlásenie vyslancov.

Tento moment je najpríhodnejší k tomu, aby sme slávneho Jána Huňade, hrdinu kresťanstva, najväčšieho muža toho veku, o vlasť, trón a kresťanstvo najzaslúžilejšieho, najšľachetnejšieho, ač krátko, predsa významnými ťahy opísali.

Slávný tento muž počitoval teraz práve 50 rokov, stál teda na kulminativnom punkte mužskosti, na vrchole slávnych činov veku. Jeho postava prostredného vzrastu, javila v každom pohybe a posunku skutočný ideál dokonáleho hrdinu. Vysoké čelo, s významnými ťahy vráskov, prežitých trudov a starostí, orličí nos, sivé, lež prenikavé oči pod hustými obrvy, ústa prívetivého ťahu, mužským fúzom zastienené, — slovom celá tvár, dlhými, čiernymi, na plecia sa vlniacimi vlasy ovenčená, tvorila nezapomenuteľný výraz junáckeho, pevného, mužsko-prívetivého vzozrenia. V úplnom súmere s hlavou stály všetky údy tela, mohutné prsia, svalovité ruky, široké plecia, pevné nohy a primerano štihlý driek.

Bol oblečený v ústrojný maďarský šat. Nazelenkastý, zlatými šnúrami obšitý dolman, takejže barvy nohavice, na pleciach voľno visiaca menta, v predku striebornou retia-

zkou a prackou spojená, kordovánové čižmy s velikými jazdeckými ostrohami, k tomu široký skrívený meč — predstavme si všetko toto v jeden súmerný celok sliato a máme významnú postavu Jána Huňada, správcu uhorskej krajiny.

Dvere sa otvorily, dnu vstúpil Lacko Huňad a urobil vojenskú poklonu.

„Dve vyslanstvá, otče, jedno od Jiskru, druhé od cisára Fridrika.“

„Ktoré sú osoby vyslanstva, syn môj?“

„Z Jiskrovej strany: Mirko Krask z Tábora a Janko Brezovický, zo strany grófa Cilleyho, poťažne Fridrikovej: rytier Wolfenburg. Prosím o prednosť vyslyšania prvších.“

Huňad obzrel sa na Vitéza a na Székelya.

„Pánovia a priatelia drahí, vy sa lepšie rozumiete k ceremoniam, jako ja. Určite vyslanstvám prednosť.“

„Cisár a Cilley!“ povedal biskup.

„Jiskra“, preriekol Székely.

„I ty, syn môj, si Jiskra? Odpusťte, otče Vitéz, podrobím sa väčšine. Lacko, očakávam vyslanstvo Jiskrovo.“

Biskup Ján Vitéz, úhlavný nepriateľ Husítov, jako kacírov vypovedaných zo všeobecnej cirkve, zmraštil čelo, nepovedal ani slova;

to vedel dobre, že raz vypovedané slovo Huňadovo je nezlomné.

Lacko otvoril dvere, a dnu vkročil Krask i Brezovický.

Zastanúc na tri kroky pred správcom krajiny, ktorý ich mladistvé postavy bystrým okom meral, uklonili sa vojenským spôsobom, a jako Huňad takže vážne rukou k uvítaniu kývol, začal Mirko Krask v latinskej, toho času diplomatičnej reči takto:

„Veleslávny, veľkomožný správca krajiny, nepremožiteľný vodca! Návodom a v mene nášho veliteľa a spojenca jej milosti ovdovelej kráľovnej Alžbety, slavného hrdinu Jána Jiskru z Brandýsu, predstavujeme sa vašej veľkomožnosti jako jeho vyslanci, oddávajúc naše poverujúce listiny s tým želaním nášho vysielateľa, a našim: aby Hospodin nakloniť ráčil srdce vašej milosti k priateľskému sväzku, ktorý je pre mier a pokoj uhorskej vlasti tak potrebný. Sláva kráľovi, sláva vašej milosti!“

Huňad uklonil sa vážne a prijal zelenohodvabnou stužkou sviazaný list Jiskrov, oddávajúc ho Vitézovi, jako svojmu kancellárovi.

„Vy ste pôvodom Čech, menom Krask z Tábora?“ dopytoval sa Huňad trochu prísnym pozorom.

„Áno, pane.“

„Otvorená vaša tvár mi je rukojemstvom, že na podlých lúpežníckych výpadoch dajedných vašich vodcov neberiete žiadnej účasti.“

Krask sa zapálil.

„Som chudobný rytier, lež česť junácka mi je svätejšia, jakoby som ju lúpežou sprznil.“

„Dobre máte, rytieru, zachovajte tú česť, ktorú ja i v nepriateľoch uctím. Poznám vás. Šebko Rozgoň chváli vaše chrabré rameno.“ A obrátil sa k Brezovickému: „Nuž, Brezovický, jakože vy? Či váš pán otec sa ešte i teraz hnevá na Huňada? Ej, ej — to sú dlhé hnevy, neosožné pre našu nešťastnú, nedorozumením na stránky roztrhanú vlasť. Vy, synovia Uhorska, predkladáte osobné záujmy zvelebeniu celku našej drahej vlasti, počúvate na mojich osobných nepriateľov, ktorí i vám i mne i celku zle prajú. Škoda vašej rodiny, škoda Pankráca!“

Janko Brezovický, ku ktorému namierené boly tieto prenikavým hlasom povedané slová, pristúpil o dva kroky bližšie k Huňadovi, a v mladistvom nadšení uchopil jeho ruku spočívajúcu na meči, poľúbil ju vrelým bozkom, a trasľavým, prosebným hlasom zašepotal:

„Otče krajiny, donášame mier, prijmi pria-

teľstvo naše. Never Nemcom, ani my im neveríme!"

Huňad zápaľom mladého junáka milo dotknutý, vyjasnil čelo, a podajúc obom pravicu, obrátil sa k synovi.

„Lacko môj, tvojej starosti sverujem týchto našich hosťov, predstav ich i tvojej matke. Zajtrá dostanú odpoveď na posolstvo svoje; na dnes ich povolávam k spoločnej večeri."

Dal rukou znamenie a Jiskrovo vyslanstvo, vedené Lackom vzdialilo sa z dvorany.

Hneď za nimi vstúpil rytier z Wolfenburgu a urobil až pri dveroch hlbokú, trocha nemotornú poklonu.

„Som vyslancom jeho veľkomožnej milosti grófa Cilley a prosím o tajný výsluch", začal náš Vlčúr, zbadajúc pri správcovom boku biskupa Vitéza a Székelya, ktorým sa nazdarboh sveriť nechcel.

„Wolfenburg, pre príčinu tajného výsluchu ste sa ani predviesť nedali, jako sa to slušne malo stať", odpovedal prísnym hlasom Huňad, nad neočatým vkročením Cilleyho posla trochu urazený. „Ostatne, predložte svoje záležitosti smelo; pred týmito pánmi žiadneho tajomstva nemám."

Vlčúr, zamrmľajúc dačo pod zuby o nešetrnosti Lackovej naproti nemu jako vyslancovi, váhavo oddal správcovi nám už známy dopis Cilleyho.

„Zneje to len pre vašu milosť“, doložil, jako videl, že sa Huňad strojí oddať list Vitézovi.

Daromné bolo jeho pripomenutie, lebo správca krajiny, neprivyknutý k takýmto napomenutiam, pokýval rukou Székelyovi, a porozumiac posunku, pochytil vyslanca zdvorile za rameno a odchádzal s nim preč.

Huňad i Vitéz vzdialili sa po tomto do bočných chyž, iste preto, aby čítali list a do povahy vzali vyslanecké zvesti.

X.

Výsledky.

Sotva Székely uviedol do jemu určenej chyže rytiera z Wolfenburgu, pod ktorým menom bol náš Vlčúr pri Huňadovom dvore Cilleym poverený, a nechal ho tam samého k odpočinku po dlhej ceste, vrátil sa k správcovi krajiny k porade o vyslaneckých predmetoch. Vlčúr sa po svojom príbytku ešte ani dobre neobzrel: dnu vstúpila Meluzína, v pa-

nošskom odeve, s korbáčikom v ruke a zatvorila na zámok dvere.

Vlčúrovi ziskrily oči nazelenkastým plameňom, jako keď človek zapáli fosfor, mrdol s úsmeškom žltočerveným fúzom, a jako čoby nebol ani mak prekvapený, postavil sa vyzývajúcim výrazom v tvári dohora.

Meluzína dívala sa opovržlive naň.

„Ach, Wolfenburg! Vy sa podobáte na vlas môjmu sluhovi, menom Vlčúrovi, ktorý je ale poctivý Čech z Prahy.“

„A vy, panoško, takže môjmu ideálu, Meluzíne Hraškovej, ktorá ale jako poctivá panna neblúdi svetom hore-dolu sama jedinká, v sprievode chlipných lúpežných rytierov.“

„Hm, hm, to skutočne divná náhoda! Môj sluha a váš ideál... čiby sa, prosím, takto nespoznali?“

A švihla Vlčúra korbáčom v tvár, až mu zostal na skutku na čele červený pás.

„Höll und Tod!“ zaškripel Wölfel nad pohanením týmto a zabudnúc svoju úlohu, aby použil túto príležitosť k vyjaveniu svojej lásky, hnal sa ohňom rozpajedeného draka na smelého panoša.

Meluzína stála jako mramorová socha a pozerala na zbúrenca tak kúzelným, čarov-

ným zrakom, že tento, mluvným bleskom jej čiernych očú v najhlbších utrobách svojich preniknutý, omámený, v tom okamihu, jako ju napadnúť chcel, striasol sa jako vŕbový list a klesol zničený k deviným nohám.

„Och, och — svätica, čarodejnica, vidina moja!“ šeptal v bláznivom rozčulení a ruky prosebne spínal k deve, „bi ma, bi, len neopovrhni nešťastného Wölfla. Som rytier, som stavom rovný tebe. Za teba som sa znížil v opovržené rúcho sluhu, a hotový som tebe po večné časy slúžiť — len nech nevidím tú opovrženosť! Len jednu iskru nádeje nech mám na tvoju lásku... a umriem, umriem vďačne.“

Meluzíne bolo i k smiechu i všelijak.

Žeby Vlčúr, jej sluha, pochádzal z rytierskeho stavu, to sa jej ani nesnívalo, tým menej mala o jeho náruživosti poňatia. Prekvapená vyjavením blúznivej lásky Wölflovej, ktoré v nej odporné city vzbudzovalo, bystrým jej rozumom jako blesk preletela myšlienka, že slepú náruživosť Vlčúrovu môže použiť k svojim zámerom, ba použiť musí. Slovom, Vlčúr bol jej vítaným nástrojom k poznávaniu snáh a cieľov úskočného Cilleya.

„Staňte, rytier, spovedajte sa mi úprimne,

nech viem, či vám môžem dôverovať“, prehovorila na ostatok prísnym síce ešte hlasom, do ktorého sa ale miešal i zvuk udobrenia.

„Rozkážte, svätica moja!“

„Sdeľte mi vaše opravdivé meno a domovinu.“ —

„Som rytier Treumund Wölfel z Wolfenburgu, domovom v Štýrsku.“

„Komu slúžite?“

„Vám, vidina moja; ostatne podrobený som rozkazom gróf'a Cilleyho.“

„Pre jaký účel stali ste do služby Husítov a obzvlášte môjho otcovej?“

„Som Nemec — a tu som pre zničenie Slovanstva a Maďarstva v Uhrách a podrobenie tejto vlasti Fridrikovmu domu.“

Meluzína striasla sa. — Pred jej duševným zrakom ležal v nahote celý plán Cilleyho. —

„Tak?... teda k uskutočneniu týchto snáh smeruje vaše vyslanstvo?“

„Áno, anjel môj! zničiť mier ponuknutý Jiskrom Huňadovi, upevniť na čas sväzok medzi Cilleym a Huňadom, ktorý ale jakonáhle budú Čechovia potrení, sám v sebe sa rozpadne, a miesto neho má nastúpiť nadvláda Nemectva v tejto vlasti.“

„Jako vidím, veľmi ste úprimný, rytier Wölfel. A páči sa mi táto vaša otvorenosť. Takýmto charakterom som ja obzvlášte naklonená. A či ma naozaj ľúbite?"

„Väčšmi jako všetko na svete!" uisťoval Vlčúr, sladkou rečou a kúzelným zrakom devy o ostatok rozumu pripravený.

„Ach, Wolfenburg, moja láska požaduje velikánske obete, požaduje bezvýnimečné podrobenie sa mojej vôli, zaprenie seba samého, zradenie vašich vlastných túžob ohľadom na Nemectvo, zapredanie vašich doterajších veliteľov, rozumiem Cilleya a skrze neho Fridrika, slovom všetko, všetko, čím ste boli, ste a budete... rozumiete Treumund z Wolfenburgu?!!"

„Rozumiem a — obetujem všetko, všetko!" šepkal za sladko vábivým hlasom Sireny do svojej zkazy letiaci Vlčúr. A na znak pravdivosti svojich slov kládol v kríž ruky na prsia.

„Prisahajte, Wolfenburg."

„Na spasenie mojej duše, na moju večnú lásku." —

Meluzína naklonila sa ku kľačiacemu a bozkala ho v čelo.

„Zasväcujem vás svojej službe. Odteraz sú všetky vaše myšlienky, city a skutky mojím

vlastníctvom. Beda vám, jestli prísahu zrušíte. Odpoveď Huňadovu oddáte mne, odplata mojej lásky vás časom neminie."

S tým odomkla dvere, a jako čoby skutočná čarodejnica, zmizla z Vlčúrových očú. —

Tento bol by ešte za hodnú chvíľku kľačal v blaženom sne, jako sa nazdal, vyslyšanej lásky, keby ho z ľúbezného snenia nebol zobudil plnozvučný hlas Kanižayho, vstúpivšieho dnu do chyže.

„Vy ste dobrý kresťan, Wolfenburg! Jako vidím, vytrhujem vás zo skrúšenej nábožnosti. — Ale darmo! Jeho veľkomožná milosť správca krajiny náhlo požaduje vás k sebe."

Wölfel pretrel oči, jako človek, ktorého prebudia zo sladkého sna. —

Kanižay opakoval svoje pozvanie.

„Ach, správca krajiny? Na skutku som k službám!" odpovedal vyslanec Cilleyho, jako slovám Kanižayho bol porozumel, vstal hore a dal sa viesť k Huňadovi.

Vstúpili do chyže Huňadyho, v ktorej obyčajne pracoval. Tento sedel za podlhovastým, zeleným súknom obtiahnutým stolom, majúc po boku Vitéza a Székelya, a prísny výraz jeho tvári zvestoval vnútornú búrku.

Cilleyho list neminul sa účinku.

Vitéz žiariacou tvárou ukazoval prstom na postscriptum Cilleyovo a Székely zadumeno klonil hlavu.

„Kanižay, nechajte nás samých, a vy rytier z Wolfenburgu, ráčte zaujať miesto pri stole“ — velel Huňady.

Stalo sa podľa rozkazu.

„Prečítali sme list jeho milosťou grófom Cilleyom na nás podaný. A povďační sme jeho zprávam. Jako v liste stojí, máte nám vy, pane z Wolfenburgu, podať bližšie náveštie o veciach, ktoré sa dejú v lone našich nepriateľov, lúpežníkov českých. — Vyzývam vás, sdeľte nám všetko podľa návodu Cilleyho, by sme, o strojených nám záhubných smeroch nepriateľov Uhorska upovedomení, mohli im zavčasu predísť, vyhnaním cudzincov z vlasti. Hovorte smelo; páni títo sú mojí dôverníci.

Wölfel bol v rozpakoch, prvé srazenie jeho povinnosti s jednej strany naproti Cilleymu — s druhej strany naproti Meluzíne, — bolo tu.

Vyvolil si prostrednú cestu.

„Veľkomožnosť vaša mýli sa, jestli si myslí, že som ja dokonále upovedomý o smeroch Jiskrových a jeho privrženencov. Žijem síce na rozkaz grófa Cilleyho medzi nimi, lež ne-

môžem sa do teraz chlubiť ich dôverou“ — odpovedal na ostatok zajikavým hlasom, lebo sám so sebou nebol na čistom.

„Nepochopiteľné,“ preriekol Huňad a stiahol obrvy. „Gróf Cilley zmýlil sa istotne vo vás — alebo ste ho obolhali.“

Ubohý vyslanec bol v klepci.

„Som Wolfenburg“ zvolal na ostatok sileným hlasom a kúsal sa v gamby. „Na otázky odpoviem, lež vaša veľkomožná milosť musí odpustiť, keď za dôveru požadujem dôveru.“

„Jako sa sluší, rytier! Teda vedzte, Jiskrovcom vypovedám boj!“

Pred hodinou Wölfel bol by jasal radosťou nad touto zprávou; teraz ale v saku Meluzíninej lásky nevedel, či má ukázať veselú a či smutnú tvár.

„Jako stoja gemerské zámky?... Či sú mocne opevnené?“

„Až pripevne, vyjmúc asnáď Krásnohorky.“

„A Drienčany, Drienok, Hrachov, Maginhrad, Balog atď. majú veľkú posádku?“

„Na Balogu velí rytier Sperber, oddanec grófa Cilleyho, Hrachov je tiež náš,“ zabudol sa Vlčúr.

„Tak?... no, to dobre. A v Drienčanoch kto sedí...?“

„Valgatha, pane, Valgatha, najmilší privrženec Jiskrov, takrečeno hlava gemerských Husítov."

Správca krajiny zasmušil čelo, prebehol dlaňou po ňom; potom vezmúc z rúk Vitéza Cilleyho list, pozeral na ominósne postscriptum prenikave, jako čoby v ňom zavinutého hada chcel vysliedit.

Cilley udrel na slabú stránku Huňadovu; ranil ho na najútlejšom mieste. „Jeho syn — nádeja Uhrov a dcéra lúpežného českého i to podriadeného rytiera — nie, nie, to bolo priveľa!"

„Počujem, že tento Valgatha má utešenú dcéru!" prehodil na ostatok ľahostajne. „Vy to dievča, Wolfenburg, istotne znáte. — Mladí maďarskí junáci ho veľmi chvália."

Vlčúr vyvalil oči. Nechápal, v jakom spojení stojí dcéra Valgathova k válečnej výprave Huňadovej.

„Ach!" povedal na ostatok posmešne, „má Valgatha i dve, jednu vyrastenú, druhé dieťa. Boh zná, jakého sú pôvodu, poneváč sa o ich nebohej matke všeličo pošuškáva."

Biskup Vitéz pozrel víťazným zrakom na Huňada, ktorý porozumiac tomuto pohľadu, kývol hlavou na usrozumenie.

„Rytier z Wolfenburgu, tešilo ma vyslanstvo vaše — teší ma i to, že návodom nášho milého priateľa, grófa Cilleyho slúžite spolu i s rytierom Sperberom nám za prostriedky k zničeniu českej lúpežnej sberby. Balog teda máme istý, a to je kľúč k Valgathovmu hniezdu. Spolieham sa na vás oboch. Odmena vás neminie. O hodinu dostanete listovnú odpoveď na grófa Cilleyho. Bez meškania poberiete sa nazpäť a riadiť sa budete dľa jeho rozkazov. S Bohom, rytier! Pozdravte i slovom nášho milého grófa Cilleyho.“

Jako takto Huňad prepustil Wolfenburga, poklonil sa tento a, uradovaný nad výsluchom skoro skončeným, pobral sa von, aby upovedomil o výsledku jeho vyslanstva Meluzínu.

Za tento čas udomácnili sa Mirko a Brezovický v dome Huňadovom.

Mladý Lacko hral hostiteľa nevyrovnane, a Mirko z Tábora — otvoreným srdcom Šebka. Rozgoňa jakoby odkliaty zo svojej zádumčivosti — chtivo naslúchal milý shovor tohoto, odpúšťajúc mu srdečne, že pri Lučenci dostal ranu.

„Verte mi, páni, tešíme sa všetci z vášho príchodu. Vieme uctiť vaše železné ramená. Spolu s vami — jak sa váš cieľ podarí a.

naši velitelia, rozumiem nášho slávneho otca Huňada a vášho neustupného Jiskru, sa smieria — spólu s vami, hovorím, celý svet vybojujeme. Najsamprv pokoríme Osmana!“

Tak horlil Rozgoň, érmeléckym vínkom trochu rozpálený, a potriasol ruky oboch vyslancov.

Jako vidíme, boli títo práve po obede.

Za ten čas, kým sa starší páni sami a potom s Wolfenburgom radili, pečovali mladší junáci o žalúdok pri hostine, usporiadanej Lackom k uvítaniu Jiskrovho vyslanstva.

„Čo spomínaš Osmana, Rozgoň! vieš, že tri roky mieru s ním ešte nevypršaly,“ vravel Kanižay. — „Viete čo, páni: keď sa správca krajiny s Jiskrom smieri, udreme na Viedeň a vysvobodíme nášho mladého kráľa Ladislava. Tí Nemci nám ho pokazia celkom.“

„A či je môj svokor Nemec?“ ozvalo sa zvedavým hlasom asi sedemročné chlapča milovýraznej tváre.

„Nemec veru, Matej môj, a to najnemeckejší!“ smial sa Lacko a s ním celá spoločnosť.

Matejko dupol nôžkou a pozeral vyzývajúco po spoločnosti.

V tom chytil ho Brezovického panoš za

rúčky a šuškajúc mu dačo, odviedol ho na stranu.

Tvár chlapcova sa vyjasnila, Meluzína pošepla mu meno Želmíry.

„Ach, pozdravte tú moju malú sestričku; prijdem pre ňu, keď si vydobyjem zámky.“

Panoš sľúbil vykonať pozdravenie a malý Matej ponáhľal sa k matke a či k svojej latinskej grammatike, ktorou ho biskup Vitéz trápil.

Hneď za ním vstúpil dnu Tomáš Székely.

Na mužskom jeho čele ležala chmára dákejsi nešťastnej zvesti.

Spoločnosť pozerala zadiveno naň, v očakávaní dákych netušených vecí.

„Vyslanstvo Jiskrovo, rytier z Tábora a šľachtic Brezovický, donášam vám odpoveď.“

A vytiahol červenou hodvabnou stužkou obviazaný list, pripäl ho na konec holej šable a podal Kraskovi.

„Jeho veľkomožnosť správca krajiny, vyhlasuje českým lupičom, utiskovateľom drahej vlasti uhorskej, boj na život a smrť! Páni vyslanci, ste prepustení!“

Mŕtve ticho nastalo v spoločnosti. Výsledok tento ochromil každého. Nikto neveril svojim ušiam.

Jediný Krask, nedajúc znať na sebe ani za mak prekvapenia, prijal pokojne podaný mu list, uschoval ho v niadra a s úsmechom v tvári pozdvihol pohár na rozlučné.

„Pánovia, junáci a hrdinovia chrabrí! To je súdba božia, že i na ďalej musíme si stáť naproti jako nepriatelia. Poručeno Bohu! Kto zná, k jakému to dobrému. Nech žije krásna uhorská vlasť, nech žije kráľ, správca krajiny, nech žije i náš Jiskra.“

„Stojte, páni, to je omyl, to musí byť omyl. Správca krajiny neprepúšťa tak zkrátka vyslanstvá“, horlil Lacko Huňad, ktorý videl nádeje svoje takto prichádzať na zmar.

„Pane Huňad, správca krajiny vás očakáva“, oslovil ho vážne Székely.

„Ha, dobre je! Poshovejte, páni, za hodinu, omyl tento napraví sa hneď“, odpovedal Lacko a rýchlym krokom ponáhľal sa k otcovi s tým pevným predsavzatím, že jestli možno i vyjavením svojej lásky uprosí správcu krajiny k inému uzavretiu.

„Všetko darmo“, prehovoril ticho Székely, „ešte raz, páni vyslanci — prepustení ste!“

A s tým odchádzal za mladým Huňadom.

„Eh, viem ja všetko“, ozval sa mladý panoš, „to Cilley zasolil. — Vystrel osídla,

a lapil do nich nezkúsených vtákov. Pane Brezovický, rozkážete sedlať?“

Jako tento kývol, vyšmikla sa Meluzína dvermi a prosto namierila k Vlčúrovej chyži.

Tento jej práve išiel v ústrety.

„Pst, Wolfenburg, viem všetko. Tej noci budem čakať na vás na dolnej Böszörméňskej čárde. Tam mi oddáte odpoveď Huňadovu na Cilleyho list — a dostanete ďalšie návody.“

Šmariac na Vlčúra okuzlujúci zrak, skrútla sa a letela dolu schodmi.

Po malej chvíli stály osedlané kone vyslanstva pohotove, držané na uzdách Hrabinom a Jánošom.

„Tá vaša Borča, Jánoš komám, zahanbí i Hubáčovu Doru, ktorej sa, čert mi a jej duši, o pörkölte ani nesníva,“ odoberal sa Matej, oblizujúc ústa po smačnom dolňozemskom obede. „Na môj hriešnu, prostorečnú, Jánoš, temer vám závidím tú Uhrinku, hoc je proti mojej Sabínke len škrata!... Dajte že ešte z toho kulača, lebo ma ten „pörkölt“ páli v pažeráku, jako čoby v ňom všetci čerti hostinu škvarili. Ale skoro, lebo hľaďte, už sa zhora mechria, — a nerád bych bol, keďby moje panstvo o mne zle smýšľalo!“

Na daný znak Jánošov pribehla Borča s kulačom.

Náš Hrabina, nedbajúc na sbližujúce sa rytierstvo, súkal z neho, jako len vládal; len keď už panoš korbáčikom pleskol, odchytil ho od úst, podal na rozlučné Borče a Jánošovi ruku a ponáhľal sa za vyslanstvom, ktoré tichšie jako bolo prišlo odchádzalo preč zo slávneho mesta Debrecína.

„No, už som i Debrecín videl!“ zahomral Hrabina, obzrel sa po meste, zahvizdol si a krútiac hlavou cválal k domovu za svojim panstvom.

XI.

Pochované nádeje.

Kým sme sprevádzali vyslanstvo Jiskrovo ku Huňadovi, porobili sa na Drienčanskom hrade všelijaké zmätky a trenice. A nastal strach a nepokoj.

Valgatha nedôverivým okom skúmal každého, búril a soptil pri každej maličkosti, zatváral sa sám v svoje tajné chyže, do ktorých nepripúšťal ani pána Brožka, ani dcéry, a tam viedol tajné rozhovory s Krahulcom, veliteľom Balogským, ktorý starcovi nepochopiteľným spôsobom celú jeho dôveru bol získal.

Jako vidíme, siatie Cilleyovo schádzalo; i Kaňúr i Krahulec dostatočne vykonali svoje úlohy.

Pri všetkom tomto najviac trpela Milica, ktorú Valgatha sťa príčinu svojej — jako sa nazdal — pred celým svetom známej hanby, nechcel ani pred seba pustiť, preklínajúc jej lásku, ktorá sprznila jeho čestné meno.

Darmo ho uspokojoval otec Brožko. Márne ho uisťoval, že Lacko Huňad šľachetnejšie smýšľa, než by jeho dom pohaniť chcel; že nemožno, aby podvržený list pochádzal od neho, poneváč, jako istotne zná, Lacko mešká teraz v Debrecíne, a okrem neho nemá na zámku Drienčanoch žiadneho dôverníka. Darmo preukazoval, že Lackov otec, Ján Huňad o tajnej náklonnosti svojho syna nezná do teraz nič, a tak i lásku jeho nemohol prekliať. Ale daromné boly všetky dôvody, lebo Valgatha vidiac ctižiadosť svoju Huňadom na pranier posmechu položenú, v čom ho Krahulec utvrdzoval, zúril ešte väčšmi, nadával starcovi do zvodičov, preklínal jeho tajomkárstva, a po takomto výjave voždy ukázal na dvere.

„Koho pán Boh chce potrestať, najskôr mu rozum vezme!“ vravel starec takého času sám k sebe, mrdol plecom a odobral sa do svojej pustovne k utrápenej Milici.

Tak je.

Po udalosti, ktorá po najdení Kudláčkou podhodeného listu bola sa sviedla medzi Milicou a otcom, táto utiahla sa na radu starcovu tajne do jaskyne, nami už opísanej, kde jedinkou mladou Sabínkou obsluhovaná a starcom tešená žila svojmu žiaľu.

Valgatha vypovedal ju z otcovskej lásky.

Predošlá náklonnosť k dcére obrátila sa v neprirodzenú nenávisť, ktorú si v pokojnejších okamihoch sám vysvetliť nevedel, odvodzujúc ju z pohanenia jeho cti, za ktorú česť bol vstave obetovať všetko i sám seba. Zdalo sa mu, že na každej tvári vidí úsmešok. Každý veselý pozor jeho podriadencov zdal sa mu byť šípom, ktorý jeho rytiersku hrdosť ranil úškľabkom a posmechom, každé spomenutie jeho dcéry Kudlákom lebo druhými, dunelo mu v ušiach v odporných zvukoch jej a jeho hanby. Každé pomyslenie na Huňada, správcu krajiny a jeho syna — upomínalo k pomste, k pomste nevídanej, neslýchanej — strašnej. Ľutoval vyslanstvo Kraskovo a prial mu nešťastného zdaru, netušiac, že jeho pranie sa vyplní tak skoro.

Sperber, či Krahulec, pod ktorým menom bol známy jedine pred Valgathom, lial olej na oheň, obšírne vypravujúc, jako bolo hriešne

spojenie jeho dcéry s mladým Huňadom už dávno všeobecným predmetom shovoru sveta; jako on nedávno sám bol očitým svedkom ich schôdzky, jako potupne celý svet o Milici smýšla, a posmešile ľutuje zaslepeného otca; jako starý Huňad dľa slov Cilleyho zúril, dopočujúc dobrodružstvo synovo, potom ale keď sa dozvedel, že toto nemá pre syna jeho žiadneho prísnejšieho významu, jako sa potupne zasmial nad pohanením lúpežníka českého atď.

Z Valgathových očú sršal oheň a husté jeho obrvy ježily sa a čelo vráskavelo následkom vnútornej rozbúrenosti citov.

„Verím, všetko verím, Krahulec. Vlastná jeho krv mi spôsobila toto pohanenie. Ha, na Žižku! a ja tak nič nevedel!“

„Cilley myslí, že ste sami boli strojcom a tajným napomáhateľom toho ľúbostného sväzku, chtiac mladého Huňada do saku chytiť, Jiskru a nás všetkých zapredať, a tak sa spojiť s úhlavným nepriateľom našim, so správcom krajiny.“

Valgatha pozrel strašne na budúceho ríšskeho grófa.

„Krahulec, nepozbav ma rozumu, lebo prisahám na kalich!“ — zvolal hlasom sbližu-

júceho sa hromu a kládol ruku na širokú šabľu. „Čo, ja strojcom svojho vlastného posmechu? Ja zradcom Čechov? Čo, čo, čo? Hovor, chlapče, zkade to všetko má premúdry pán Cilley?“

Sperber usmial sa prostosrdečne.

„Ach, pane môj,“ povedal otvorene, „sami by ste neverili, lepšie bude, keď to zamlčím.“

„Hovor, rozkazujem, hovor!“ kričal Valgatha v najvyššom stupni zvedavosti a vnútorného rozčulenia.

Sperber sklonil hlavu, a tichým šeptom, ako čoby svoju nešťastnú zvesť sám ľutoval, preriekol ostýchave:

„Veliteľu môj, sám hada za ňádrami chováte; Mirko Krask z Táboru stojí v úzkom spojení s Cilleym.“

Valgatha neodpovedal nič. Táto ohromujúca zpráva mala opačný účinok na Valgathu, ako Krahulec cielil. Tento pokrútil neveriaco hlavou.

„Nie, nemožno. Mýliš sa, chlape! Mirko je neschopný zrady. Je to syn môjho najmilšieho priateľa, je to môj chovanec, bývalý snúbenec Milicin! Rozumieš, Krahulec? To nemožno! Príjemno si zastrúhal šíp svojej ohovorky, — ten sa zlomí na mojich dôve-

rivých prsiach, ako slamka. — Ticho, chlape, nekradni mi vieru v človečenstvo; alebo mi povedz dôvody, — nepodvratné dôvody.“

Krahulcova tvár vzala smutný výraz na seba.

„Nešťastný pane môj, nevidíte, neuznáte, ako vašu dôveru klamú tí najbližší. Chcete dôvody? Počujte ma teda! Mirko Krask a Janko Brezovický sišli sa pred svojim odchodom k Huňadovi s Cilleym na Máginhrade, sdelili mu svoje posolstvo, a tento — aby predišiel ciele Jiskrove a vaše, tiež poslal k Huňadovi vyslanca v osobe rytiera Wolfenburga, ktorého vy ešte neznáte.“

Valgatha sa triasol a pozeral na utrhača takým plamenným zrakom, ako čoby z jeho duše, tela a kostí, posunkov a výrazu tvári chcel vysliediť dokonalú pravdu ním povedaných slov.

„Neutrhaj neprítomnému, človeče, nešliap hodnosť ľudskú v mladom junákovi, ktorého záštitou som ja! Odvolaj, naskutku odvolaj pohanenie Mirkovo; alebo na spasenie tvojej duše ťa prosím, podaj nepodvratné dôvody!“

„I starec vás zradil, i dcéra vás zradila! A dôvod Kraskovej zrady bude výsledok jeho vyslanstva. Ostali ste sami, veliteľu môj!

Nepodľahnite týmto ranám, vaši najbližší priatelia velikosť vášho ducha nechápali; chápem ho ja. A aby som vám svoju večitú oddanosť preukázal, trhám siete, ktorými vás obtočili, snímam belmo s vaších duševných očú, navraciam vás samému sebe, aby ste na rumoch svojich nádejí povstali k novému, slávnejšiemu životu. Valgatha, nie ste sami, ja som váš!“

„A kto mi stojí za to, že i ty, človeče, kto zná z akých príčin vrhnúc do mojich ňádrov zlorečené semä nedôvery, nepracuješ k môjmu úpadku? Kto mi za to stojí, že viniac zo zrady druhých, sám nie si najohavnejším zradcom? Pozoruj, chlapče, beda tebe, storáz beda, ak si ma oklamal, ak si ma vyhnal z blaženého raja mojich rodinných rozkoší, ak si ľahkomyseľne stroskotal budovu mojich nádejí a cieľov, — beda, povedám, chlapče, beda tebe!“

„Zmužte sa, pane! Strojte sa k víťaznému odporu. Dajte rozkazy, aké obranné poriadky mám urobiť na Balogu; lebo isté je, že nás Huňad napadne. Gottes Blut! nech prijdú, — ja na valoch Balogu zapečatím svoju oddanosť k vám vlastným svojim životom a krvou!“

Ako toto Krahulec dopovedal, podal nešťastnému Valgathovi ruku, a spokojný s výsledkom svojho diabolského účinkovania, ponáhľal sa domov na svoj hrad Balog.

* * *

V tajnej, nám už ale známej skrýši Brožkovej jaskyne sedela utrápená pekná Milica na skale mochom a medveďacou kožou pohodlne zastrenej, šuškajúc niečo Sabínke, pri nej kľačiacej.

Starec sedel pri stolíku, zatiahnutom čiernym súknom, na ktorom dve voskovice blnkotaly žltým plamienkom. A písal niečo velikými literami do ohromnej, ťažkými strieb ornými prackami opatrenej knihy. Tu i tu ju prevracal, čítal, pozeral tajno na úbohú devicu, mrštil čelo, ako čoby premýšľal o velikánskych veciach. Istotne ho trápilo dáke dôležité tajomstvo; lebo výraz jeho ctihodnej tvári bol tak nevyzpytateľný, tak záhadný, tak tušenie vzbudzujúci, ako obličaj prorokyne v Delphi.

„Sabínka, nechaj nás. Choď nám dolu do Drienčan pre obed!“ velel naostatok mladuche, ktorej ušlachtilá postava bola sa vryla do srdca Hrabinovho.

Dievča poslúchlo, tíško pobralo sa z jaskyne von.

„Milica, dieťa moje, či si pripravená k počutiu veľkých, teba sa týkajúcich vecí?" spýtal sa otec Brožko, ako sám ostal s nešťastnou dcérou Valgathovou.

Táto sa strhla, ako sa strhne plachá srnka, zočiac človeka.

„Čo vravíte, otče?" dozvedovala sa zvukom žiaľu, a snivo uprela na starca čierne vyplakané očká.

„Dávny môj sľub chcem ti splniť; chcem ti sdeliť tajomstvo týkajúce sa teba."

„Tajomstvo? Aha, už viem. Istotne môj Lacko druhú už dávno ľúbi, a vy, môj dobrý, teraz jediný otče, mi to len teraz chcete sdeliť" — blúznila deva a ukazujúcim prstom hrozila detinsky starcovi.

V očiach tohoto zahraly slzy.

„Uspokoj sa, dieťa moje. Never zdaniu. Ty a jedine len ty si predmetom lásky Ladislava Huňada. Satan nasial kúkoľa; ale vyďobú ho vtáci a pšenica zíde."

Milica krútila hlávkou.

„Ach, darmo je. Snívalo sa mi, už som sa prebudila . . . Prosím vás, prečítajte mi ešte raz tento list; lebo slabé oko moje neprivyklo ešte k mrazivému ránu."

A vyňala zpoza labutích ňádier podvržený list.

V starcovej hlave zableskla nová myšlienka.

Vzal podaný mu lístok a pevným pohľadom na devu spálil ho nad voskovicou.

Milica skríkla, potom výčitky plným zrakom pozrúc na starca, sadla si k harfe a zaspievala smutne, žiaľne, ako Artemisia nad Mausoleumom nezapomenuteľného muža.

Zlomené srdiečko, púčok opadalý,
nad hrobom nádejí deva trúchli, žiali;
nemá otca, mati, prekliata je v svete,
odtrhli ružičku v tom najplnšom kvete
Pripäl ju na prsia šuhaj ľúbych líčok,
zvädla a opadla, spálil ju ohníčok.
Popol rozsypali, vetry ho schytaly,
osiralú devu v cmiter pochovali.

„Však to pekná pieseň, otče Brožko?“ spytovala sa Milica zadumeného starca po chvíľke, ako bola skončila. „Naučila ma ju moja nebohá mati, keď som bola ešte malá. Rozprávajúc mi o nešťastnej krásavici, ktorá tajne dákeho veľkého pána ľúbila, a potom musela druhému podať ruku, bo ju rodičia prekliali, — práve tak ako mňa môj drahý otec. Ach, ako sa to podivno všetko na mne plní!“

„A vieš meno tej nešťastnej krásavice, dcéra moja?“ dopytoval sa starec významne.

„Nie, otče, neznám; ale som počula, že bola z rytierskeho rodu a jediné dieťa.“

Kňaz pohladkal Milicinu hlávku; chytil ju za ruku a dovedúc ju k stolíku, otvoril velikú kniku.

„Čítaj, Miluška, čítaj! Vysvetlenie tvojej smutnej piesne tuto stojí napísané.“

A zaujal Milicine sedlisko, zakryl dlaňami tvár a počúval ako Valgathova dcéra čítala:

„Roku Pána 1434 v stredu pred zoslaním Ducha svätého na Apoštolov stala sa na hrade Borivoja z Lipníka strašná prípadnosť. Rytier Zdenko Valgatha prijdúc s četnou družinou na hrad, uchádzal sa o ruku Boženy, jedinej dcéry Borivoja z Lipníka. Dcérka táto v panenskej pokore a v bázni Božej vychovaná, nepochopiteľnou príčinou hnutá, odoprela požadovanie rytiera Valgathu, načo od otca Borivoja z Lipníka a matky Ľudmily z Rokycian verejnou kliatbou tknutá zanechala sama jediná otcovský dom. Pán Boh sprevádzaj osiralú dievku. Nesúďte, nebudete súdení.“

„Miluška, čítaj ďalej!“ ponúkal nad prepodivným obsahom knihy v hlbokých my-

šlienkach zanorenú devu. „Pohľadaj stranu päťdesiatu, i čítaj ďalej.“

„Tohože roku Pána, v deň pred Svätým Jakubom, dostal som ja služobník Boží z neznámych rúk nasledujúci list: Hľadajte stopu uprchlej devy Boženy z Lipníka a oznámte výsledok vášho stopovania na hrad Brandýs držiteľovi hradu J. z B. — Milosrdný Bože, ráč mi poskytnúť svetla v prepodivnej záležitosti tejto.“

„Strana šesťdesiata piata,“ oznamoval starec, jako Milica znovu zastala.

„Roku Pána 1434 na hod Vianočný umrel urodzený pán Borivoj z Lipníka žehnajúc uprchlú dcéru, a odpúšťajúc jej previnenie. — Hospodin buď milostivý duši jeho.“

„V tenže deň o piatej večernej hodine dostal som nasledujúci list pána rytiera Valgathu: Zvestujte môjmu svokrovi, pánu Borivojovi z Lipníka a jeho pani manželke, mojej najmilejšej svokre, že moja Božena, ich dcéra, porodila sedmomesačný plod dcéročku, ktorá žije a prospieva, a dané je jej meno Ľudmila. Skľúčená nad ztratou muža vdova, pani Ľudmila z Rokycian je touto radostnou zprávou veľmi potešená, začo buď Všemohúcemu vďaka.“

„Strana stosedemdesiata prvá," riekol starec: „Roku Pána 1445 na deň Svätej Brigity, o 10. hodine večernej, potom ako svoju staršiu dcéru Ľudmilu zasnúbila mladému rytierovi Mirkovi Kraskovi z Tábora a velebnú Sviatosť Večere Pána prijala, zosnula sladko pani Božena Valgathova z Lipníka, k velikému zármutku jej muža a nedospelých dietok. Zvečnelá cítiac blízku hodinu smrti, a že pred súd Hospodina živého musí onedlho predstúpiť, — sverila mne, nehodnému služobníkovi Pána pod pečaťou mlčania, pokiaľ to za dobré uznám: že jej Ľudmila, staršia dcéra, je plod Pána Jiskru z Brandýsu — — a že — —"

Milica nemohla ďalej. — Skyvotala sa ako podťatá breza a padla starcovi v náručie.

„A pravda je to, svätá pravda, duchovný otče môj?" šuškalo nevýslovným názvukom blaženosti dievča, ktorému sa teraz vysvetľovalo neprirodzené držanie sa Valgathovo. „Tak Jiskra je mojim otcom, ten hrdina, ten pravzor mužov nášho veku? A on vie, že ja dcéra jeho? A Valgatha vie, že cudzí plod choval!?"

„Uspokoj sa, dcéra moja," tíšil ju starec a hladkal jej blnkajúcu tvár. „Ty si prvá,

ktorej som toto tajomstvo sdelil. Dozrela si k tomu, aby si ho chovala v prsiach ako tajnosť. Pred Valgathom si jeho skutočná dcéra. Nebohá mati tvoja nemala toľko zmužilosti, aby sa mu bola sverila. Jeho prirodzený cit tuší tvoj pôvod nevedomky. Pred Jiskrom ťa svojim časom tento list matky tvojej ospravedlní, ako jeho vlastný plod. No a teraz sa vzmuž; dokáž, že si podarená dcéra udatného Jiskru."

A Milica sa vztýčila a pozrela hrdo do kola, a líca jej zrumenely posvätným ohňom nadšenia.

„Hodná som ti, Huňad. V mojich žilách vrie Jiskrova krv!"

XII.

Javby.

Na druhý deň po týchto udalostiach, zjavilo sa pod múrami hradu Drienčany vyslanstvo Jiskrovo, vracajúce sa z Debrecína.

Na znak jeho príchodu zatrúbil službu trubača konajúci Hrabina tak silno, že zvuk jeho surmity celou dolinou letel ako hukot sbližujúceho sa hromu.

Podivno, z pevnosti neodpovedal nikto. Zpadný most nespúšťal sa. Na predhradbách prechádzajúca stráž nevšímala si za mak z vyslanstva vracajúcej sa družiny.

„Hej, čert mi a tebe do duši, Sĺvák, či si ohluchol, či si slepý, a či ká sa ti zkaza stala?“ volal nad ľahostajnosťou a nad nevšímaním si jeho oznamovania rozhnevaný Matej na stráž držiaceho zbrojenca. „Otvor papuľu a gágor; oznám slávny príchod môjho rytiera z Tábora a Krasku; lebo až nie, sám tie múry preborím. Sto striel ti hluché uši a slepé oči páralo!“

„Vodca Valgatha istotne na predok tuší našu smutnú zvesť a nezdarilý výsledok nášho posolstva, že nás tak nedbale víta, alebo je nie doma,“ uspokojoval Mirko sám seba, Brezovického a Meluzínu, nad tichosťou a podozrivým mlčaním hradu trochu zarazený.

V tom zjavila sa nad pevnosťou krvočervená zástava a vo výklenku, prilepenom na hrad vo výške ukázal sa Valgatha, prevádzaný Krahulcom a Kudlákom.

„Akú nám zvesť prináša vyslanstvo?“ spytoval sa z výšky cvendžiaci hlas Valgathov.

„Vodca slávny, pusť nás dnu, nech ti medzi štyrma očima sdelím výsledok našej cesty,“ odpovedal Krask.

„Akú nám zvesť prináša vyslanstvo?“ opakoval netrpezlive Valgatha.

Mirko, uvítaním týmto prekvapený spytujúco pozrel po svojich druhoch.

Na Meluzíninej tvári zahral tajomností, plný úsmech.

„Viem ja všetko,“ zašeptala ticho, „Cilleyho siatie schádza. Krahulec znamenite oral.“

„Akú nám zvesť prináša vyslanstvo?“ vypytoval sa po tretí raz Valgatha.

„Boj na život, na smrť, otče môj! Daj otvoriť bránu, nech ti oddám Huňadyho odpoveď.“

Valgatha zachychotal sa príšerne, zakryl dlaňou čelo, a dajúc pravicou Kudlákovi znamenie, utiahol sa i s Krahulcom z výklenku, nechajúc bez odpovedi tu von v prepodivných myšlienkach zanorené vyslanstvo.

„To ja nechápem. Tu istotne čerti kúkol siali alebo sa náš Valgatha zbláznil!“ — vravel Brezovický k zadumenému Mirkovi. „Ach, slečna drahá, hovoríte, že viete všetko. Prosím vás, vysvetlite vášmu pokornému ľúbencovi túto prepodivnú pohádku.“

„S odpuštením, šľachtic môj drahý, to je moje tajomstvo, a zvedavosť na mužov ne-

svedčí, nesluší,“ odpovedala Meluzína a pozrela šibalsky po milencovi.

„Spusť ten most, Sivák; lebo je to už veľa! I ja hladný, smädný; hladná smädná i strela. I moje panstvo neni pohanstvo. Čert vám všetkým, čo ste tam, do duše,“ búril Hrabina; vidiac ale, ako sa zpadný most spúšťa, letel na ňom dolu kráčajúcemu v ústrety Kudlákovi a volal:

„No vaše sťastie, starý Pencurák, že ste sa lepšie rozmysleli; lebo na môj hriešnu by som vás bol všetkých z hradu vykúril. Ta, či sme my psi?“

Kudlák pokorne predstúpil pred Kraska.

„Vaša Milosť, pane rytier, máte mi oddať Huňadovu odpoveď. Vodca Valgatha vám odkazuje, že vás a družinu na teraz pred seba predpustiť nemôže, nesmie. Máte sa vzdialiť na Drienok a tam čakať jeho ďalšie rozkazy.“

Mirko mraštil čelo.

„A prečo to všetko, pane hradný?“

Kudlák obzrel sa potajomne do kola, slieďac, či ho dakto nepozoruje.

V jeho očiach zahraly slzy.

„Ach, mladý pane môj! Hrad Driečanský zakliali čerti, a teraz si peklo v ňom

hostinu strojí. Milica a starec skapali; Krahulec z Balogu zaujal Valgathovo srdce, stará moja plače — a všetko to ani ja sám nechápem!" vravel ticho Kudlák; spozorujúc ale, že sa vo výklenku zas zjavil Valgatha, zvolal ostro:

„Oddajte mi písma; tak to žiada a rozkazuje nepremožiteľný Valgatha!"

Mirko vidiac, že je tu každý odpor marný, a že aspoň na tento čas nie je v stave rozviazať gordický uzol Valgathovho držania sa, vyňal Huňadovu odpoveď a oddajúc ju Kudlákovi, hovoril vážne a hlasne tak, že ho i Valgatha mohol rozumeť.

„Pane hradný, neni to síce v poriadku, abych tento list sveril druhému, ako tomu, komu zneje. Zneje Jiskrovi. No ja Valgathom vyslaný, posielam ho jemu; i skladám zodpovednosť za následky so seba. Povedzte si veliteľovi, že sa pokorím jeho rozkazu, a prajem mu, aby sa sám v sebe nezmýlil. Drienčanom nastávajú krušné časy. Drienok nech si oddá svojim novým dôverníkom; však ma i tak nedávno oň pozbavil. Ja pôjdem ta a budem tam, kde bude najviacej potrebná moja služba k dobrému jeho a našej slávnej veci!"

S tým sa obrátil a popchnúc koňa, uháňal hore dolinou, sám nevediac, kde sa teraz na náhlo obrátiť má.

„Ha, či to tamto nie mladá Sabínka?“ zvolal Hrabina, pozorujúc pred otvorom jaskyne stojacu dievčinu.

Na výkrik zbrojnošov obrátila družina svoje zraky k jaskyni, pred ktorou sa v tom okamžení zjavil otec Brožko.

„Zastaňte trochu, rytieri. Navštívte moju pustovňu a oddýchnite si v nej!“ volal tento, a jazdci nedajúc sa dvarazy núkať, soskákali s koní, pustili ich na svobodnú pašu, a pobrali sa do samotnej skrýše starcovej.

Na prostred jaskyne blnkala vatra, pri ktorej starucha, mať to mladej Sabínky opekala na drevenom ražni mladé baranča, na znak toho, že otec Brožko čakal istotne dákych hostí.

Voviedol Kraska i s Brezovickým do tajnej podzemnej izby.

Meluzína bola už prv ako dávna známa do nej vbehla.

„Ach, Milica!“ preriekol Krask, vidiac túto v objatí Meluzíninom. „Vy ste tu, a ja som počul, že ste zmizli. A predsavzal som si bol, že vás kdekoľvek vyhľadám.“

Táto potešeným okom pozerajúc na vstúpivších, miesto odpovede ukázala na Brožku.

„Rozumiem ti, dievka moja. Vy dve máte svoje tajomstvá. Páni moji, nechajme ich samé. Dlžen som vám i ja rozluštenie Valgathovskej pohádky, i vy mne vaše vyslanecké zprávy,“ vravel starec a viedol ich do tajného vchodu.

Samy zostalé devy znovu padly si v náručie.

„Ach, Zinka moja“ — šepkala Milica — „šťastná som i nešťastná. Nemám tej hrdinskosti, čo ty; ja sa kryjem a ty blúdiš po uhorskom tábore.“

„Pre teba, Milka moja, len pre teba! Ale povedz, čo sa tvojmu otcovi stalo? Starý Kudlák hovorí, že si ho nechala.“

Milica sklopila oči a dve perly padaly jej spanilou tvárou.

„A nevieš, Zinka, že ma Lacko nechal, že starý Huňad preklial našu lásku? Škoda listu, čo mi písal! Brožko spálil ho, istotne chtiac, aby som zabudla neverníka, ktorý sa nazdal, že som z lúpežného rodu!“

Meluzína položila dlaň na čielko Milkino, ako starostlivá mať na hlávku dieťaťa v horúčke blúzniaceho.

„Nerozumiem ťa, duša moja. Sníva sa ti dačo, blúzniš čosi o listoch, o nevere, o lúpežnom rode. Čože to všetko znamená?“

„Neblúznim, Zinka, ach nie; pri dobrom som rozume, len ma bolí, že ma Lacko zradil, — mňa, ktorá som i dľa rodu jemu dokonále rovnou. Škoda listu, aby si sa o jeho nevere bola presvedčila. Ach, zhorel, obrátil sa v popol, ako moje nádeje, na ktorých hrobe snáď nové zrastú!“

„Zhorel, Milka? Oj nie, veď je tu za ňádrami, tu je lístok, ktorý ti mnou poslal tvoj na vždy verný ľúbenec.“

A vytiahla zelenou stužkou obviazaný ľúbostný list a podala ho prekvapenej Milici.

Trasľavou rukou otvorila ho táto, a pred jej slzavým zrakom v pekných ťahoch písma zaligotaly sa tieto Lackove slová:

„Milica moja, ver, i v búrkach nezahynie láska naša. Meluzína vysvetlí ti všetko! Tvoj až po hrob verný Ladislav.“

Žiara nadzemského blaha zarumenila sa na utešených líčkach devy, pery striasly sa, očká pozdvihly sa hore, ako čoby cez skalu jaskyne chcely sa prenikavým pohľadom vďaky povzniesť k výšinám nadzemským. Pravica položila sa na srdce, ktoré dotknuté mlunom

ľúbosti šírilo po celom tele ohnivé prúdy nových preblažených nádejí.

„On je nevinný, Zinka, nevinný!“ šepotala na ostatok Milica. „Ach, a mňa tak oklamali a ja som verila podvrženému listu!“

A vyskočila hore a bežala chodbou, ktorou bol odišiel Brožko s mladými rytiermi. Istotne chcela zvestovať starcovi túto milú novinu. No privedená na druhé myšlienky, zastala, obrátila sa a letela Meluzíne v náručie.

„Čo to za búrky spomína Lacko môj?“ dopytovala sa zvedavo. „Ty mi to, Zinka, vraj všetko vysvetlíš!“

„Nuž vyslanstvo nepodarilo sa. Správca krajiny vypovedal Jiskrovcom boj.“

„Boj, Jiskrovcom boj!“ mrmľala hlasom tupým Milica, ako ozvena nemých skalísk.

„Lacko, tvoj ľúbenec, dosť sa usiloval od toho uzavretia odviesť svojho otca; no darmo, Nemci zvíťazili. Spojenie Slovenska s Maďarmi na teraz je nemožné!“

„Možné a práve teraz možné!“ zvolala odhodlane tajná snúbenica Lackova a v jej tvári zblĺkol oheň nadšenia. „Mýliš sa, Zinka! Nie Jiskrovi, ale Valgathovi vypovedal správca krajiny boj!“

Meluzína dívala sa tázavo na družku. Že sa Huňad dopytoval obzvláštne na Valgathu a na jeho dcéru, to bolo jej Wolfenburgom svereným tajomstvom. A Milica, ako sa jej zdalo, na toto doráža. I krútila povážlive hlavou.

„Z čoho to zavieraš?“ opýtala sa na ostatok.

Milica vztýčila sa ako bohyňa Juno, hrdo, v povedomí svojej prevahy a svojho stavu, a presvedčujúcim hlasom preriekla:

„Zinka moja, Huňad nie Jiskrovi, prvému hrdinovi nášho veku, len lúpežníkom, utiskovateľom uhorskej vlasti vypovedá boj!“

„A to ty povedáš, Valgathova dcéra?“

„Ach, nedorážaj na mňa, Zinka moja, nedorážaj! Sú veci a záležitosti mňa sa týkajúce, o ktorých sa ti ani nesnívalo. Sama sebe som si pohádkou. No, ver mi, že ti pravdu zvestujem,“ šeptala Milica otázkou Meluzíninou do rozpakov dovedená, sama nie odhodlaná ešte, aký úkol ohľadom na jej pôvod má vziať na seba.

Hraškova dcéra zadumeno premýšľala o pohádkovitých Miliciných rečiach. Cítila a tušila dobre, že táto nosí dáke tajomstvo v prsiach, ku ktorému sa jej nedostávalo

kľúča. A bárs ako bol bystrý jej rozsudok, v tejto prípadnosti nenachodila stopy, vedúcej k rozlúšteniu podivných Miliciných rečí.

„Nerozumiem ťa, duša moja drahá,“ preriekla po chvíľke. „Medzi mnou a tebou stojí múr tajomstva; — kto vie, k akému to následku? Nedôveruješ Meluzíne? Ach, vieš dobre, že základ priateľstva devíc je bezvýminečná dôvera. Trápi ťa niečo, a ty mi to nesdelíš! — Otvor ňádra svoje, a sdeľ mi všetko, ako vtedy, keď ružový púčok tvojej lásky k junáckemu Lackovi zrástol v tvojom srdci. Sdeľ mi všetko; lebo práve teraz, keď ide o život alebo zničenie nášho rodu, sme i my, dcéry českých bohatierov, povinné účinkovať dľa možnosti našej pre zachovanie nášho slávneho rodu. A to sa môže stať výdàtne len tak, keď my dve jedným duchom nadchnuté, jednou dôverou spojené, staneme sa hviezdami slávy našich, — ligotajúc sa na blankyte slovanských dejov.“

A v nadšení plápolala Meluzínina tvár a jej blnkotajúci zrak vyčaroval v Milici búrlivé vlnenie netušených citov hrdinskosti.

Veliteľským okom pozrela táto po rozplamenenej Meluzíne, a jakoby si bola povedomá svojej nadvlády nad ňou, vložila pra-

vicu na prsia a preriekla názvukom svetovládnej bohyne.

„Stane sa podľa žiadosti tvojej V mojich ňádrach vrie Jiskrova krv!“

A Meluzína porozumela tajomstvu družky svojej, a svoje porekadlo „viem, viem všetko“ zašepkajúc, uklonila sa pred ňou akoby bytnosťou vyššou.

V tom okamžení navrátil sa Brožko so svojimi hosťmi.

Na ctihodnom čele jeho ležala chmára nepokoja, ako ranná hmla na šedivom Kriváni.

Výsledok Kraskovho vyslanstva bol mu oznámený.

„Mám i ja s vami niekoľko slov prehovoriť, otče môj; doprajte mi výsluchu,“ prihovorila sa Meluzína starcovi.

V jej tvári bolo dač tak tajomného, v jej prosiacom hlase dač tak vážneho, že starec kývnuc rukou, odobral sa s ňou nazpäť do tajného chodu.

„Hovorte, panna,“ vravel starec, ako boli sami.

„K výsledku nášho vyslanstva ešte aj toto patrí.“

A vytiahla veliký list a podala ho Brožkovi.

„Čo, čo to?“ zadivil sa starec.

„To je dopis a odpoveď Huňadova na nášho roztomilého spojenca, grófa Cilleyho.“

Starec chtivo a zvedavo prebehol riadky listu.

Čím diaľ, tým viac nabývala ctihodná jeho tvár vážnoprísneho výrazu.

„Panna, to sú hrozné tajomstvá. Povedzte mi, ako ste k tomu listu prišly?“

Táto sklonila hlávku a zašepotala svoje: „viem ja všetko!“

„Istotne z rúk Cilleyho vyslanca?“

„Áno, otče, z rúk Wölfla z Wolfenburgu.“

„A ten nešťastník, ako že sa pred svojim vysielateľom ospravedlní?“

„Dala som mu druhú odpoveď!“

„Ha, na svätého Václava, smelú hru hráte, panna!“ zvolal starec v prekvapenom zadivení nad intrigantským, bystro rozvažným, odhodlaným duchom hrdinského dievčaťa. „Nuž a ku príkladu, akože tá vaša odpoveď zneje?“

„Je to opak tej, ktorú v ruke máte, otče môj.“

„Teda miesto mieru boj?“

„Áno, boj Nemcom, Fridrikovi, na život na smrť! Rozdvojila som, čo sa intrigami Cilleyho malo na našu zkazu sliať dovedna.

A dá Boh, že sa spojí to, čo chcel Ulrik rozlúčiť — že sa spojí Ján Huňad s naším veliteľom Jiskrom."

Starec pozdvihol ruky svoje akoby k požehnaniu, — bozkal Meluzínu v čelo a preriekol slávne:

„Dcéra Slovanstva, žehnaj Boh kroky tvoje, ako kroky Judithy Betulskej, ktorá osvobodila svoju vlasť od poroby a jarma cudzincov. Poď, dcéra Slovanstva, rob poriadky, aby tvoje snahy čím skôr došly uskutočnenia."

Vrátili sa k ostalým.

Meluzína rozpovedala v krátkosti i týmto starcovi už sverené tajomstvo. A usniesli sa na tom, že Mirko pospieši s veľadôležitou odpoveďou Huňada na Cilleyho k Jiskrovi, a od tohoto rozkazy ďalšieho konania budú sa očakávať.

A v skutku, po užitom obede, ktorý mladá Sabínka pomocou úslužného, až po uši do nej zaľúbeného Hrabinu, výborne, chutne pripravila, obrátil sa Mirko na hornie slovenské kraje, Meluzína ale pospiechala, sprevádzaná svojim milencom Jankom Brezovickým, na svoj hrad Hrachovo, na ktorý sa marne snažila odviesť i Milicu.

„Darmo je, Zinka,“ vyhovárala sa táto, „bárs ma otec Valgatha preklial, povinnosťou mojou je, aby som v jeho blízkosti vydržala. Sama znáš, že na Drienčany učinia Huňadovci prvý útok — a ja, čo deva chcem si pritom vydobyť rytierske ostrohy.“

XIII.

Prípravy.

V okolí Drienčanského zámku panoval jako nikdy, svieži, bystrý, krepký vojenský život.

Početné húfy bojovníkov českých, ozbrojených rozmanitou zbraňou, oblečených v železné prilby a náprsníky, premávaly sa po úzkej dolinke a súsedných vŕškoch.

Boly to válečné prípravy.

Zámok opevňoval sa so všetkých strán; nad ním viala červená zástava, na znak boja na smrť — na život.

A šlo to všetko strmo, poriadne od ruky.

Valgatha, chtiac zodpovedať chýru a sláve svojej vojenskej, bol všade, či pri zkúškach a cvičení svojich čiat, či pri samom opevňovaní hradu, a či na Balogu. Pevnosť túto

ako kľúč Drienčanského zámku pod správou Krahulca uvádzal takže do znamenitého obranného spôsobu. Na jeho tvári ležal neprestajný výraz mužskej, ba urputnej odhodlanosti. Posmešný úsmev jeho úst menil sa tu i tu v demonický úškľabok. Usmievavé predťým oči jeho sršaly plameňom pomsty, ako fosforové uhlíky v polnočnej tme. V hladké čelo ryly sa vrásky duševných bojov, hrdé držanie jeho javilo zrejme, že nad týmito víťazí. A táto odhodlanosť, tento bohatiersky oheň a zápal, toto urputné nadchnutie pomsty sdeľovalo sa z hrdinskej osoby Valgathovej všetkým jeho podriadeným vojvodcom, všetkým zbrojencom od prvého až do ostatnieho. Cítilo to všetko, že rozhodná doba nastáva, že v nastávajúcich bojoch každý musí sa junácky pustiť v zápas nie len za celok, ale i za svoju vlastnú osobu, majetok a budúcnosť.

V zámku a ležení Valgathovom bolo dokonale známo, že chýrny správca krajiny, Ján Huňad, v pomste nad Lučenskou ztratou a k vyplieneniu českých dobrodruhov a lúpežníkov, ako ich sám menoval, blíži sa na horňo-uhorské kraje, — že vyslovil dokonalé zhladenie nie len samým Čechom, ale i tým,

ktorí sa ich, vraj na zkazu krajiny, pridŕžajú.

Tieto početnými vyzvedačmi donesené chýry nezlomily odhodlanosť českého rytierstva a čaty. Pomysleli si, že svoju kožu na každý pád draho predajú; poneváč jednak inakšieho výhľadu nieto, ako úplné zničenie, alebo úplné víťazstvo.

Jedine to bolo tajomstvom, ktorého sa nevedel dosliediť žiaden vyzvedač, z ktorej strany uderí hrdinský Huňad na dŕžavu českých bohatierov, položenú v Horňom Uhorsku.

Išly chýry, že sa hlavný voj obracia k Šarišu a Spišu, druhí uisťovali, že tiahne poludňajšou stranou Novohradu hore ku Zvolenu; iní, že prvý nápad Huňadov obrátený bude na Valgathu, ako na nadveliteľa gemerských a malohontských zámkov a pevností.

Potomne ukázalo sa, že bárs rôzne boly tieto chýry, predsa všetky do jednoho sa splnily.

Najsamprv rozniesla sa povesť o páde Zvolena, a síce s tým dodatkom, že túto nad bystrým Hronom položenú pevnosť dobyl sám Huňad po nemalom odpore.

Valgatha začal ľahšie dýchať; nazdával sa, že na teraz má od správcu krajiny pokoj, že tento hore od Zvolena prosto na Liptov, Turiec, Trenčín, do srdca Jiskrovej dŕžavy uderí, a tam, takto sám do jaskyne leva sa opovážiac, — bude potrený. Divné mu bolo len to, že od Jiskru nedostával žiadnej zvesti. Bol síce vypravil v osobe Kaňúrovej k nemu posolstvo, s vývodom Kraskovho vyslanstva, ale tento, navracajúc sa, nemal žiadnej úpravy ohľadom ďalšieho svojho držania.

„Ha, na Žižku, všetko sa mi tak zdá, že jeho milosť Jiskra na nás zabúda," vravel Valgatha horkým výčitkovým hlasom ku Krahulcovi, s ktorým pádil dolu dolinou popod kopec, teraz Krnovka rečený, z Drienčan na Balog. „Kaňúr dlho sa mi nevracia — a nemám horšieho, ako neistotu!"

„Dlhá cesta na Trenčín — a kto zná, čo sa mohlo stať Kaňúrovi i na ceste," odvetil ľahostajne Krahulec.

„Stať sa mu nič nemohlo, je Valgathovým poslom — a tento má na slovenských krajoch všade česti, poctivosti, vážnosti a slobodného priechodu."

Sperber sa uškrnil.

„Nie sme všetci našinci, veliteľu môj!" preriekol ticho. „Pamätajte sa, ako ste zradcu

Mirka z Krasku odbyli. Ten istotne vrie pomstou naproti vám! Mali ste ho, ako som radil, s vývodom vyslanstva osobne pred seba prepustiť."

Valgatha zastavil koňa, prebehol pravicou po čele a dal sa rozmýšľať.

„Máš pravdu, Krahulec! Z toho hada, ktorého som na svojich prsiach odchoval, všetko vystane. Pravdu máš! Vedel dobre, že oznámenie výsledku jeho vyslanstva Jiskrovi sverím na druhého. Istotne on zajal a Cilleymu oddal môjho posla Kaňúra. No, ale nič! Zradci dôjdu odplaty; ja toho chlapčiska sám na šibeň dopravím — alebo jeho utrháča."

A pozrel pri ostatných slovách iskriacim zrakom na Sperbera, ktorého tvár javila tú najdetinskejšiu, najúprimnejšiu nevinnosť.

„Zradci a utrháči inšieho nezaslúžia, pane môj!" odpovedal budúci ríšsky gróf názvukom úprimnosti. „A ostatne, čo čakáte na Jiskrove rozkazy? Vy samostatne istotne pokoríte skôr našich nepriateľov Maďarov, ako keď budete ustavične podnožou vládochtivého Jiskru! Kto vie, čo tento a Huňad ku zkaze vašej ustanovili; lebo z chýru znám, že...."

Valgatha nepočúval Krahulcove dráždivé reči; pozeral na kopec, pod ktorým stál, a na ktorom jedon zástup jeho zbrojencov nechajúc svoje stanovisko, hŕnul sa v kolo, zvedavými výkriky obstupujúc jazdca, zakrytého prachom a potom.

„Čo to tam na kopci, Krno?!“ volal Valgatha veliteľským hlasom.

Náčelník zástupu, šuhaj slovenského obličaja, sivých vlasov a očú, vykročil z kola a vidiac nadveliteľa, preriekol trasľavým hlasom:

„Vaša milosť, Sýkora dochádza teraz z Gemera a zvestuje, že rožňavský zámok Krásnahorka — padol. Huňadovci ho dobyli.“

Valgatha zmraštil obrvy.

„To lžeš, chlapče i so svojim Sýkorom! Doveď mi na skutku toho kuvika, nech mu vytrhnem nešťastno-zvestný jazyk. A vy, chlapci, tam hore, neverte hocijakým pletkám!“

Za minútu stál jazdec, vedený Krnom, pred nadveliteľom gemerských Husítov.

I Krno i nešťastný posol triasol sa.

Z Valgathových zrakov sršaly polnočné blesky.

„Ako sa voláš, chlape?“

„Gregor Sýkora, vaša milosť.“

„Zkade si a v akej chôdzi, že mojich vojínov strašíš?“

„Som posol veliteľa zámku Gemera, rytiera Zmeškala z Domanoviec, ktorý odkazuje, že Rožňava padla. Správca krajiny, Huňad blíži sa a istotne už dnes lebo zajtrá udre na hrad Gemer. Rytier Zmeškal prosí o pomoc, alebo druhé rozkazy.“

„A ako si smel tymito nedôvodnými lživými zvesťami zmániť mojich zbrojencov? Ty si nie Sýkora, ty si vyzvedač Huňadov, odrodilec, — ktorý mojich zbrojencov mámi. Krno, oddaj ho stráži, nech ho odvedie na zámok, pokiaľ sa vrátim a budem súdiť nad nim, ako špehúňom.“

Úbohého Gregora Sýkoru obstúpili šiesti chlapi a odviedli ho ako zajatého a vyzvedača na hrad.

„Teraz je čas, aby sme sa odhodlali, Krahulec. Rožňava padla i Drienčany s Balogom padnú, jak jedno lebo druhé neobetujeme. Huňad nám chce prejsť cez rozum. Ale nič to, privítame ho po naššky. Na Gemer nedám nič; ten udržať sa nemôže, ale Balog s Drienčanmi sa musia zachrániť. Krno, priprav sa k jazde, poletíš na Gemer!“

A Valgatha skočil s koňa, napísal na hrubý lístok pár riadkov, oddal ich Krnovi, a tento — rozkazom svojho nadveliteľa vyšvihnúc sa na koňa — uháňal k Hostišovcam, cestou do Gemera.

Sperber nemý svedok celého tohoto výjavu, krútil povážne hlavou, a vidiac svojho vodcu peško, sosadol takže s koňa.

„Nechápem tieto veci, pane môj! Teda je zvesť Sýkorova predsa pravdivá!“

„Až príliš, Krahulec. Ide mi o to, aby sa naši chlapci o ztrate Rožňavy nedozvedeli; každá porážka slabí dôveru. Ten nemotorný chlap by mi všetkých nakazil zbabelosťou. Jeho zvesť musí sa vyhlásiť pred nimi za lož. — A teraz vráťme sa. Alebo nie! Vy spiechajte na Balog, držte všetko na pohotove. Vyšlite dolu k Bátke a na Žip vyzvedačov, nech i Batko i Šimon v pohotove stoja. Huňad odtiahol iste od Gemera, a okolo Séča rozloží svoj tábor. Oznámte mi s hodiny na hodinu všetko... Zajtrá vás sám navštívim!“

Valgatha obrátil sa sám hore k svojmu zámku a Krahulec letel dolu k Balogu.

„Nemám nikoho, nikoho!“ vzdychol ťažko a boľastne bohatier Valgatha, pozerajúc na

pyšné väže hradu, ako sa k tomuto sbližoval. A premýšľal v osamotelosti o svojej nezdarnej dcére a jej hanbe; o zradnom chovancovi Mirkovi z Krasku a o pôvodcovi jeho hanby otcovi Brožkovi. Horké, prehorké city vlnily sa mu ňádrami, keď uvažoval o svojej zóvnútornej sile, moci a sláve, a prirovnal ju k biednemu domácemu položeniu svojmu. Stískal zuby, mrmľal sám v sebe, nevšímajúc si vojenských poklon a pozdravov jeho čaty, stráže, popri ktorých šiel. Sbližoval sa k rybníku nami už opísanému. V jednej zátočke rybníka v útulku vŕb ležal prikotvený člnok. Akoby nevedome vstúpil doňho Valgatha, a spustil sa na tichú hladinu vody, sám veslujúc. Takéto vyrazenie nemal v obyčaji, a práve preto zdala sa mu byť táto prechádzka tak milá, že po kuse utíšila v jeho prsiach bôľny žiaľ a prvá slza vo veku mužskosti hrala mu v očiach. Sotrel ju skoro, začul blízky špľachot vesla druhého člnka, a obzrúc sa, videl za sebou maličkú loďku, ktorá riadená útlymi rúčkami mladej devy blížila sa k nemu.

„Si to ty, Sabínka?“ dopytoval sa mäkkým hlasom a zastal pri veslovaní.

Zapadajúce slnko lialo purpurové barvy na nevinno-peknú tvár dievčaťa; a Valgathovi zdalo sa, že okolo jej hlávky žiari svetlé koleso nadzemšťanky.

Člnočok zastal u boku Valgathovej loďky a Sabínka nevinnopokorne povediac svoj „dobrý večer,“ sklopeným zrakom podala pánovi Drienčanského hradu lístok, šepotajúc:

„Vaša milosť, donášam vám pozdravenie od tajných mocí, ktoré nad vami strážia, a žiadajú, aby ste ich náveštiu verili!“

Nadveliteľ prekvapený rečami prostého, jako ho znal, dievčaťa, pochytil lístok, rozviazal okolo neho obtočenú žltú stužku a zanoril sa do jeho čítania.

„Čo to za tajné moci? Kto sa opovažuje hrať so mnou také žarty?“ zvolal po chvíľke, a zrakmi hľadal donášateľku pohádkového listu. Tejto loďka plávala už na hornom konci rybníka, a rozmáhajúce sa večerné šero zavíjalo vo vzdialenosti už veslujúcu devu do šedivého rúcha polotmy.

Všetko toto zdalo sa Valgathovi mámivým úkazom, výjavom a výtvorom rozihranej obrazotvornosti. Utrel si oči, akoby sa zo sna prebúdzal, — no list v jeho rukach svedčil o skutočnosti videného úkazu.

„Ha, na Žižku!“ zamrmlal na ostatok. „To žiadon mam, to pravda!“ Len kto sa o mňa tak pečlive stará? Moja nepodarená dievka, či Brožko — a Krask? Ach, to sú zradcovia, neverníci, ktorým na mojom dobrom nič nezáleží! Žebych sa vraj Krahulca varoval, — toho jediného, ktorý mi sám a sám verným zostal, ktorý mi otvoril oči, aby som videl diabolské siete, do ktorých chceli ma vrhnúť moji najbližší, na ujmu mojej cti a slávy. Neverím vám, vy tajné moci — bo nepodávate dôvody svojho utrhania! Čo spravil Alexander Veľký na boľastnej posteli, keď utrhačstvo vinilo jeho lekára úmyslom otrávenia? Vypil dôverne ním podaný mu liek a — ozdravel! I mňa dôvera v Krahulca nezanechá!“

Počas tejto samomravy blížil sa ku brehu, vyskočil z člnka, a, tento ani neukotviac, ponáhľal sa spešným krokom do svojho hradu.

Známa nám už veliká dvorana zámku naplnená bola temer celkom podveliteľmi Valgathovými. Títo sedeli okolo dlhých stolov ozbrojení a jedli a pili chtivo, spešno, akoby táto večera mala im byť ostatnou. Vstúpivší Valgatha pozrel zasmušilo po stolujúcich, ktorí k uvítaniu veliteľa pozdvihli

sa; a dajúc znak Kudlákovi utiahol sa do svojich izieb.

Tam si hneď dal predviesť Sýkoru.

Úbohý posol, ktorému sa za nešťastnú zvesť dostalo väzenia, trasľavo predstúpil pred pána hradu, istotne v očakávaní prísnejšieho trestu.

„Či si to ty, chlape, ktorý vlani z Moldavského zámku ratoval moju pokladnú truhlu?“

Sýkora zapálil sa a zajikal sa, že „áno.“

Tvár veliteľova sa vyjasnila.

„Ani by ťa čert nebol poznal, tak zamazaného, ako si sa mi bol predstavil pod brehom, kde velie Krno. No, tys’ verný šuhaj! Bezprávie, čo sa ti stalo, napraví sa. Na druhý raz sver svoje posolstvo jedine tomu, komu zneje. Teraz choď. Kudlák, opatrite ho, a do polnoci nech bude k mojim rozkazom na pohotove!

Vytešený Sýkora odišiel s hradným, ktorý ho miesto k pokute odviedol k dobre pripravenej večeri.

Valgatha zostal sám.

Zamkol dvere vedúce do jeho chyže z dvorany, z ktorej sa hluk stolujúcich ozýval, vzal malú lampu, pošiel k stene, na ktore

visel obraz jeho zvečnelej, a tam, ako pritisol tajnú spruhu, spustil sa obraz zakrývajúci tajný vchod, do ktorého Valgatha vstúpil, a poberal sa krútenými schodami do hlbiny, do tajnej skrýše jeho pokladov.

Žltá žiara mechúrovej lampy strojnásobňovala sa na blesku zlata a drahokamov, ktoré boly v tejto skrýši nakopené. Tu ležaly Valgathove nakopené bohatstvá, ktorých cena slušne mohla sa prirovnať k hodnosti jednoho kniežatstva. V strieborných pohároch umiestené drahokamy, na hodvabných šnúrach navlečené východno-indické opravdivé perly, množstvo zlatého a strieborného náčinia, krásne turecké mušelíny a šávly, neriadne nakopené drahé sobolie, leopardie a tygrové kožušiny, skvostné zbroje, šable, piky, súdky so železnými obručami naplnené zlatými a striebornými peniazmi atď. Po všetkom tomto prenáramnom bohatstve pozeral iskriaci Valgathov zrak, ako čoby sa týmto pohľadom na večné veky chcel nasýtiť.

„Ach,“ vzdychol na ostatok ľútostive, „škoda pokladov. V tak krátkom čase všetko odpratať nemožno. Ale, nič to, čo sa zachová, dosť bude pre Želmíru; — Milica jednak svoj podiel ztratila.“

A zodvihol asi dve stopy dlhú a jednu stopu širokú skriňu z dubového dreva, otvoril ju a vkladal do priečinkov zásoby drahokamov, vence perál a bité zlato, jeden velikej ceny zlatý kalich, ako znak jeho viery, dakoľko ako pavučinka útlych šávlov, budúci to svadobný dar Želmíry, jeden bohatý tulich so skvostnou rukoväťou, dar to Žižkov, a niektoré zlaté nádobky, čo sa len mohly do malej truhlice spratať. Zamkol túto, a pozrúc ľútostivým okom na zostalé bohatstvo, vzal truhlicu a vratil sa schodmi zpiatkom do svojej chyže, zakryjúc tajný otvor pokladnice na novo obrazom svojej zvečnelej spoludružky.

Skriňu složil do kúta, prikryl ju medveďou kožou a vstúpil do dvorany.

Hluk stíchol.

„Pánovia, na vaše miesta — o polnoci sa pohneme! Radkovec, Lipovský, Bradňan, Čejka zostanú so svojimi čatami tu; Radkovec povedie veliteľstvo do môjho návratu na hrade a ručiť mi bude za bezpečnosť pevnosti svojou hlavou. A teraz do videnia, o polnoci nech bude všetko napohotove.

Stalo sa dľa jeho rozkazu.

Radkovec prevzal veliteľstvo a druhí pospiechali k svojim vojom, umiesteným v hrade a pred hradom.

Ako Valgatha sám zostal, odobral sa do chýž jeho dcér, v ktorých bývala teraz jediná Želmíra so starou Kudláčkou. Otvoril tíško dvere, a kývol staruche sediacej pri voskovici a odriekajúcej pri ruženci svoju večernú modlitbu.

„Nie, nie — ja som nevinná — nedopočujem na jedno ucho — tomu Kaňúr príčina,“ homrala táto bojazlivo, pozdným vchodom svojho pána prestrašená.

Tento nepočúvajúc táraniny starej, priblížil sa k lôžku svojej mladšej dcéry, díval sa na ľúbezný sen útleho dieťaťa, bozkal ho v čielko, požehnal ho nevýslovným tónom otcovskej lásky, pozrel naň ešte raz, a ponáhľal sa preč do svojich chýž.

Vkročiac dnu zastal, na pokladnej skrini sedela vážna postava — otca Brožku.

Obočie Valgathovo zmraštilo sa.

Divno pozeral na nevolaného hosťa.

„Chcem vám byť k službám, pane môj, jestli ich v terajšej rozhodnej dobe potrebujete,“ preriekol vážne starec, vstal hore a blížil sa k nemu.

Pravica Valgathova nevedomky odstrkujúco vznášala sa medzi ním a blížiacim sa starcom.

„Ach, otče!“ Vy mne k službám, vy pôvodca mojej hanby, pokorenia a možno že i pádu?“

„Had nedôvery rozrýva srdce vaše, pane môj! Vytrhnite ho z ňádier a verte svojim! Kroky moje sú otvorené i pred svetom i pred všemohúcim Bohom, pred ktorým onedlho počeť za všetky svoje skutky složím. Ľúto mi vás, Valgatha, prijmite moje služby!“

Starcove tiché, lež dôrazno prenikavé slová vlievaly sa presvedčujúcim tokom do vnútorností Valgathu; — predsa had nedôvery nehynul.

Sieťou Krahulcovou obtočený pán Driencanského hradu miesto odpovede zachychotal sa demonicky, horko, blúznive.

„Ty si, otče, iste tiež úd tých tajných mocí, ktoré chcejú strážiť nad zradeným Valgathom, osočujúc jeho najlepšieho priateľa a dôverníka! Pakuj mi z očú! Valgatha také služby nepotrebuje. Tvoje miesto je v tábore pomstychtivého nadutého Huňada.“

„A dcéry vaše, pane môj, či tie padnúť musia s vami do priepasti nešťastia?“ dopytoval sa starec žalostive, slziacim zrakom.

„Nemám len jednu! Nad tou stráži anjel nebies a otcova láska!“

„Len jednu!“ mrmlal významne Brožko a klonil k prsiam hlavu. Potom pozdvihol ruky akoby k požehnaniu, pery sa mu striasly, zrak nevýslovnej lútosti hodil na neústupného, zatvrdilého, nedôverivého Valgathu a zmizol otvorenými dvermi.

„I to bol mam a klam a kúzlo do tenat zrady ma čarujúce. Ach, zmizlo všetko! Valgatha nepodvratne stojí v svojom úmysle. Samostatnosť jeho nepotrebuje tajných mocí, nepotrebuje ich podpory.“

Ako takto sám seba zmužoval, utkvel nevdojak jeho zrak na obraze nebohej manželky, ktorý zakrýval tajný vchod do pokladnej skrýše. Zdalo sa mu, že táto nevýslovným bôlom a výčitkou pozerá na neho, že sa jej ruky hýbu, jakoby chcely odstrániť pád jemu hroziaci, že sa jej pery trasú, ako čoby odklínaly kúzlo jeho nedôvery naproti svojim najbližším.

„I ty, Božena — i ty nezdarná dcéra Borivoja, ktorú som otrhanú, ubiedenú a prekliatu k sebe povzniesol, robíš mi výčitky? Ha, na Žižku!“

A durkol do obrazu pästou, až sa ozvalo.

Vstúpil dnu starý prestrašený Kudlák.

„Rozkážete niečo, vaša milosť?“

„Pošli mi hore Sýkoru.“

O chvíľu stál tento pred ním a očakával jeho rozkazy.

Valgatha odtrhol s pokladnej truhlice medveďaciu kožu, a postavil ju v prostred chyže.

„Poznáš túto skriňu, Sýkora?“

„Dokonale, pane môj. Je to tá stará, ktorú som z Moldavy bol odniesol.“

„No syn môj, sverujem ti ju poznove. Dobre znáš, že v nej ležia všetky moje poklady. — Kde ju za čas podieš, nespytujem sa ťa, jedine mi prisahaj, že v páde zahynutia môjho oddáš tieto poklady mojej dcére, Želmíre Valgathovej, keď dorastie!“

„Som Slovák, pane môj! Slovo moje viacej ako všetky prísahy,“ povedal Sýkora otvoreno.

„Pravdu máš, syn môj! Keď slovo zrušíš i prísaha nič nestojí. Sú to veci jednak sväté. Povedz mi ale, zkade tvoja bezžistná náklonnosť k môjmu domu?“

Šuhaj sklopil oči.

„Som brat Sabínkin, ktorú vaša milosť ráčila k svojim dcéram pridružiť,“ povedal pološepotom.

Valgatha sa zapálil, kývol rukou a šuhaj pochytiac ťažkú skriňu pod pazuchu, zakryl ju širokým bielym plášťom a pobral sa s ňou preč.

„Dôverujem tomu šuhajovi, on je stelesnená slovenská poctivosť,“ pomyslel si Valgatha, zostanúc sám a sám.

XIV.

V tábore.

Na svite tej istej noci rozložil sa na širokej rovine niže Bátky Huňadov tábor, spiechajuci od Rožňavy a pripravujúci sa k dobytiu Balogského a Drienčanského zámku.

Huňad ľahko opanoval tej istej noci Gemer, poneváč veliteľ pevnosti večerom vzdialil sa s jadrom svojej posádky, zanechajúc hrad svojmu osudu.

A bola to krása podívať sa na tie uhorské voje!

Ružové zore rána krášlily v utešených maľbách počerné tváre dolňozemských junošov, a prvé blesky slnka odrážaly sa v dúhových barvách zo zrkadiel vyleštených ich mečov. Robili stány, aby sa po nepretrže-

nom nočnom pochode rad radom oddali odpočinku.

Kolo leženia obiehali na bujných sedmohradských koňoch jazdecké stráže, slieďacie zrakmi na všetky strany, chcejúc vyjastriť dačo podozrivého. Niektoré ubiehaly až hor do Bátky, kde stály predvoje cepárov a kopijníkov. Jedny zase vybiehaly na okolité vŕšky, vyzerajúc, či sa väčší počet nepriateľov neśbližuje. —

Nezbadali ničoho.

Dolu od Balogu bolo všetko ticho celou dolinou.

Tymito predstrážami bol Huňadov tábor ubezpečený pred nenadalým nápadom Čechov. A že tieto nedávaly žiadne znaky výstrahy, utiahol sa správca krajiny k odpočinku do svojho skvostne a pohodlne pripraveného stánu. A sveril veliteľstvo na svojho syna Lacka.

V celom ležení blnkaly vatry, pred Huňadovým stánom najväčšia, a kolo nej stál veniec maďarských bohatierov, čakajúcich na barančinu, ktorá sa piekla na ražňoch, krútených zbrojnošmi.

Hja, v tých časoch to tak išlo.

V tábore nedalo sa preberať ako doma, a šťastný bol ten, komu sa i také raňajky dostaly. Nie jedon musel byť spokojný niekedy i na suchom chlebe.

„Dobre, že sme tvojho Jánoša postavili za spižierníka táboru, Kanižay. To je figliar; i z pekla vystanoví potravu za hodinu," smial sa Rozgoň, chtivo pozerajúc po dopekajúcej sa pečienke, ktorú Hrabinov „koma Jánoš" obracal.

„To je jednostranná chvála, Šebko; ešte jej nezaslúžil. A je otázka, či je pri ňom i pivnica v poriadku?" riekol Tomáš Székely, ktorý takže ledva čakal na pečienku.

„Ach, bratku, ty istotne nepoznáš môjho Jánoša. Nepochyboval by si o jeho všestranných vlastnostiach, keby si mal len ako málo poňatia o jeho spôsobnosti! Jánoš mešter, či je pivnica v poriadku?"

Miesto odpovede Jánoš zapichnul do zeme ražeň s upečenou baraninou, podal junákom nože, a zaskočiac do blízkeho stánu, vyniesol dva ohromné kulače, s pliec sa mu opálajúce.

„Vívat!" zvolali hrdinovia so smiechom a dali sa do pečene.

Asi desať krokov od nich stál Lacko Huňad pred stánom svojho otca, a zadumeno načúval veselý rozhovor svojich priateľov. Inokedy vo výpravách vojenských veselý, teraz v celej zovnútornosti svojej javil tajný zármutok. On, snúbenec Milicin, — teraz ako nepriateľ jej domu sbližuje sa k vyvráteniu jej otcovho hradu a sám musí pracovať k pádu jej rodu. Na darmo usiloval sa doviesť svojho otca k mieru naproti Valgathovi, všetky prosby a domlúvania jeho neosožily nič, správcu krajiny nezavrátily v predsavzatom raz úmysle: osvobodiť vlasť od českých bojovníkov.

Medzi tisícami tábora uhorského cítil sa osamelým, a i Rozgoň a Kanižay, ktorí jeho dôveru požívali, odťahovali sa od neho, aspoň sa mu tak zdalo, poneváč mu títo dôverníci jeho vyslovili náhľad, že svoju lásku musí — velikým záujmom vlasti, jestli nie obetovať, tak aspoň podriadiť.

Ako dobrý vlastenec, s telom i dušou verný syn Uhorska, znal dobre vážiť si náhľad tento; lež mladý, ako bol, musel dať za právo i nešťastnej náklonnosti — citom ľúbosti svojho srdca, ktoré teraz prichádzaly s povinnosťami vlastenca do búrneho sporu.

Veliký jeho duch na darmo vystupoval v ume jeho ako prostredník týchto protív — svetské okolnosti nedovoľovaly spojenie jeho lásky s povinnosťou vlastenca.

Z takýchto myšlienok zbudil ho zrazu dákysi jemu známy hlas, ktorý v prenikavom výkriku letel k nemu.

„Žiadam byť s Huňadom, s mladým Huňadom!“ rečnil rozkazujúcim spôsobom cvendžiaci hlas mladého jazdca, ktorého oddelenie jazdcov, zdanlive ako väzňa doprevádzalo pred stán správcu krajiny.

Székely, Kanižay, Rozgoň dívali sa prekvapene na chyteného väzňa.

„Prisahám Bohu, to panoš Mirka z Krasku,“ zvolal Kanižay.

„Ticho, páni!“ velel pristúpivší Lacko a tvár jeho zarumenila sa nachom nádejí, — „hovorte, Szentmiklóssy, kde ste chytili tohoto mladého rytiera?“

Szentmiklóssy, mladý, asi dvadsaťročný náčelník jazdeckej stotiny, šuhaj čiernych očú a havranných vlasov, spravil mečom svojím vojenskú poklónu a sdelil, že mladý jazdec od sobotskej strany padol do rúk predstráži ním velenej, a vzdajúc sa bez všetkého odporu, žiadal si, aby bol predvedený k jeho milosti.

„Čo je vaša žiadosť, rytier?“ obrátil sa po tejto zpráve Lacko Huňad k väzňovi.

Meluzína, lebo ona to bola, pozrela tajnostným a významným zrakom na mládého Huňada; akoby nevedomky, položila pravicu na srdce a vztýčiac sa na koni, zvolala vyvýšeno:

„Ladislav Huňad a Šebko Rozgoň, podávam vám v mene dvoch neznámych českých rytierov rukavicu ku boju, sviesť sa majúcemu behom tohto dňa. Rytierov tých ľahko poznáte po čiernych chocholoch ich šišakov!“

A podala malú rukavičku Huňadovi, ktorý túto pevne v rukách stisknúc, niečo z nej potajomne vyňal a prázdnu oddal ju Rozgoňovi.

„Prijímame vyzvanie do boja. Ubezpečte našich neznámych odporcov o našej úcte, sdeľte im, že naše znaky budú zelené dubové chvojky na šišakoch.“

„Szentmiklóssy, doprevaďte rytiera na miesto jeho chytenia a tam ho prepusťte na svobodu.“

Ako toto Lacko dopovedal, pozrela Meluzína ešte raz významne naňho, uklonila sa,

a sprevádzaná Szentmiklóssym vyjazdila z maďarského tábora.

Székely, Kanižay a Rozgoň pozerali tázave na Ladislava.

„Eh, priatelia, je to obyčaj rytierska,“ odpovedal tento na ostatok, ako ich tázavému pozoru porozumel. — „Jedno máme isté, totižto, že nepriateľ ešte tohoto dňa uderí na naše leženie — a s rytiermi sa biť — hoc ich i voláme českými lúpežníkami — je jednak na teraz našou úlohou. Ja s Rozgoňom máme aspoň svojich, a vy dvaja sa takže postarajte o hodných vám odporcov. A teraz, bratia, držte tábor v pohotove, sriaďte svoje čaty — ja tento výjav na skutku oznámim správcovi krajiny!“

Odobral sa do stánu otcovho. Rozgoň, Székely a Kanižay ponáhľali sa k svojim, aby sriadili svoje voje.

Sotva vstúpil do šiatra, rozvinul z rukavičky vytiahnutý lístok a čítal v ňom prekvapeno nasledujúci veršík:

„Čierne znaky lúbosť kryjú,
nech mrú túhy, keď nežijú!

M. z J. z B.“

Nestačil premýšľať o pohádkovom smysle lístku.

Správca krajiny vstal s táborového postelišťa a dopytoval sa na položenie vojov.

Lacko v krátkosti rozpovedal, čo sa prihodilo pred okamžením.

„Teda nás tá lúpežná sberba chce napadnúť na svobodnom poli ako pri Lučenci? Neskrýva sa do dier?! Dobre tak, aspoň ich tu jednou ranou zničíme! Zaiste si myslia, že ma niektorí z náčelníkov zase zradia ako u Lučenca. Ach, mýlite sa, Česi. V mojom tábore teraz zrady niet!“

Pri ostatných slovách pozrel z ostra na Lacka, vystúpil von, vyšvihol sa na svojho koňa havranej srsti a cválal hore-dolu táborom, riadiac voje k čakanému nápadu. Székelyovi oddal stred, v ktorom sedmohradskí Rumuni so Slovačou, čo Huňadovcom verná zostala, tvorili nevyrovnanú, múropevnú pechotu, ľavé krýdlo jazdcov z hajdúskych miest a Kumánov Rozgoňovi, pravé ale, záležajúce z maďarského zemänstva jazdy, svojmu synovi Lackovi, nechajúc Kanižayho ako veliteľa dolňozemských vetroskorých čikóšov v pozadu, čo reservu púšti synov.

Po chvíľke pozoroval Huňadov bystrý zrak podozrivé pohyby českých cepárov stojacích pri Bátke, ktorí sa zvoľna zdali sbližova

k táboru v jednej reťazi. Dolina ozvala sa dupotom koňov českej jazdy, a ako vietor letel od Rakotiaša dolu v pancier oblečený Valgatha v sprievode svojej udatnej jazdeckej družiny.

Pechota jeho rozvinula sa pomaly ako klbko; postavila sa Huňadovmu stredu náproti.

Valgatha preletel šíky svojich vojov, a postaviac sa im v čelo velel k nápadu.

A valilo sa to všetko ako povodeň, keď sa dolu temným desným hukotom na nížiny rúti, s ohromným hurrah, hukom trúb, vírením bubnov — na maďarský tábor, stojací pevne, ako by prikovano.

Bolo to strašné srazenie!

Hrozný nával českej pechoty zlomil sa na skalopevných prsiach Rumunov.

Huňad vtrhol s pár stotinami jazdy na české kopijníctvo, a jeho meč máchal a kosil dvoj-trojnásobne smrtonosne.

Dal znamenie Rozgoňovi.

Kumánska a hajdúska jazda uderila z boku na pravé krýdlo Čechov, až títo s jednej i s druhej strany tískaní začali pozvoľna cúfať zpiatkom.

Valgatha, rozplamenený ohňom pomsty, zúril strašne, a príkladom svojím chtiac

vzbudiť zmužilosť svojich ustupujúcich vojov, rútil sa do stredu nepriateľov, — za ním poznovu junáctvom nadchnuté jeho voje. A stala sa trenica, začal sa boj jednoho proti druhému. Oba šíky sa rozpadly; bojoval chlap proti chlapovi, jazdec proti jazdcovi.

Mladý Huňad netrpezlive vyzeral čierne chochole odporcov svojich a Rozgoňových.

Už dostal znamenie od otca k boju, už sa miešala jeho zemänská jazda s českými železníkami, už Valgathove čaty takmer podliehaly — až zrazu stranou od Soboty, dolu vŕškom nižę Bátky, teraz Halik rečeným, zadupotala jazda, v predu ktorej leteli ako orkán dve, čiernymi chocholami na šišakoch ozdobené a zakuklené postavy a s krikami: „Jiskra, kalich a sláva“ — uderili na Huňadovcov, — a to k okamžitému prospechu podliehajúcich Valgathových vojov.

Sotva že Lacko a Rozgoň zazreli svojich neznámych čiernych chocholatých odporcov, kliesnili si cestu k nim mečom, nasledovaní svojimi víťazmi.

„Szentmiklóssy,“ volal Lacko, „buďte mi pri boku, môj sok, ako vidím, má tiež pobočníka!“

A popchol koňa a jedným skokom octnul sa v blízkosti jednoho čiernochocholáka, podľa ktorého harcoval takže pobočník.

„Som vám k službám, rytier! Akože rozkážete, či na piku a či na meč,“ zavolal zdvorile Ladislav.

„Ach, pane, tu je veľká trma-vrma. Hľaďte že, váš priateľ Rozgoň na čistine sprobúva sa so svojim súperom. Či by sa vám tiež ta nepáčilo?“ vravel pobočník neznámeho čiernochocholáka.

„Ach, dobre i tak, pane; tam väčší priestor, tam si i vy tuhľa s mojim pobočníkom Bélom Szentmiklóssym môžete zaharcovať.“

A leteli na priestor, kde Rozgoň s neznámym českým rytierom už piku bol zlomil a oba meča sa lapili.

„Ha, čert mi i vám do duše, Jánoš koma; to sme sa my v planých veciach sišli. Za takú návštevu vám ja ďakujem!“ volal Matej Hrabina na Rozgoňovho zbrojenca, dorážajúceho naňho; a vyrazil šabľu Jánošovu, až tento odzbrojený zostal.

„Nič to za to, Jánoš; keď sa vám tak páči, môžeme ísť za pasy; ale škoda vašej Borči, lebo na môj hriešnu, keď vás stisnem, nikdy vy viac s tou nebudete halaškovať!“

Medzitým nastal medzi mladým Huňadom a jeho odporcom, no i medzi ich pobočníkami, Szentmiklóssym a Brezovickým, junácky zápas.

Po príklade Rozgoňa a jeho odporcu sprobúvali sa najsamprv na piky. Von zo sedla druhého vyhodiť žiadon nedoviedol. Tieto schrapštaly, a polámané ich kúsky rozfŕkly sa po zemi.

Mladý Huňad nepokojno pozoroval útlu postavu svojho odporcu; divný smysel lístku Meluzínou mu podaného miatol mu hlavu, a keď sa po zlámaní pík chcel pustiť v zápas mečov, tu mu dáka tajná moc oslabila ruku, zmeravila rameno, — takže slabým akoby na oko nápadom odporcovho meča ledva parírovať vedel.

V tom Rozgoň skríkol, dostal v čelo ohlušujúcu ranu, zkyvotal sa a padol s koňa svojmu vernému Jánošovi v náručie.

Týmto výjavom rozvzteklený Lacko šibol v rameno svojho súpera, takže tento pustil úzdu koňa a oprúc sa na raňajšieho vyzývateľa, v tom okamžení pricválavšieho — v ktorom Lacko hneď poznal Meluzínu — pomaly spustil sa na zem.

„Zastaňte, páni, koniec boju!“ volala Meluzína na pobočníkov, úporno ešte na seba

máchajúcich. „Premožení, pokorte sa svojim premožiteľom!“

„Náš spor si na druhý raz odložíme!“ povedal Brezovický k Szentkmiklóssymu, a oba sblížili sa ku skupine poranených.

„Chcem vedieť vaše meno, rytier; chcem znať, komu Rozgoň podľahol!“ šeptal z mdloby preberajúci sa Rozgoň.

Odporca jeho složil šišak, a pod čiernochocholistým šišakom zjavila sa bledá tvár — Mirka z Krasku.

Rozgoň sa pokojne usmial.

„Vrátili sme si! Už sme zase na čistom. Na teraz som ja vašim väzňom.“

Krask neodpovedal nič. Stisol mu nemo ruku a ukazoval na Lacka Huňada, ktorý v nevýslovnom bôli ako mramorová socha stál nad poraneným svojim odporcom.

Čirnochocholatý šišak bol odprackaný. Pred mladým Huňadom ležala, následkom veľkej ztraty krve z rany do mdloby padnuvšia — Milica.

„Čierne znaky ľúbosť kryjú,
nech mrú túhy — keď nežijú!“

mrmľal nešťastný Lacko sám v sebe, teraz chápajúc smysel lístku.

„Zomrela, ja som jej vrahom!“ dokladal tupým hlasom, nazdávajúc sa, že skutočne stojí nad mrtvolou svojej ľubenice.

„Opustite nás!“ velela Meluzína. „Krask, prepusťte svojho väzňa pána Rozgoňa. S Bohom, páni; pod Drienčanským zámkom zas sa uvidíme!“

Ale Lacko stál a stál nemo, zúfale. Na ostatok zvučným hlasom víťaziaceho svojho otca prebudený, s hlbokým vzdychnutím odobral od milej, zdanlivo mŕtvej a letel hľadať smrť do najhustejších nepriateľských vojov.

Bitka ešte i teraz trvala a vystupovala na stupeň rozhodnutia. Valgatha a jeho rytierstvo robili divy zmužilosti. Všetko darmo, s Huňadom a jeho junákmi na šírom poli merať sa nebol v stave. Najsamprv začalo ustupovať Sperberovo oddelenie, ktoré nedávno zo zákrytu bolo na bojište vystúpilo, v divom neporiadku ako sa zdalo samým nim zmätené, potom jednotlivé húfy púšťaly sa v útek rad radom. A Huňad by istotne úplné víťazstvo bol dosiahol, keby v tom okamžení, ako velel všeobecné prenasledovanie, vrchom od Gobišu medzi jeho voje a utekajúcich nebol vrazil Zmeškal

z Domanoviec so svojou, na rozkaz Valgathov z Gemera prchlou posádkou, a takto nebol zakrýval ustupovanie svojho veliteľa. Takto zahatajúc na čas nával maďarských víťazov, Zmeškal harcujúc vzdiaľoval sa za ustupujúcimi. Huňadovci ale posilnení reservou Kanižayho, prelomili na ostatok túto hať. A nastalo prenasledovanie. Milosti nedával, neprijímal nikto — a o pol hodinky nebolo vidieť živej duše zo Zmeškalových vojínov. Všetci životom zaplatili bezpečný útek Valgathov. Ťažko poranený Zmeškal padol Szentmiklóssymu v rabstvo, za ktorý skutok bol správcom krajiny na bojišti verejne pochválený a obdarovaný miestom, kde zajal Zmeškala a kde teraz Uzapanita stojí.

A zdalo sa, že je Valgathova moc týmto víťazstvom dokonále zlomená a že Gemer bude onedlho očistený od českých vojov.

XV.

Vernosť a zrada.

Na rovinách Batkanských porazený a pred úplným zničením jedine Zmeškalovou hrdinskosťou ochránený Valgatha spiechal s rumami svojich vojov rozpajedeno a pomstou horiac k domovu.

Porážku túto nevedel sám sebe vysvetliť. Jeho junač, ako obyčajne, bila sa i teraz statočne a zmužile. Jeho chlapstvo počtom a srdnatosťou temer sa rovnalo Huňadovcom, ba zdalo sa, že i tajné moci v neznámych čiernochocholcoch a ich jazdočaty poskytly mu posily a predsa...

Zaškrípal zubami — a strašne pozrel na Sperbera, cválajúceho popri jeho boku.

„Moje voje vystály najviac nápadu Kumánov a Hajdukov. To sú čerti, na svobodnom poli im ani peklo neodolá."

Dorazili pod Balog.

„Krahulec, ak si ma oklamal, ak si ma dnes zradil, ak proti mne dačo hrozného kuješ — beda tebe, beda! Boj sa Valgathovej pomsty!"

„Ach, nedôverujete mi, pane môj? To je zle — pre našu vec zle! Sverte Balog na druhé ruky; mňa prepustite v pokoji, chcem byť čistým od nedôvery vašej!"

Hlasom urazeného citu predniesol budúci ríšsky gróf tieto slová a obrátil svojho koňa, ako čo by sa chcel vzdiadiť od Valgathu.

„Ochráň Balog — a Balog je na večné veky tvoj. Za to ti ručím v mene jeho milosti nadveliteľa Jiskru. Ja budem brániť Drienčany do ostatného muža!"

„A ja vás presvedčím, že som hoden Balogu; lebo bude istotne môj!“ povedal Sperber, a Valgatha uspokojený týmto ubezpečovaním, netušiac tajný smysel týchto slov, uháňal trochu veselší k svojmu hradu.

Sperber sledujúc veliteľa potupným zrakom, zachychotal sa odporne a pádil hore vrchom do svojej pevnosti.

V Drienčanskom zámku našiel Valgatha posilu, došlú z vyšných krajov Gemera, totižto z Čerenčian, Drienku, Radkovej, ktorá medzeru padlých v jeho vojoch dostatočne vyplnila.

Pevnosť bola potravou dokonále zaopatrená, a tak pri srdnatosti jej obhajcov bola vstave vydržať i dlhšie obleženie.

Valgatha trúfal si, že Jiskra dopočujúc krušné položenie jeho, čím skôr osobne prispeje svojmu najmilšiemu podvojvodovi na pomoc — a čo by to i mesiace stálo, do tedy istotne útoky Huňadove sám a sám vydrží.

Ako čoby sa nič nebolo stalo, a jeho moc ani za mak nebola zlomená, počúval hrdo zprávy došlých spojencov, dopytoval sa na položenie ich tvrz, vydával odmerané rozkazy k obrane hradu. A jako takto všetko

do poriadku doviedol, sám osobne sa presvedčil o uskutočnení svojich rozkazov, k občerstveniu svojich dnes v bitke ukonaných vojov dal pripraviť velikú večeru, — obecnému mužstvu na priestrannom prvom dvore hradu, náčelníkom ale vo velikej dvorane, kde jeho veselý rozmar obracal na seba všeobecnú pozornosť junákov českých a šľachticov slovenských.

Dávno nevideli veliteľa svojho tak dobrej vôle.

Pripíjal na slávu českého kalicha a za nebeskú spásu padlých.

Tešil sa, že sa jemu dostalo tej cti, obrátiť na seba osobný hnev správcu krajiny. „Lebo“ — dokladal rozmarne — „tento chýrny europejský víťaz zná, že krom samého Jiskru, snáď nikto vo svete tak ako on — totižto Valgatha — neni hoden jeho odporu.“

„Vivat!“ kričalo rytierstvo a prisahalo svojej moci a zmužilosti takto si povedomému Valgathovi vernosť, vytrvalosť — až do ostatného.

„Neprisahajte, bratia! Viem ja dobre, že svojej úlohe, bránenia Slovanstva a kalicha, beztak dostojíte. Pánovia, zaspievajme si našu:

Tešme sa blahou nádejí.“

A zahučalo, zaspievalo rytierstvo.

A nadchlo sa touto hrdinskou piesňou ohňom junáctva nezlomnej vytrvalosti.

A po skončenej piesni nastala pijatika, ku ktorej sa naše terajšie orgie nemôžu ani prirovnať.

Služobníctvo sotva stačilo naplňovať velikánske kanty vadňanským vínkom.

Sám ináče mierny Valgatha predchádzal v pití príkladom, chtiac takto udusiť v prsiach mu povstávajúce pochybnosti o istote svojho položenia.

Čím sa zovnútorne veselším, rozmarnejším stával, tým väčšmi zaujímal ho vnútorný nepokoj. Pred oči stavala sa mu Sabínka, ako mu podáva na rybníku výstražný list. V obrazotvornosti jeho rozviňoval sa obraz manželkin, porúchaný jeho pästou. Kde pozrel, videl vážnu postavu kňaza-starca, ponúkajúceho sa mu k službám. Pred duševným jeho zrakom vznášaly sa čierne chochole, jemu k pomoci prispevšie; zdalo sa mu, že stenajúci hlas odmrštenej dcéry v prosebnom upení dere sa k nemu cez hluk hulákajúcich rytierov; a videl z ďaleka hroziacu ruku Jiskrovu, ako čoby ho trestať chcela za dnešnú ztratu.

„Neviem, za čo bych nedal, že úlisný, „Gottes Blut,“ ktorého i porekadlo javí dostatočne Nemcom, neni medzi nami. Stavím sa s hockým, že Krahulec i dnes čertu a nie našej veci poslúžil! To je oplan, a ešte na ostatok Balogský zámok zradí,“ prehovoril jedon z rytierov hroznovinou otvoreným srdcom.

„Stavím sa s tebou, Rybák!“ zavolal Valgatha nanajvýš rozdráždený týmto poznamenaním rytiera, vnútorný nepokoj jeho netušiaceho.

Spoločnosť stíchla.

Junáci zadiveno pozerali jedon po druhom.

„Stav sa, Rybák, stav sa!“ ozvalo sa niekoľko hlasov.

„Nežartujte, veliteľu môj; medzi mnou a vami nieto ceny stávky.“

„Ceny stávky? Ach, Rybák, prečo nie? Keď vyhráš, ztratí Krahulec, keď prehráš, ztratíš ty — hlavu! No, či ti je dosť, aby si svoj utrháčsky jazyk držal za zubami?“

Rybák, územčistý chlap, pevného výrazu obličaja, bledol a kúsal gamby. Pozrel blnkajúcim okom po stíšenej, prestrašenej spoločnosti, a otrúc studený pot s čela preriekol slávne:

„Bratia, rytierstvo, budete svedkami stávky tejto. Ja Jozef Miloslav Rybák, rytier z Rybníka, prijímam týmto tvoju stávku, rytier Valgatha, veliteľu môj! Tak mi Boh pomáhaj!“

A podal svalovitú pravicu pánovi Drienčanského hradu.

Tento zakabonil čelo.

„Je to sen, pánovia, — sen, — sníva sa nám všetkým, i vám i mne. Nechajme to. Hľaďte, brieždi sa; treba nám trochu odpočinku. Víno každého z nás blúzni, rozíďme sa, vyspime ho trochu,“ mrmľal Valgatha, pomútený odhodlanosťou Rybáka a stával od stola.

„Valgatha, stávka stojí!“ zahučalo rytierstvo. „My sme svedkami; odstúpiť ti nemožno!“

„Tak? — no dobre... Staň sa vôľa vaša. Ľúto mi je Rybákovej hlavy.“

A rozpálený v tvári pospiechal do výklenku na čisté ranné povetrie.

Upäl zraky k Balogu.

V zore rannej na Balogu húpala — trojbarevná krajinská zástava Huňadova!

„Vyhrals, Rybák!“ skríkol prestrašene nešťastný Valgatha, a potočil sa zpiatkom.

A medzi rytierstvom nastal zmätok.

Istotou Krahulcovej zrady vytriezvené rytierstvo hrnulo sa výkrikmi pomsty a kliatby k dverom, ako čo by každý chcel byť prvým pomstiteľom podlej Sperberovej zrady.

„Stojte, bratia!“ velel spamätavší sa Valgatha hlasom poraneného leva a vkročil do koľa svojich.

„Kto chce nasledovať príklad Krahulcov, — nech sa vzdiali; komu život milý, alebo koho k tomuto svetu dáke vzácne okolnosti viažu — choď s Bohom! Kto žil jedine sláve kalicha a Slovanstva — ten nech ostane tu pri mojom boku, kde nieto žiadnych vábivých výhľadov, jedine smrť. Valgatha zhynie, padne; — ale sa nepoddá!“

„A my všetci s tebou!“ zahučali jedným chórom rytieri.

„Sláva kalichu!“ hučalo to okolo.

Vstúpil dnu starý Kudlák.

„Pane môj, na Balogu Huňadova zástava — a pred zámkom oznamuje trúbou svoj príchod jeho posol.“

Skutočne ozvala sa vyzývajúca fanfára trúby až do dvorany.

Valgatha v sprievode niekoľko hlavnejších náčelníkov vstúpil do výklenku a pozrel dolu.

Pred zámkom stála v sprievode dvoch trubačov mladistvá driečna postava Szentmiklóssyho, zaliata zlatými pablesky vychádzajúceho slnka.

Valgatha zaclonil rukou oči pred bleskom slnka a pozeral, skúmajúc po najbližšom okolí, sledujúc nakoľko asi sa sblížili Huňadove voje k jeho pevnosti.

Okolité kopce boly tymito zaujaté.

„Čo prinášate nového?“ pýtal sa na ostatok vážnym a zvučným hlasom Huňadovho posla.

Szentmiklóssy pricválal trochu bližsie a začal takto:

„Rytier Valgatha! Správca krajiny, slávny gróf Ján Huňad, odkazuje ti toto: Včerajšia bitka podala víťazstvo uhorskej zákonnej zbrani. Tvoje voje na svobodnom poli podľahly. Hodina vášho lúpežníckeho riadenia odbila. Vydaní ste za vaše zločinské skutky, utiskovania ľudu, šliapania krajinských práv, svobody a zákona, pomste spravedlivých a prirodzených hájiteľov tejto vlasti! Pokor sa týmto; oddaj k rukám zákonného správcu

krajiny lotrovské hniezdo svoje, túto pevnosť. Víťazný Ján Huňad poistuje ti a tvojim svobodný a bezpečný odchod do vašej vlasti!“

„Chlapče, keby tvoja osoba ako vyslanca dľa vojenských práv a obyčajov nebola nedotknuteľná, dal bych ti tvoj neumytý, špinavý, rúhavý jazyk z tvojich slinami utrháčstva zafúľaných úst vyrezať na večitý dôkaz jeho zlorečenia! Nauč sa najskôr zaslúžilých českých rytierov uctiť, a potom im volaj do lotrov. Tvojmu nadutému Huňadovi, ktorý dáva také veci odkazovať, a ktorého ja neuznávam ani za správcu krajiny, ani za statočného šľachtica, povedz: že keď chce jadro, nech najsamprv rozhryzne orech, a nech pozoruje, aby mu škrupina dáko do hrtana neuviazla; lebo na Žižku! istotne ho zadusí. Povedz mu ďalej, že jeho nadutá pýcha upadnutím a potlačením hrozí tejto vlasti, ktorej zákonné práva háji náš český meč, že je zradca krajiny a práv maloletého kráľa. Nie Drienčanský zámok, ale ani skalku z jeho múrov Valgatha dobrovoľne neodovzdá. Povedz Huňadovi, nech pamätá na Lučenec!“

„Sú to tvoje ostatné slová?“ spytoval sa urážlivou náruživou odpoveďou Valgath" ohromený Szentmiklóssy.

„Sláva kalichu, sláva Valgathovi!“ zahučalo české rytierstvo.

„A smrť lotrom!“ dodal miesto refrainu Szentmiklóssy; popchol koňa a uháňal sprevádzaný svojimi trubačmi k Balogu.

Ako Valgathovi s očú zmizol, obrátil sa tento k svojim:

„Bratia, doba rozhodná je tu! Huňada som na smrť urazil. Nespočinie, kým sa na mne nepomstí. Ešte polhodinky — a na túto pevnosť svalí sa všeobecný útok. So všetkých strán sme obkľúčeni, pretrhne sa naše spojenie s vonkajším svetom. Ešte raz vás vyzývam a upamätujem: komu vôľa a chce žiť, ratuj sa náhle, a nechaj nás samých v pevnosti, ktorá — Boh dá — obleženie i do roka vydrží!“

K všeobecnému zadiveniu vystúpil z kola Rybák.

„Valgatha, prepusť ma v pokoji; ja si idem pre cenu stávky — pre Krahulcovu hlavu!“

„Choď s Bohom! Sám som ti ju chcel podať, bo i ja mám k nej, snáď najbližšie právo!“

„Ďodám ti ho živého!“ doložil Rybák a pospiechal von.

„A teraz, Kudlák, daj pohľadať otca Brožku; užijeme sviatosť večere pod obojim!“

V tom okamžení otvorily sa z Valgathových chýž do dvorany vedúce dvere, a na prahu ich zjavila sa ctihodná postava starcova.

„Som k službám vašim, zasvätenci kalicha! Poďte a buďte pripravení hodovníci tela a krve Spasiteľa nášho Ježiša Krista.“

Pri vážnych slovách týchto pozrel Brožko prenikave na Valgathu, prekvapeného nenadálym zjavením jeho.

„Mám súkromné slovo k tebe, otče!“ povedal tento a viedol starca na stranu.

Tvár Valgathova žiarila výrazom blahého mieru, a nevyrovnane útlo-sladkým hlasom zašepkal zticha:

„Otče Brožko, uspokoj krvácajúce srdce moje, — kde je moja Milica?“

„Nie je tvoja viacej, našla svojho otca!“

A tvrdocitného Valgathu zalialy slzy.

A zaplakal horko.

Nazdal sa, že jeho kliatbou stíhaná Milica, zlomeným srdcom a bez potechy jeho odpuštenia pridružila sa k oslávenému duchu svojej zvečnelej matky.

„Zase menej o jednu nádeju!“ zamrmľal na ostatok. „Otče Brožko, ratuj aspoň Želmíru!“

„Uspokoj sa, syn môj! Želmíra je v bezpečnosti. Proti tvojej vôli, v nádeji ale tvojho udobrenia, odniesol som dnes ráno tvoju dcérku do skrýše, kde istotne bude zachránená.“

„Chcem ju videť, — ešte raz videť! Veď dobre znáš, otče, že ma skôr pochovajú rumy tohto hradu, akoby som hanobne život svoj chcel zachrániť a moje stanovisko zanechal.“

Tak vášnive hovoril Valgatha.

„Syn môj, i Drienčany padnú, a žiť budeš, a zachrániš slávu svoju, a uvidíš svoju Želmíru!“

Starec povedal toto takým presvedčujúcim hlasom, že nedávno minulými nehodami oproti staručkému otcovi Brožkovi inak smýšľajúci Valgatha uspokojil sa na ostatok, a šepot, v ktorom viedol rozmluvu so starcom, vo zvučný hlas premeniac, zavolal slávne:

„Poďme, bratia, ospovedajme sa; a potom s Božou pomocou vysúkajme rukávy k obrane hradu!“

XVI.

Dobytie hradu Drienčanskeho.

Slávny správca krajiny Uhorskej, Huňad mal svoj hlavný stán na zámku Balogu.

Sem pospiechal mladý Szentmiklóssy.

Spurná, urážlivá odpoveď Valgathova, ktorú mladík sdelil Huňadovi od slova k slovu, vynútila v tomto hrdinovi jedine opovržlivý úsmech.

Privykol bol k hanlivým slovám svojich protivníkov, berúcich jeho rod a pôvod do otázky. Veľkomyseľný duch jeho neurazil a nezastavil sa nad takýmito podlosťami; jedine to ho urážalo, že pri všetkých jeho svätých snahách k zvelebeniu blahej vlasti, prepiata zlosť odporníkov viní ho ešte zradou krajiny a kráľovských práv.

Pri tom všetkom ale sa mu páčila srdnatosť a odhodlanosť Valgathova, jako sa to i sluší na veľkomyseľných hrdinov, ktorí vedia uctiť vojenskú chrabrosť i v nepriateľoch.

„Je to železné plemä tí Češi! Radšej zahynie a predsa sa nepoddá!“ prehovoril na ostatok obrátiac sa k svojmu dôstojníctvu totižto k Székelyovi, Rozgoňovi, Kanižaymi

a druhým. „Čo myslíte, pánovia, či by sa nám útok na Valgathovo hniezdo nepodaril?“

„Vaša milosť,“ ozval sa v kole maďarských bohatierov stojaci Sperber, „je to vec neistého výsledku. Poznám dokonale hrad Drienčany; ten je tak upevnený, a tak založený početnou posádkou, pripravenou k mužnému odporu, že dľa môjho nepredpisujúceho náhľadu v týchto okoľnosťach útok bol by najmenej bláznovstvom.“

„Ach, pravdu máte, rytier! Jak sa dobre pamätám, dľa návodu grófa Cilleyho vy máte na porúdzi druhé prostriedky, dľa ktorých by sme bez všetkého vylievania krve mohli prijsť k cieľu. Jako sa mi zdá, máte v pevnosti dôverníka, istého Habichta; sdelte nám, jako stoja s týmto vaše veci?“

„Gottes Blut!“ zmrmľal Sperber. „Toho nieto v hrade, odoslaný je Valgathom k Jiskrovi o pomoc. Úlohe svojej som zadosť urobil, na Drienčanskom hrade moc prestáva.“

„V tom páde nezbýva nič inšieho, jako všeobecný útok; a síce čím skôr, kým po včerajšej porážke zmalátnenosť Čechov trvá,“ — nadhodil Kanižay.

„Sršeň je vtedy najhorší, keď je rozdráždený,“ zamiešal sa Székely; — „nepo-

chybujem, žeby moji Rumuni a Slovač zámok barsjakým úporným útokom nedobyli, len žeby stálo to mnoho ľudskej krve, zaiste by padla z nich polovica mečom rozdráždených Čechov. A jako znáte, vaša milosť, ustavične a ustavične nové voje sbierať, je vec dľa najbližšej našej zkúsenosti ťažká. Obeť toľkej ľudskej krve nestojí v žiadnom pomere k výhode kvapného dobytia Valgathovho zámku. Máme času obkľúčiť ho, četná posádka Husítov skoro stroví svoje potravné hotovosti; o pár týždňov zámok sa nám sám od seba poddá a naše voje si do tedy odpočinú. Lebo darmo tajiť, potrebujú oddychu."

Vodca Huňad krútil hlavou.

„Nestojí to, Székely môj, nestojí. Práve to je chyba, že času nemáme. Pred nami stojí väčšia práca, jakoby sme pri tak nepatrnom hniezde, jako sú Drienčany, mali čas dlho márniť. Jiskrová moc dobytím Zvolena, Rožňavy, Spiša je ešte ani za mak nie zlomená. Musíme sa usilovať preniknúť do srdca jeho državy; len keď ho tam pokoríme, bude mať naša výprava pre vlasť blahodatné výsledky. I to je síce pravda, že od dobytia Drienčan ustúpiť nemožno, po-

neváč je tu sústrednená moc Husítov horného Gemera. Ľuto mi je mnohej krve; ale čože, keď inšieho prostriedku niet.“

„Asnáď by sa dal najsť!“ zamiešal sa tichým hlasom Rozgoň, zoslabený ranou, zadanou mu Kraskom. „Jestliby môj návrh dosiahol udobrenia vašej milosti, teda by som prosil, by ste položenie hradu ráčili v spoločnosti našej bližšie vyšetriť a vyskúmať. Ani zbraň a útok, ale ani zdĺhavé dobývanie nespomôže. Chytíme sa vojenskej chytrosti, ktorá dľa položenia hradu, jako ho ja poznám, istotne neminie sa výsledku.

„Poďme, páni, urobme to Rozgoňovi k vôli. Nech ukáže, či sa s jeho junáctvom pári i Ulyssovská chytrosť a lesť. Vyskúmajme bližšie položenie hradu!“

A vyjazdilo všetko dôstojníctvo hor dolinou k Drienčanom na zkusy.

Nasledujme ju a viďme, na jakých okolnosťach založil Šebko Rozgoň svoju chytrosť ľahkého dobytia hradu.

Ešte z predku našej povesti pri opise položenia Drienčan podotkli sme, že údolie, v ktorom zámok ležal, obohnané bolo výbehami Holého vrchu a Bankova, končiacimi sa u dedín Budikovany a Meleghegy. Tieto

výbehy vrchových bŕd vystupovaly mnoho vyššie jako sám hrad. A pravý z ních končiac sa kolmo v kopci, teraz Krnovka rečenom, sbližoval sa na tomto mieste ľavému asi na päťdesiat siah, slovom oba tu tvorili užinu.

„Sme na mieste, vaša milosť!“ povedal Rozgoň, jako sa dôstojníci boli ďostali k tejto užine. Ráčte zôkol-vôkol pozrieť, či sú to nie Thermopýly v malom?“

„Neviem, jako by nám poslúžily. Mohly slúžiť Valgathovi k výhode, keby ich bol použil,“ odvetil Huňad.

„Ach, veľmi snadno nám poslúžia — a poslúžiť musia!“

„Zvedavý som, Rozgoň, na tvoj plán.“

„Székely krev svojej chrabnej pechoty šanuje; upotrebíme ju k nádenníckej robote.“

„Vyslov sa zreteľnejšie, Šebko!“ vyzýval ho Huňad, návrh Rozgoňov z ďaleka tušiaci.

„Vyzdvihnime v tejto užine šianec až k vrchu kopcov, a takto zahatajúc vodu, touto vypúdime české myši i z Drienčanského hniezda, ktoré, jako vaša milosť vidí, leží mnoho nižšie, ako tieto kopce.“

Huňad pozrel zadiveno na Rozgoňa.

Smelý a odôvodnený návrh jeho sám v sebe hneď udobril.

„Chlap si, Šebko! Zaiste sa kryje v tebe zárodok budúceho nadvodcu maďarského národa. I udatnosť, i obozrelá chytrosť je tvojou vlastnosťou, — ktorými, keď ja nie, ty istotne v budúcnosti osvobodíš od českých dobrodruhov našu krvácajúcu vlasť!" — preriekol prorockým hlasom.

A obrátiac sa k Székelyovi, naložil mu, aby čím skôr previedol so svojou pechotou Rozgoňov návrh.

A miesto útoku, miesto zbrane chytila sa pechota motýk, rýlov a iných nástrojov, a hromadila zem na zem, až sa táto kopila v obrovský šianec.

Rozgoň a Székely zostali jako riaditelia prác pri pozvoľna rastúcom šianci. Huňad ale sprevádzaný Kanižaym a Sperberom vracal sa na Balogskú pevnosť.

Cestou od Padaroviec sbližoval sa k nim jazdec.

„Na slovo, páni, len na slovo postojte!" volal z ďaleka a šviško letel, jako čoby ho honili na výlom krky.

„Ach, to rytier Wolfenburg!" zvolal Hu-

ňad, „istotne nám nesie zprávy od Cilleyho. Musí mať veľmi na spech!“

Skutočne, on bol.

Zadychčaný oddal správcovi krajiny lístok, a pridružiac sa k Sperberovi zašepkal mu tíško v ucho:

„Bratu, Meluzína tvoja padla mi do rúk, a teraz táto v papčanskej hore ukrytá korisť len na teba čaká. Vykonal som úlohu svoju.“

„I ja som svoju vykonal. Balog je v Huňadových rukách. Môžme sa oba bezpečne vrátiť do Štýrska k obdržaniu nám sľúbenej odmeny. V stred týchto prekliatych Maďarov a Čechov nám jednak nekvitnú ruže! Gottes Blut! zunoval som túto nevzdelanú barbarskú háveď až do smrti. Niet národa nad Teutonov, niet krajiny nad Germániu!“

Šuškanie oboch prerušil Huňad.

„Wolfenburg, prišli ste pozde. K vôli jeho milosti grófa Cilleyho nemôžem odstúpiť od dobytia Drienčan. Oddajte mu moje pozdravenie!“

„Dostal som takže rozkaz od jeho milosti Cilleyho, mám sa hneď k nemu odobrať. Prosím vás, pane, ráčte ma prepustiť. Dokonal som svoju úlohu,“ oslovil Huňada Sper-

ber, pobídnutý vábidlom Meluzíny k spešnému zanechaniu svojho stanoviska.

Tento kývol na rozlučné rukou.

A letel Sperber v sprievode Wölfla do pripravenej mu — pasce.

„Ach, hneď mi je ľahšie, že ma ten zradca nechal. Taký podliaci, jako Sperber, sú všetkého schopní. Zradcov, bárs i k môjmn prospechu pracujú, nemôžem vystáť, nenávidím!“ riekol Huňad.

Po týchto slovách odobral sa správca na Balogský zámok.

* *

Medzitým k boju na život a smrť pripravení obhajcovia Drienčanského zámku očakávali v zimničnom rozčulení a nepokoji útok Huňadových vojov.

Hodina za hodinou ubiehala, a ač sa predstráže maďarské chvíľka za chvíľkou sbližovaly k pevnosti, nápad vystával; len temný huk po okolitých vrškoch rozložených a v údolí sa premávajúcich nepriateľských vojov prezradzoval, že sa chystá dač neočakávaného.

Zpadný most na hrade bol vyzdvihnutý.

Na predhradbách pevnosti stáli v pohotove českí cepári, aby s touto v tých časiech

hroznou zbraňou mohli hlavy nepovolaných dobývateľov v prvom návale rozdrúzgať.

Netrpezlivý Valgatha rozdeliac posádku na prislušné miesta, lietal jako zdivočelý s jednej strany hradu na druhú. Dodával ohnivými nadchnutými slovami srdnatosti svojim, povzbudzujúc ich k zmužilému odporu. Bol v svojom živle, a tak rečeno radostne očakával útok Huňadov.

Jako povedáme, vystával útok Huňadov z chvíľky na chvíľku, z hodiny na hodinu.

„Istotne sa nás ten chýrny správca krajinu bojí! Vie on dobre, že sa tu kope hrob jeho sláve. Ej, na Žižku, uvidíme či sa osmelí napadnúť českého leva v brlohu!“ uspokojoval sa Valgatha, takto chcejúc udusiť svoju netrpezlivosť.

„Alebo je to vojenská lesť,“ preriekol Radko, „poznám dobre Huňada, bojoval som pod ním jako dobrovoľník pri Varne proti Turkom. Keby Vladislav bol na tú niečo dal, neležal by teraz na rovinách Varny.“

„Neviem, jako mohol by tu lesť previesť,“ nadvrhol veliteľ, „tu sme my nie na svobodnom poli — a v mojich chrabrých istotne nieto zradcov. Asnaď nás chce hladom vymoriť, hahaha! Bude z toho čert, môj pre-

udatný Sibinianin Janko! Chvála Bohu, v mojom hrade dostatok potravy na celý rok.“

„Hľaďte že, pane, hľaďte, ký sa to hrom pri užine robí! Tam tých Rumunov jako mravcov. Dákesi priekopy kopú, istotne chcú obšiancovať tábor.“

„Povedám, že nás zamýšľajú zatvoriť. K útoku nemajú smelosti, a obtáčajú sa priekopou, aby mohli naším výpadom odolať. Rozumiem, čo chceš Huňad. Rád bys’ ma vyvábiť na rovinu; ale, chvála Bohu, nám je i tu dobre.“

„Ej, pane, to čertovský vysoký násyp strojí byť. Hľaďte že, hľaďte; veď sa už temer do polovice kopcov vznáša a celou užinou je pretiahnutý. Nech som dobrý, na ostatok nám i vodu zahatajú; tak sa mi zdá, jako čoby sa začínala sbierať.“

„Bude z toho hrom!“ zvolal zarazený Valgatha a dáka nepokojná predtucha ho zaujala.

„Vari nás neidú vytopiť jako sisľov? A čoby i, suchota je veľká; mali by sa načakať, kým by sa celou dolinou toľko vody nasbieralo. Ostatne musíme sa s počínaním nepriateľovým bližšie obznámiť.“

A pospiešil dolu na zámocký dvor, kde bola väčšina posádky shromaždená.

„Krno!“ zavolal na mladého náčelníka, ktorého už známe, „nespokojný som s tebou! Stanovisko, ktoré si mal do ostatného muža brániť, — je v nepriateľských rukách.“

Oslovený šuhaj zbľadol.

„Dostal som z hradu znak ústupu. A poslušný vášmu rozkazu — musel som sa hoc i proti svojej vôli do pevnosti utiahnuť,“ vyhováral sa mladík.

„Znak ústupu? A ja že som ho dal? Ach, to lužeš, chlapče! Zbabelosť tvoja je príčinou zaujatia toho kopca nepriateľom.“

„Och, och, pane!“ mrmľal tento a purpur studu zaliaľ mu mladistvú tvár. „Och, ja zbabelý!“

A pozeral po posádke, jakoby túto vyzýval k dosvedčeniu svojej hrdinskosti.

„Naprav túto chybu, Krno! Ten kopec musí byť za polhodiny lebo v tvôjich rukách, alebo —“

„Alebo ma nikdy viacej živého neuvidíte!“ doložil tento a obrátiac sa ku mužstvu v radách postavenému, zavolal:

„Chlapci, komu vôľa trochu na svobodnom zaharcovať? Ukážme svetu, že nie sme

baby! Krajší je hrob tam von, ako pod rumami dobytého hradu! Kto junák, za mnou!“

A lámaly sa rady vojov, a junák za junákom, všetko mladé okrúhle slovenské tváre, vystupovali a pridružovali sa k obľúbenému Krnovi.

Valgatha so zaľúbením hľadel na tento výjav.

Vinenie babstvom hrdinského šuhaja dosiahlo žiadaného účinku.

Dal spustiť most — a zavolajúc Krnovi, že chce zvedieť, k akému cieľu nepriateľ hatí užinu násypom, vyrútili sa odhodlanci smrti z hradu.

Valgatha s Radkom pospiechal hore, chtiac z obľúbenej výšky výklenku zámku pozorovať útok Krnov na nepomerne veľký počet nepriateľov.

„Ten čeľadník má vojenského ducha a rozvahy! Hľaďže, hľaď Radko, jako svoj húf do jednoho klbka sriadil. A pohybuje sa s družinou svojou pevne jako múr. Statný to Slovák!“

„Nedôjde ku kopcu, pane môj! Či vidíte, jako ho obletujú kŕdle čikóšov?“

„Dôjde, Radko! Nedbá nič na ich dráženie... Hahaha, pozoruj, jako ich práši! len ďalej stúpa...“

„Ach, čo i dôjde, zhynie... zhynú všetci! Veď sú už celkom obstúpení!“

„Bravo. Krno, bravo!“ kričal Välgatha nadchnuto, jako sa zdalo hrdinskou sečou tohoto vytešený. „Tak... tak chlape; len sa hor kopcom! Mor ho, rúbaj, práš tú naničhodnú sberbu! Ešte vyššie... vyššie... Krno postupuj .. Ha, čo to?... nevidím ho! Ešte sa pár prilbíc blyští... ešte dve... jedna... ha! ... padli všetci!“

Skutočne padli.

Padli do jednoho.

Takrečeno rozmliaždení návalom Huňadovej pechoty sústrednenej kolo kopca a na kopci, — pri všetkej hrdinskosti svojej — podľahli po náramne hroznom krvepreliati a seči presile svojich takže zmužilých odporcov.

A Valgatha zakryl dlaňou oči, ktoré zligotaly sa v slzách žiaľu, venovaných pamiatke zahynulých.

„Krno dostál svojmu slovu. Viacej ho živého neuvidím!“ zamrmľal na ostatok tichým prekonaným hlasom; potom ale zaslzené oči k blankytu nebies povznesúc doložil slavne: „Radko, kopec Krnom a jeho druhmi tak statočne dobýjaný, nech zvační

pamiatku jeho. Od týchto čias na večné veky nech sa volá Krnovkou!“

A kopec tento až doteraz nosí meno hrdinu, padnuvšieho na ňom za slávu Slovanstva a kalicha!

Medzitým nesčíselné ruky Huňadovej pechoty, po zničení Krnovho výpadu ďalej neznepokojovanej, vytrvale hromadily obrovskú vodu hatajúci, Thermopýly drienčanského údolia spojujúci násyp.

A voda vystupujúca pomaly nad hladinu údolia začala sa — vyššie a vyššie vystupujúc — spojovať s vodami rybníka a zalievala celú plochu údolia vajcovej podoby.

Prestrašeno pozerala zámocká posádka na tento hrozný výjav — a bárs Valgatha istil, že nemožno, by v suchote, ktorá panovala, mohlo sa nashromaždiť toľko vody, že by hrozila povodňou samému hradu, predsa podivný pocit bojazlivosti zaujímal ňádra i tých najchrabrejších jeho vojínov — neveriacich presvedčujúcim slovám veliteľa.

Bojazlivá predtucha táto rástla a zmáhala sa pri spozorovaní oblakov na jasnej, priezračnej čistej oblohe, ktoré pomaly stávaly sa čierno-šedivými a zvestovaly letný príval.

Ako čoby sama príroda spolčovala sa

s Huňadovcami k prevedeniu ích zámeru, nastávaly na blankyte neomylné známky prestrašnej búry.

Najskôr mŕtva tichota, potom ďaleký, jakoby podzemný šust a huk, duté, tupé mrmľanie ďalekého hromu, tmavozelené šero ...tu i tu ostrými bleskami fosforične osvetlené, skučanie, hvizd, pisk a dákysi žiaľny ston zmáhajúceho sa orkána; k tomu zrazu z pretrhnuvších sa oblakov prudko cedivší sa príval, smiešanie hromu, bleskov, tmy, vetra, prívalu, divo žblnkajúcich, valiacich sa vĺn... slovom obraz strašného súdneho dňa v povedomí nemožnosti úteku, ochrany: — všetko toto vzbudilo v zmužilej posádke Valgathovej strašnú istotu blízkej záhuby, bezvýminečného zničenia.

Najsmelším klesalo srdce, najchrabrejším javil sa v zrakoch výraz ohromného úžasu.

„Veď nás von, Valgatha! Veď nás von do nepriateľských radov! Padneme radšej všetci, len nás ratuj od potopy!“ kričali prestrašené voje, prerážajúc prosebno-zúfalým hlasom divý hukot prívalu, a na múroch hradu v divom penení a lunení lámajúcich sa vĺn.

Valgatha nemou zúfalosťou prizeral sa

na strašný výjav hrozného boja rozputnaných živlov vody, ohňa a povetria.

Výpad už nebol možný.

Zahatená voda vystupóvala vždy vyššie a vyššie v besnom výrení; predmúry hradu otriasaly sa, jej návalom borené v základoch.

Na predný prvý dvor zámku rútily sa jednotlivé vlny škárami podhradieb, pri zpadnom moste a druhými neviditeľnými otvormi dnu sa prežierajúc.

Výjavom týmto nastal úplný zmätok medzi obrancami, utiahnutými tam do podzemných príbytkov. Nevysloviteľným zúfalstvom, vztekom, lomozom a krikom valili sa voje hore do vrchnej pevnosti, urputne žiadajúc od veliteľa vystrčenie znaku oddania hradu.

Všetka vojenská kázeň prestala.

Každému šlo o život, hnusnej smrti utopenia každý sa vyhýbal.

A voda len postupovala hore.

A príval sa len čím diaľ tým väčšmi cedil.

A hrom a blesky neprestávaly.

A víchor len hučal a jačal pohrabnú pieseň svoju.

„Vystrčte zástavu... vystrčte, nech Huňadovci otvoria hať!“ kričalo tisíce hlasov.

„Zabite Valgathu, keď sa poddať nechce!“

„Rozsekajte všetkých, čo sa protivia!"

Tak kričali rozvzteklenci, v zúfalom strachu hrnúc sa za utekajúcimi veliteľmi.

Valgatha škrípal zubami. Oko žiarilo v plameni jedu a marnej pomsty. A máchal mečom, bránil sa jako lev pred nápadmi jeho vlastných vojov.

Takto ustupujúc dostal sa až do svojej chyže, za ním jeho osobu chrániaci Radko, Lipovský, Kudlák, Bradňan s vernou svojou družinou.

„Ha, na Žižku! radšej tu padnem mečmi týchto báb — a predsa nepoddám sa Huňadovi!" sypel strašným rozdráždeným hlasom, a chcel sa rútiť na dobývajúce voje.

„Zástavu poddania sa vyvesili z výklenku, bravo, hurrah!" kričalo všetko.

Nešťastný veliteľ pozrel kolo seba jediným pekelným pohľadom, v ktorom zračily sa všetky hrôzy pokoreného tygra . . . a padol — zjavivšiemu sa Brožkovi v náručie.

O hodinu bol s dajednými svojimi veliteľmi i s vernými bojovníkmi, podzemnou chodbou vedúcou k Sliskému — v bezpečnosti za Holým vrchom.

Onedlho príval prestal.

Násyp preboril sa... a stá a stá mrtvých tiel plávaly dolu užinou k Balogu.

A nad touto strašnou spustou zaslzilo oko Huňadovo, pozerajúce dolu z Balogského zámku.

Účel jeho bol vykonaný.

Hniezdo Valgathovo bolo vodou vytopené.

Len pozostatky ohromného násypu, viditeľné ešte i teraz pod kopcom Krnovkou jako dávni svedkovia tejto katastrofy, zdajú sa spojovať užinu do vedna.

A čo stalo sa s Milicou? čo so Želmírou? čo s Valgathom? čo s inými hrdinami našej povesti? —pýta sa snaď mnohý zo spanilomysľných čítateľov a čítateliek.

Valgatha — ktorému otec Brožko po vysvobodení z porúchaného hradu priviedol do náručia milovanú dcéru Želmíru — pospiechal s vernou svojou družinou ku Jiskrovi, s ktorým ďalej išiel vydobývať vavríny bohatierskej slávy.

Milica našla svojho otca — Jiskru.

